

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Hrozby ruské bezpečnosti

Juliána Kőnigová

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

Hrozby ruské bezpečnosti

Juliána Kónigová

Vedoucí práce:

PhDr. Magdaléna Leichtová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Poděkování

Chtěla bych srdečně poděkovat PhDr. Magdaléně Leichtové, Ph.D. za odborné vedení práce, podnětné připomínky, informace a čas, který mi při vedení věnovala.

Dále bych chtěla poděkovat celé své rodině a zvláště mému manželovi, kteří mě po celou dobu mého studia podporovali.

OBSAH

1	SEZNAM ZKRATEK	6
2	ÚVOD	7
3	TEORETICKÁ ČÁST	14
3.1	Konceptualizace bezpečnosti.....	14
3.1.1	Debata o rozšiřování konceptu bezpečnosti v rámci bezpečnostních studií	14
3.1.2	Bezpečnost v sociálně–konstruktivistickém pojetí	16
3.1.3	Bezpečnost v pojetí Kodaňské školy	18
3.1.4	Teorie sekuritizace a národní bezpečnost	20
3.1.5	Sekuritizace a bezpečnostní diskurz	24
3.2	Role národní identity v tvorbě zahraniční politiky států	24
3.3	Dílčí závěr teoretické části.....	27
4	PRAKTICKÁ ČÁST	29
4.1	Základní ideové proudy ruské zahraniční politiky	29
4.1.1	Kategorizace ideových proudů podle Nicole Jackson.....	31
4.1.2	Kategorizace podle Andreje Tsygankova	32
4.1.3	Kategorizace podle Jeffrey Mankoffa	33
4.1.4	Shrnutí ideových proudů	36
4.2	Projevy ideových proudů v zahraniční politice Ruské federace	39
5	METODOLOGIE.....	49
5.1	Metody výzkumu	49
5.2	Výběr zdrojů pro analýzu vládních dokumentů Ruské federace	50
5.3	Výběr zdrojů pro analýzu projevů Vladimíra Putina.....	52
6	OBSAHOVÉ ANALÝZY	54

6.1	Analýza oficiálních dokumentů Ruské federace.....	54
6.1.1	Představení základních pojmů a principů ruské bezpečnostní politiky 55	
6.1.2	První dílčí analýza: čtyři hlavní dokumenty Ruské federace.....	57
6.1.3	Druhá dílčí analýza: přidružené oficiální dokumenty	64
6.1.4	Shrnutí analýzy dokumentů – vliv percepce aktivit USA a ideových proudů na definování hrozeb	74
6.2	Analýza projevů Vladimíra Putina.....	78
6.2.1	NATO	78
6.2.2	Terorismus.....	82
6.2.3	Systém protiraketové obrany USA.....	91
6.2.4	Hrozby kulturního charakteru	96
6.2.5	Hrozby informačního charakteru.....	101
6.2.6	Další hrozby	104
6.2.7	Shrnutí analýzy projevů – vliv percepce USA a ideových proudů na definování hrozeb	105
6.3	Komparace sekuritizačního procesu ve vládních dokumentech a projevech Vladimíra Putina.....	111
7	ZÁVĚR.....	118
8	Zdroje.....	125
9	RESUMÉ	138

1 SEZNAM ZKRATEK

ABM Treaty	Smlouva ABM – Anti-Ballistic Missile Treaty
BMD systém	Americký raketový obranný systém
Doktrína o IB RF	Doktrína o informační bezpečnosti Ruské federace
INF Treaty	Smlouva o jaderných silách středního rozsahu
Koncepce ZP RF	Koncepce zahraniční politiky Ruské federace
Ministerstvo ZP RF	Ministerstvo zahraničí Ruské federace
START	Strategic Arms Reduction Treaty — Dohoda o snížení počtu strategických zbraní
WMD	Zbraně hromadného ničení

2 ÚVOD

Pád Sovětského svazu znamenal pro Ruskou federaci šok. Ruská národní identita byla spojována s existencí historicky velkého a silného Ruska se statutem světové velmoci a vlivnou pozicí na mezinárodní scéně. Konec bipolární konfrontace způsobil řadu změn v mezinárodním systému, díky kterým se Rusko ocitlo mimo světovou mocenskou špičku a přišlo o své vedoucí postavení v mezinárodním systému. Ruské elity ztotožněné s ruskou identitou jako světové mocnosti se s novým mezinárodním řádem snažily vypořádat různým způsobem, přesto v průběhu postsovětského vývoje můžeme v ruské zahraniční politice sledovat snahu navrátit Rusku jeho velmocenský status.

V devadesátých letech se Rusko v čele s Borisem Jelcinem snažilo oprostít od sovětské minulosti a přiblížit se západnímu modelu politického a ekonomického uspořádání. Jelcin věřil, že spolupráce s USA navrátí Rusku jeho tvář a posílí jeho pozici ve světě. Ve svém důsledku znamenala tato dekáda pro ruskou společnost období zklamání, chaosu, nestability a absence garance bezpečnosti (Mankoff 2009, 130). Sbližování Ruska se Spojenými státy americkými nepřinášelo očekávané výsledky a už koncem 90. let dochází k ochlazení vztahů mezi Ruskem a USA v souvislosti s krizí na Balkáně.

Nově zvolený prezident Vladimír Putin pokračuje v tom, co načali jeho předchůdci, ale mění strategii. Na straně jedné obnovuje strategické partnerství s USA a ve své politice zastává evropské hodnoty svobody a demokracie, na straně druhé vyzdvihuje ruskou mocenskou historii a unikátnost ruské identity. Aby Rusko získalo zpět velmocenský status, musí jít svoji vlastní cestou a nekopírovat západní model demokracie. Ruským specifikám dle Putina odpovídá lépe takzvaný delegativní model demokracie (Sakwa 2008, 40–42).

V zahraniční politice se Putin začíná primárně orientovat na bezpečnostní sektor a zajištění vnější bezpečnosti Ruska. Politicko-vojenské priority začnou převažovat ekonomické. Postupně volí Putin asertivní průbojnou politiku a využívá hojně sekuritizace (Lo 2002, 158). Putinovo průbojná zahraniční politika způsobuje, že se Rusko v novém tisíciletí dostává do sporů nejenom s evropskými

státy, ale zejména s USA. Dochází k ochlazení vztahů mezi Ruskem a USA, zejména ve druhém volebním období Vladimíra Putina. USA se vedle jiných témat stávají v tomto období předmětem sekuritizace.

S ohledem k výše uvedenému vývoji vztahu mezi Ruskem a USA budu v této práci vycházet z předpokladu, že *formulace hrozeb v ruské zahraniční politice je produktem sekuritizace*. Jak Rusko, tak USA vstupují do vzájemného vztahu s jinými cíli a jiným očekáváním. Toto vzájemně odlišné vnímání jeden druhého představuje jednu z příčin nefunkčních vztahů mezi nimi a projevuje se rozdílnými názory, jak řešit mezinárodní problémy, a také sekuritizací některých kroků té druhé strany (Kanet 2011, 26; Mankoff 2009, 103).

Domnívám se také, že vnímání bezpečnosti a hrozeb pro ruskou bezpečnost jsou ovlivňovány národní identitou a základními ideovými proudy ruské zahraniční politiky. Rusko ve své praktické politice pak jedná podle vlastního vidění světa a vlastní percepce bezpečnosti a hrozeb (Clunan 2009, 10).

V této diplomové práci se budu věnovat právě *vnímání hrozeb v ruském prostředí*. V této práci budu zkoumat, *jaká témata označuje Ruská federace za hrozby pro její národní bezpečnost*. Ruská zahraniční politika je po skončení Studené války ovlivňována vzájemným vztahem se Spojenými státy americkými. Tento vztah formuje vývoj ruské zahraniční politiky a hlavně vnímání hrozeb po skončení bipolární konfrontace. Například Roger Kanet (2011) poukazuje na to, že Studená válka skončila velmi náhle a nečekaně, proto bylo těžké oprostit se od stereotypizace USA ze dne na den, tak jak se ze dne na den rozpadl Sovětský svaz. Z tohoto důvodů se domnívám, že lze formulovat předpoklad: *označování témat jako bezpečnostních hrozeb Ruskem je podmíněné vnímáním Spojených států amerických jako primární hrozby ruské bezpečnosti*. Tímto vnímáním je ovlivněná artikulace dalších hrozeb.

S ohledem na charakter ruského politického systému je jedním z nejvýznamnějších aktérů při definování bezpečnosti a hrozeb Ruska prezident Vladimír Putin. Putin ovlivňuje směřování zahraniční politiky Ruska svoji ambiciózní rétorikou a přesvědčivými argumentacemi. Proto se budu ve své práci zaměřovat na veřejné výstupy Vladimíra Putina, přičemž budu sledovat, *jaká*

témata označuje za hrozby pro ruskou národní bezpečnost. Zaměřím se konkrétně na jím artikulované hrozby v jeho posledním volebním období. Abych získala komplexní přehled o tom, co vnímá Rusko jako hrozby, podívám se také na oficiální vládní dokumenty, ve kterých Rusko definuje hrozby pro národní bezpečnost.

Na základě výše zmíněného si stanovuji cíl práce:

Cílem práce bude zjistit, jaká témata označuje Ruská federace za hrozby pro její národní bezpečnost ve svých vládních dokumentech a jaká témata označuje Vladimír Putin jako hrozby pro ruskou národní bezpečnost v jeho posledním volebním období. Poté, co hrozby specifikujeme, budeme dále zjišťovat, jak je formulování hrozeb pro ruskou bezpečnost ovlivněno percepcí aktivit Spojených států amerických jako hrozeb a jaký vliv mají na percepci hrozeb ideové základy ruské zahraniční politiky.

Na základě cíle práce si stanovuji jednu hypotézu a jednu výzkumnou otázku:

Hypotéza: Vnímání témat jako bezpečnostních hrozeb je podmíněné vnímáním Spojených států amerických jako primární hrozby ruské bezpečnosti, z kterého artikulování ostatních hrozeb vychází.

Otázka: Který ideový proud ruské zahraniční politiky má nejvýraznější vliv na percepci hrozeb v posledním volebním období Vladimíra Putina?

Tato práce bude hledat odpovědi na pomocné výzkumné otázky:

Jaká témata označuje Ruská federace za hrozby pro její národní bezpečnost ve svých vládních dokumentech a jaká témata označuje Vladimír Putin jako hrozby

pro ruskou národní bezpečnost v jeho posledním volebním období? Jak je formulování hrozeb pro ruskou bezpečnost ovlivněno percepcí aktivit Spojených států amerických jako hrozeb? Jaký vliv mají na percepci hrozeb ideové proudy ruské zahraniční politiky? Který ideový proud má nejvýraznější vliv na vnímání hrozeb?

K dosažení cíle práce a potvrzení nebo vyvrácení stanovených hypotéz využiji *obsahovou analýzu* bezpečnostních a strategických vládních dokumentů a dále oficiálních stanovisek a projevů Vladimíra Putina od roku 2012. V obsahové analýze dokumentů se zaměřím na dva faktory: 1) jaká konkrétní *témata* jsou za hrozbu národní bezpečnosti Ruska označována; 2) jaké jsou základní *argumenty* pro jejich označení jako hrozby, tedy *proč* jsou daná témata označena jako hrozby pro národní bezpečnost Ruska. Podle mých hypotéz by mělo být argumentování hrozeb ovlivněno vnímáním USA jako hrozby pro ruskou bezpečnost a zároveň některým z ideových proudů ruské zahraniční politiky.

Práci si rozdělím na teoretickou a praktickou část. V první teoretické části se budu věnovat konceptualizaci bezpečnosti jakožto sociálního konstrukt. Definuji, co je to bezpečnost jako sociální konstrukt a jak s konceptem budeme zacházet v praktické části práce. Poté představím, co je to sekuritizace a jak ji můžeme sledovat v ruském prostředí. Zde popíšu, co je sekuritizační proces a jak s ním budu operovat v praktické části práce.

Druhá praktická část bude sestávat ze čtyř kapitol. Vzhledem k tomu, že chci porozumět, proč jsou jednotlivá témata označována Vladimírem Putinem a Ruskem jako hrozby, přiblížím čtenáři nejprve *základní ideové proudy*, které ovlivňují tvorbu ruské zahraniční politiky. Tedy že to, jak ruské elity vnímají ruský národ a jeho místo ve světě, ovlivňuje tvorbu národních zájmů. Vnímání sebe sama tvoří ideový základ pro politickou praxi. Ideové základy ruské politiky (například sílící vliv eurasiánství či civilizacionalismu) umožňují vnímat některé podněty jako hrozby a jiné nikoliv. V této kapitole se proto zaměřím na to, co je to ruská národní identita a jak ovlivňuje vnímání hrozeb.

Samotné vnímání USA jako hrozby je rovněž ovlivněno ideovými proudy, ze kterých Vladimír Putin při svém jednání na mezinárodní scéně čerpá. Další kapitola bude proto obsahovat postsovětsko–historický kontext vývoje rusko–

amerických vztahů s ohledem na ideové determinanty. Vnímání USA jako hrozby je podle mě soustavný proces, který prošel specifickým vývojem. Přiblížení tohoto vývoje je důležité za prvé proto, abychom pochopili, proč v mnou zkoumaném období jsou USA označovány jako hrozba a za druhé proto, že soudobé vnímání hrozeb Ruskem a Putinem nelze vytrhnout z kontextu vzájemných rusko-amerických vztahů. Na tomto vývoji si ukážeme, jak ideové proudy ovlivňovaly zahraniční politiku Ruska po pádu SSSR.

Po vymezení základních pojmů a determinantů pro označování témat jako hrozeb pro národní bezpečnost Ruska bude následovat kapitola, ve které seznámím čtenáře s metodami výzkumu a sběru dat pro analýzy. V této části představím také výběr zdrojů pro jednotlivé analýzy. Poslední čtvrtá část praktické části diplomové práce bude sestávat ze dvou analýz: z obsahové analýzy vládních dokumentů a obsahové analýzy projevů Vladimíra Putina v jeho posledním volebním období tedy od roku 2012. Analýza vládních dokumentů bude obsahovat výčet hrozeb, které jsou v dokumentech definovány nejčastěji. V rámci analýzy se pokusím vysvětlit, proč byla daná témata sepsána v dokumentech jako hrozby. Na jakém základě se Rusko rozhodlo definovat dané hrozby? Pokusím se tuto otázku zodpovědět z pohledu historického vývoje ruské zahraniční politiky po pádu SSSR a ideových proudů. Zároveň budu sledovat a popisovat, jakou roli sehrálo vnímání USA jako hrozby při definování hrozeb v analyzovaných vládních dokumentech.

Druhá výsledná analýza projevů bude obsahovat sekuritizovaná témata ze strany Vladimíra Putina a jeho vlastní argumentace k těmto tématům. V rámci každého dílčího tématu se znova pokusím na základě historické perspektivy a ideových proudů vysvětlit, proč bylo dané téma sekuritizováno. Zároveň se budu snažit určit, zda bylo označení daného tématu jako hrozby ovlivněno tím, že by Putin považoval USA za primární hrozbu.

V závěru práce shrnu poznatky obsahových analýz a pokusím se porovnat deklarované hrozby z vládních dokumentů s artikulovanými hrozbami z projevů Vladimíra Putina. Zhodnotím, jestli se deklarované hrozby ve vládních dokumentech lišily od artikulovaných hrozeb Vladimírem Putinem, či nikoliv.

V rámci závěrečného shrnutí specifikuji, *jaké* jsou artikulované hrozby ruské národní bezpečnosti. Uvedu, *proč* byla témata označená za hrozby: 1) zhodnotím, jestli bylo označení hrozeb ovlivněno vnímáním aktivit Spojených států amerických jako primární hrozby a pro tuto skutečnost uvedu své argumenty. V případě, že byly hrozby artikulované zcela nezávisle na vztahu Ruska ke Spojeným státům, uvedu, *co* přimělo Rusko nahlížet na daná témata jako na hrozby; 2) zhodnotím, jaký byl vliv ideových proudů ruské zahraniční politiky na formulování hrozeb. Pokusím se určit, který ideový proud převažoval v posledním volebním období V. Putina. Tímto způsobem naplním cíle práce. Zároveň uvedu argumenty pro potvrzení nebo vyvrácení stanovené hypotézy a zodpovím výzkumnou otázku.

Ke zkoumané problematice existuje mnoho odborných knih a článků. V teoretické části práce budu vycházet jak z knižních publikací, například Barryho Buzana, Ole Wævera a Jaap de Wildea (2005), Buzana a Hansena (2009) nebo Alexandra Wendta (1999), tak odborných článků a to zejména Ole Wævera (2007) nebo Stefana Guzziniho (2015) a dalších autorů. Pro představení ideových proudů ruské zahraniční politiky a jejich aplikaci na historickém vývoji vztahů mezi Ruskem a USA budu vycházet z knižních publikací, například Nicole Jackson (2003), Jaffrey Mankoffa (2009), Andreje Tsygankova (2016a) a dalších autorů, kteří předkládají různou terminologii pro ruské ideové proudy.

Praktická část práce bude sestávat z analýzy vládních dokumentů Ruské federace, například Koncepce zahraniční politiky Ruské federace z let 2013 a 2016 (dále jen Koncepce ZP RF), Ruské národní bezpečnostní strategie z roku 2015 a dalších vládních dokumentů. Budeme vycházet také z oficiálních přidružených dokumentů Ruska, jako jsou pracovní materiály pro ruskou vládu, oficiální stanoviska ruských politických představitelů nebo stanoviska mluvčí Ministerstva zahraničí Ruské federace (dále jen Ministerstvo ZP RF) Marie Zakarové. Všechny vládní i přidružené dokumenty jsou veřejně dostupné na stránkách Ministerstva ZP RF www.mid.ru nebo Rady bezpečnosti Ruské federace www.scrf.gov.ru. V neposlední řadě budeme ve stěžejní části práce analyzovat veřejné projevy

a výstupy Vladimíra Putina včetně rozhovorů s ním. Všechny projevy jsou dostupné na oficiálních stránkách prezidenta Ruska www.kremlin.ru.

3 TEORETICKÁ ČÁST

3.1 Konceptualizace bezpečnosti

V následující teoretické části práce se zaměříme na základní pojmy, se kterými budeme v praktické části operovat. Nejdůležitější je objasnění pojmu “bezpečnost”, ke kterému nalezneme mnoho definic a ke kterému přistupují různé teoretické přístupy odlišným způsobem. Nejdříve představíme debatu o rozšiřování konceptu bezpečnosti, čímž uvedeme pojem bezpečnost v úzkém a širokém pojetí. Pro naši diplomovou práci je důležité vymezení bezpečnosti v sociálně–konstruktivistickém pojetí a v pojetí Kodaňské školy. Proto další podkapitoly věnujeme konceptualizaci bezpečnosti z jejich hlediska. Důležitým pojmem, který se k vymezení bezpečnosti a hrozeb váže, je pojem sekuritizace, který si v další části podrobně vysvětlíme a se kterým budeme dále pracovat v praktické části. Po představení sekuritizace uvedeme faktory, které ovlivňují vnímání bezpečnosti a hrozeb. Domníváme se, že těmi faktory jsou bezpečnostní diskurz tvořen historickým a lokálním kontextem a národní identita. Čtenáři tyto faktory blíže vysvětlíme a specifikujeme. Dílčí závěr teoretické části bude obsahovat propojení vymezených pojmů s praktickou částí práce. Uvedeme, jak budeme pojímat “bezpečnost” v ruském prostředí, shrneme, co je to sekuritizace a jak s ní budeme dále v praktické části pracovat. Z teoretické části bude zřejmé, proč je představení bezpečnostního diskurzu a národní identity důležité při analýze bezpečnostních hrozeb v ruském prostředí.

3.1.1 Debata o rozšiřování konceptu bezpečnosti v rámci bezpečnostních studií

Nad významem a podstatou bezpečnosti se vede obšírná debata a definice bezpečnosti se různí. Například Buzan s Wæverem předkládají úzké a široké pojetí bezpečnosti. Úzké pojetí bezpečnosti, dle nich, obhajují tradicionalisté. Tradicionalisté definují bezpečnost v souvislosti s vojenskou bezpečností

a hrozbou použití síly, přičemž v podstatě ztotožňují bezpečnost s oblastí vojenství a ozbrojených sil. Bezpečnostní studia se, dle nich, týkají pouze války a tedy vojenských hrozeb. Referenčním objektem je zpravidla stát, ale není to striktním pravidlem (Buzan, Wæver, de Wilde 1998, 9–10). S tradicionalisty se během Studené války vyvynuly *mezinárodní bezpečnostní studia*¹. Během této doby bylo pojetí bezpečnosti v jejich podání akceptováno, protože odpovídalo charakteru Studené války, jejímu vývoji a událostem, které v ní nastávaly. Jejich teorie vysvětlovala principy dění ve Studené válce. Robustnost a schopnost adaptability této vojensko–státocentrické teorie umožnila její přežití i po skončení Studené války, kdy se pozornost odklonila od bipolarity k polaritě a od soupeření mezi Západem a Východem na konflikt mezi Severem a Jihem. Díky tomu se tradicionalisté stali základním kamenem, na kterém začali stavět autoři, kteří se snažili o rozšíření bezpečnostní agendy (Buzan, Hansen 2009, 184–186).

Od 70. let 20. století se postupně objevují hlasy, že vymezení bezpečnosti pouze na základě vojenství je nedostatečné. Poptávka po rozšiřování konceptu bezpečnosti reaguje na nové zdroje bezpečnostních hrozeb nevojenského charakteru. Nové hrozby se objevují v důsledku nárůstu významnosti nových témat na mezinárodní úrovni, jako například ekonomická a environmentální témata nebo problematika mezinárodního organizovaného zločinu a skupinových identit (Buzan, Wæver, de Wilde 1998, 10–12). Zejména v 90. letech po pádu Sovětského svazu a konce bipolární mocenské konfrontace tradicionalisté nejsou schopni adekvátně odpovědět na růst vnitrostátních konfliktů, rozšiřující se strach z migrace nebo na transnacionální hrozby a problémy jako epidemie, organizovaný zločin nebo environmentální problémy. Objevuje se mnoho prací, článků, knih nebo konferencí o tom, *proč a jak by mohl být koncept bezpečnosti rozšířen*. Zastánci rozšiřování konceptu bezpečnosti usilují o zařazení dalších referenčních objektů do výzkumu bezpečnosti, rozšíření konceptu o další sektory než jen vojenské, zdůrazňují vnitropolitické a transhraniční hrozby a požadují transformaci realistické, konfliktní logiky mezinárodní bezpečnosti (Buzan, Hansen 2009, 187–188). V důsledku debat dochází k posunu od národní

---

¹ International Security Studies, dále jen ISS.

bezpečnosti k bezpečnosti jedinců, skupiny, mezinárodního systému nebo životního prostředí. Různé jednotky (stát, jednotlivec, systém) jsou ohrožovány odlišným způsobem, proto někteří autoři rozdělují bezpečnost na vojenskou, politickou, ekonomickou, sociální, environmentální a lidskou, podle toho, jakou jednotku chráníme. Clintonova administrativa 90. let hovoří například o konceptu bezpečnosti jako o “novém porozumění významu a povahy národní bezpečnosti a roli jedince a národního státu” (Rothschild 2007, 2–3). Bezpečnost v rozšířeném konceptu znamená *obranu* nejenom státu, ale i dalších referenčních objektů (Wæver 2007, 68)².

V rámci debaty o rozšiřování konceptu bezpečnosti v post-bipolární společnosti se vytváří několik proudů: konstruktivismus, lidská bezpečnost, postkolonialismus, kritická bezpečnostní studia a Kodaňská škola, které pracují s rozšiřováním konceptu bezpečnosti. Konstruktivismus se později rozděluje na tradiční a kritický (Buzan, Hansen 2009, 187–188) a mnohé další “individuální konstruktivismy” (Waisová 2005, 77). Pro naši práci je důležité přiblížení bezpečnosti v podání konstruktivismu, sociálního konstruktivismu a Kodaňské školy. Proto stručně uvedu základní body, o které se uvedené proudy opírají.

3.1.2 Bezpečnost v sociálně–konstruktivistickém pojetí

Pojem “konstruktivismus” byl po prvé použit Nicholasem Onufem v roce 1989. Konstruktivismus není jednou komplexní teorií, ale dělí se do mnoha větví (Wendt 1999, 1). Jednotlivé konstruktivistické teorie se od sebe liší a zároveň se vyznačují společnými znaky. Základním rysem sociálně–konstruktivistického přístupu je odklon od objektivismu k subjektivitě. Jevy v mezinárodní politice jsou prezentovány na základě subjektivního chápání a interpretování. Interpretování jevů závisí na sociálním prostředí, ve kterém se jevy odehrávají (Waisová 2005, 77). Vnímání jevů je podmíněné spíše sdílenými idejemi, než materiálními

---

² "security is not only military defense of the state, it is also x and y and z" (Wæver 2007, 68).

kapacitami. Identita a zájmy aktérů jsou konstruovány, tj. uměle vytvořeny, právě sdílenými idejemi. Identita a zájmy nejsou výsledkem lidské přirozenosti (Wendt 1999, 1). Přeneseně, *bezpečnost je jev, který je sociálně konstruován*. Bezpečnost se stává sociální skutečností, protože aktéři se domnívají, že "bezpečnost", jakožto sociální skutečnost, existuje. Referenční objekt vnímá a interpretuje jednotlivé jevy jako hrozby. Na základě interpretace víme, zda se referenční objekt cítí v bezpečí nebo v ohrožení (Waisová 2005, 77–78).

Podívejme se blíže na *tradiční* a *kritický konstruktivismus*, na kterých si můžeme demonstrovat některé postupy konstruktivistů při zkoumání různých jevů. *Tradiční konstruktivismus* se zaměřuje na vojenskou bezpečnost státu. Stát je základní jednotku, kterou bychom v rámci bezpečnostních studií měli zkoumat. Na rozdíl od tradičních státocentrických přístupů vysvětluje tradiční konstruktivismus bezpečnost a hrozby státu prostřednictvím *ideových faktorů*. Snaží se vysvětlit *chování státu* na základě *historických* ideových proudů a hlubší politické povahy konceptu bezpečnosti. Chování států je ovlivňováno přesvědčeními, normami, hodnotami a kulturou. Nejčastěji je v tomto přístupu využívána metodologická strategie historické případové studie, kdy jsou příčiny jednotlivých politik vysvětlovány na základě ideové analýzy vývoje norem. Primárním referenčním objektem zůstává stát, primární hrozbou států vojenský sektor. Bezpečnost a hrozby jsou analyzovány prostřednictvím ideových, normativních a kulturních determinantů (Buzan, Hansen 2009, 192–197).

Kritický konstruktivismus vzniká odtržením od tradičního. Ve své podstatě se zaměřuje na *diskurzivní analýzu* a vztah mezi historickými a diskurzivními kořeny identit na straně jedné a bezpečnostními politikami na straně druhé. Hranice mezi tradičním a kritickým konstruktivismem stejně tak jako mezi konstruktivismem a poststrukturalismem je velmi tenká. Kritický konstruktivismus se snaží o hlubší diskurzivní výzkum identit a bezpečnosti než tradiční. Zajímá se o hluboký diskurz, jazykové hry, vyprávění a sekuritizujícího aktéra. Identita je něco, čím aktéři přirozeně disponují, a co ovlivňuje chování sekuritizujících aktérů (Buzan, Hansen 2009, 197–199).

3.1.3 Bezpečnost v pojetí Kodaňské školy

Na debatě o rozšiřování konceptu bezpečnosti se podílela také Kodaňská škola. Kodaňská škola předkládá sociální koncept bezpečnosti jako “sociální bezpečnost” a koncept sekuritizace. Jejich teorie spadá do kategorie sociálně-konstruktivistického přístupu. “Sociální” proto, že se soustředí na společnost, jako primární referenční objekt. “Konstruktivistický” proto, že poukazuje na “konstrukci” bezpečnosti a hrozeb sekuritizujícími aktéry. Definice bezpečnosti se pak odvíjí od úspěchu konstrukce v diskurzu. Sociální bezpečnost je definovaná jako schopnost společnosti přetrvávat ve své základní podstatě, schopnost uchovat si své charakteristiky přes měnící se podmínky a odolávat potenciálním nebo aktuálním hrozbám (parafráze Buzan, Hansen 2009, 213). Toto definování společenské nebo sociální bezpečnosti bylo vytvořeno v reakci na dění v 90. letech, tedy v rámci tehdejšího diskurzu. Západní Evropa se integrovala a hrozilo oslabení suverenity států. Kulturní autonomie nebo imigrace představovaly hrozbu pro národní bezpečnost suverénních států. Proto Kodaňská škola mluví o společenské bezpečnosti jako schopnosti společnosti *přetrvat* (Buzan, Hansen 2009, 212–2014).

Podle Buzana, Wævera a de Wildea (1998) můžeme bezpečnost definovat jako *druh stabilizace konfliktních nebo vzájemně vyostřených pozic, dosahovaný díky mimořádné mobilizaci státu* (parafráze, s. 12). Tito autoři zkoumají bezpečnost na základě vojenských i nevojenských druhů hrozeb, čímž rozšiřují výzkumnou agendu bezpečnosti. Bezpečnostní studia, tedy výzkum bezpečnosti, by měla zkoumat válku a použití ozbrojené síly, přičemž ostatní druhy hrozeb jsou pro výzkum bezpečnosti důležité tehdy, jestliže s válkou nebo užitím vojenské síly souvisí. Zkoumají vojenské i nevojenské hrozby, které působí na referenční objekty, a snaží se rozlišovat mezi různými druhy hrozeb a problémů. Hrozby a problémy se vyskytují ve všech oblastech každodenního života. Abychom hrozby a problémy mohli zařadit mezi “bezpečnostní problémy”, musí projít procesem *sekuritizace* (Buzan, Wæver, de Wilde 1998, 13–14). Samotnému procesu sekuritizace se budeme blíže věnovat v další podkapitole.

Vojenské a nevojenské hrozby rozdělují a specifikují v knize *Bezpečnost – Nový rámeček pro analýzu* Buzan, Wæver a de Wilde (1998). V tomto díle vypracovali autoři postupy, jak přistupovat ke konceptu bezpečnosti a jak bezpečnost zkoumat. Autoři uvádí pět základních *úrovní analýzy* a pět *sektorů analýzy* bezpečnosti.

Úrovně analýzy. Pod pojmem “úroveň analýzy” se rozumí *prostor, ve kterém se odehrávají zkoumané události*. Nejčastějšími úrovněmi jsou:

- 1) mezinárodní systém – dnes globální Země, dříve existovalo více mezinárodních systémů;
- 2) mezinárodní subsystém – jsou specifické vyšší mírou interakce, mohou mít regionální charakter;
- 3) jednotky – charakteristické vnitřní jednotou a nezávislostí – schopné samy jednat na vyšších úrovních (státy, organizace ad.)
- 4) podjednotky – skupiny jednotlivců v rámci jednotky, schopné jednotku ovlivňovat (lobbistické skupiny)
- 5) jednotlivci (Buzan, Wæver, de Wilde 1998, 14–15).

Sektory analýzy. Sektory analýzy se podle Kodaňské školy vyznačují a navzájem odlišují specifickou formou interakce a vztahy mezi aktéry. Znázorňují oblasti, ze kterých plynou specifické druhy hrozeb pro specifické referenční objekty³. Na základě výzkumu sektorů rozlišujeme mezi vojenskou, politickou, ekonomickou, společenskou a environmentální bezpečností. Abychom pochopili význam bezpečnosti a hrozeb, je nutné rozložit zkoumaný celek na sektory, prozkoumat je a složit zpět do jednotného celku (Buzan, Wæver, de Wilde 1998, 16–17).

Vymezení úrovní a sektorů analýzy je důležité proto, že sekuritizace, kterou si ještě vysvětlíme níže, ovlivňuje vnímání problémů napříč úrovněmi a sektory. Sekuritizace jednoho tématu ovlivní vnímání jiného tématu. Jiné téma z jiného sektoru buď zneviditelňuje nebo naopak zvýrazňuje. Proto rozdělujeme sektory a úrovně, abychom porozuměli, jaký je vztah mezi vnímanými hrozbami napříč

---

³ Referenčním objektem se myslí to, co bráníme před hrozbami.

sektory a úrovněmi a jak se vnímání jednotlivých témat navzájem ovlivňuje (Buzan 1983, 76).

3.1.4 Teorie sekuritizace a národní bezpečnost

Nyní si pojd'me představit teorii sekuritizace detailněji a s ohledem na bezpečnost a národní bezpečnost. Autorem pojmu *sekuritizace* je Ole Wæver a teorii sekuritizace představil v roce 1997. Ačkoli Buzan i Wæver patří oba mezi představitele Kodaňské školy, jsou mezi jejich názory rozpory. Wæver (2007, 66) poukazuje především na slabiny Buzanova pojetí bezpečnosti. Slabina Buzanova teorie, kterou Buzan sepsal v knize *People, Fear and States* (1983)⁴, spočívá v tom, že nepodává návod na to, jak se vypořádat s problémem *nejasného* vymezení pojmu "bezpečnost". Bezpečnost ve Wæverovo podání odpovídá pouze *národní bezpečnosti* a je spojována s *obranou státu proti hrozbám*, přičemž *stát hraje primární roli v označování hrozeb*. Naopak Wæver se s Buzanem shoduje v tom, že úrovně analýzy a sektory ovlivňují národní bezpečnost (Wæver 2007, 66–68). Při definování *národní bezpečnosti* budeme vycházet právě z teorie Oleho Wævera, kterou nyní uvedu.

Jak jsme již poreferovali, bezpečnostní agenda se v současné době obohatila o nové referenční objekty a tedy bezpečnost lidí (people), jedinců, skupin lidí nebo globální kolektivní společnost. Bezpečnost jednotlivců může být ohrožována mnoha faktory, například ekonomickou prosperitou, environmentálními problémy, kulturní identitou a politickými právy. Tyto druhy hrozeb, kterým jednotlivci mohou čelit, jsou častější než vojenské zdroje hrozeb. Problém v tomto rozšířeném konceptu bezpečnosti nastává tehdy, když se ztotožňuje s politickými tématy

---

⁴ Buzan se v této knize věnuje *individuální bezpečnosti* jako *společenskému* problému. Definuje lidskou bezpečnost jako "ochranu před nebezpečím a jako pocit být v bezpečí", nebo také "svoboda od strachu a pochybností" (Buzan 1983, 20). V teoretické části knihy nacházíme mimo jiné vysvětlení vztahu mezi společností a státem, kdy autor vysvětluje pojmy minimální a maximální stát s ohledem na poskytování bezpečnosti občanům ze strany státu. Dále poukazuje na problém, kdy stát není schopen zajistit bezpečnost svým občanům. Vysvětluje vztah mezi individuální a národní bezpečností (Buzan 1983).

všeho druhu. Hrozbou se může stát jakékoli téma, které se bude vychylovat tomu, co je označeno za dobré a prospěšné. Jednotlivci jsou specifické osobnosti a každý jedinec má specifické potřeby, které mohou být ohroženy. Tato skutečnost vede k tomu, že *cokoliv* se může stát bezpečnostním problémem. Wæver (2007) se domnívá, že nic jako individuální nebo kolektivní bezpečnost neexistuje. Samotný pojem "bezpečnost" je pro něj velmi nejasný, abstraktní pojem. Bezpečnost *nestátního* charakteru nemá žádnou tradici. Jedná se pouze o antagonistický přístup konceptu *národní bezpečnosti*, ve kterém hrozby mohou mít jakoukoli podobu. Bezpečnost může být dynamikou na individuální nebo systémové úrovni, avšak nejasným pojmem "individuální bezpečnost" nebo "globální bezpečnost" nikoliv. Wæver se plně ztotožňuje s bezpečností na národní úrovni (Wæver 2007, 66–68). To, co spojuje národní bezpečnost s lidskou a globální bezpečností je *dynamika a politické procesy* na jejich úrovni. Pak "z historické perspektivy je *bezpečnost* místem, kde státy ohrožují jeden druhého, kde soupeří jejich suverenity, snaží se jeden druhému vnucovat svoji sílu, ochraňovat jejich nezávislost a podobně"⁵ (Wæver 2007, 69).

Národní bezpečnost je sociální ve smyslu, že je ustanovena *intersubjektivně* na specifickém poli, tedy na specifických úrovních (Wæver 2007, 70). "Intersubjektivně" znamená, že hrozbu nelze určit objektivně, tedy že hrozba reálně existuje, ani subjektivně, tak, že téma jako hrozbu vnímáme, ale intersubjektivně, tedy že dané téma je vnímáno jako kolektivně sdílená hrozba. Pod pojmem "sdílená hrozba" se rozumí téma, které veřejné publikum (kolektiv) jako hrozbu přijalo a jako hrozbu ho vnímá. Každý referenční objekt vnímá jako hrozbu něco jiného (Buzan, Wæver, de Wilde 1998, 41–43).

Nejčastěji je bezpečnost prezentována jako *svoboda od hrozeb*. Ale od jakých hrozeb? Relevantní jsou ty hrozby, které mohou mít zásadní vliv na *sebeurčení* a *suverenitu* jednotky. *Přežití* státu je základním cílem zajištění bezpečnosti. Všechna témata a hrozby musí mít co do činění s přežitím státu, jinak ztrácí

---

⁵ "Security is, in historical terms, the field where states threaten each other, challenge each other's sovereignty, try to impose their will on each other, defend their independence, and so on" (Wæver 2007, 69).

na relevanci (Wæver 2007, 70–72). “Válka je pak sociální akt, který předpokládá konfliktní vůle politicky organizovaných kolektivních jednotek” (Wæver 2007, 72)⁶. Válka jako taková probíhá na základě nepsaných pravidel, díky čemuž ji Wæver přirovnává ke hře. Pravidla, kterými se řídí válka, můžeme přenést i do jiných sektorů. Válka se tak může odehrávat i v jiném než vojenském sektoru na základě nevojenských hrozeb (Wæver 2007, 72).

Co je to bezpečnostní problém? Bezpečnostní problém je něco, co ohrožuje suverenitu a nezávislost státu a oslabuje politický řád. Problém je definován státem a státními elitami. V momentě, kdy stát označí problém, následuje přijetí zvláštního opatření, jehož úkolem bude eliminace problému. Označení tématu jako hrozby nazýváme *sekuritizací*. Sekuritizace je nástrojem politiky a slouží k tomu, aby stát získal kontrolu nad určitým tématem. Díky označení tématu jako hrozby, stát/státní elita získá možnost vychýlit se od běžných pravidel politického řádu a práva a vytvořit zvláštní opatření, tedy pozměnit základní právo. Jelikož o tématu již mluvíme jako o hrozbě, zvláštní opatření je ospravedlněno. Sekuritizace může být využita pro specifické cíle (Wæver 2007, 73).

Co je pak *bezpečnost*? V tomto ohledu je *bezpečnost* “řečovým aktem”, nikoli faktem reálným. Pronesením pojmu “bezpečnost” stát získává zvláštní právo přijmout taková opatření, která by byla za běžných okolností protiprávní. Zvláštní opatření zahrnují všechny dostupné prostředky k eliminaci “bezpečnostního” problému. Pokud je státní suverenita vystavěna existenční hrozbě, prostředky k její eliminaci nejsou limitovány, tedy stát využije ty prostředky, které uzná za vhodné. Řečovým aktem dochází k přenesení tématu ze sféry “existenčních hrozeb” do sféry, kde je možné hrozbu řešit všemi dostupnými prostředky, jak vojenskými tak politickými, ekonomickými nebo kulturními a podobně. Pojem bezpečnost je tedy aktem, má transformační potenciál a problém se může stát bezpečnostní hrozbou tehdy, když o tom rozhodnou politické elity. Bezpečnost signifikuje situaci, ve které je přítomen bezpečnostní problém a nástroje, které mají problém odstranit (Wæver 2007, 73–74).

---

⁶ “War, insofar as it is a social act, presupposes the conflicting wills of politically organized collectivities” (Wæver 2007, 72).

Suverénní státy často prezentují své zájmy v pojmech “národní bezpečnosti”. Odkazují na bezpečnost svých obyvatel. Bezpečnost je podle Wævera vždy instrumentem státu a jeho elit, nikoliv obyvatel státu. Označování témat jako hrozeb může být státy zneužíváno k dosahování jejich zájmů, jak jsme mohli vidět na procesu sekuritizace. Co se týče bezpečnostních studií, Wæver je zastáncem minimalizace bezpečnosti a desekuritizace, aby ke zneužívání používání pojmu “bezpečnost” k ospravedlnění specifických akcí ze strany států docházelo jen minimálně. Zároveň by, podle něj, měl být zkoumán proces sekuritizace a desekuritizace. Měli bychom zjišťovat *kdy, proč a jak elity* označují témata jako bezpečnostní hrozby; *kdy, proč a jak* jsou úspěšné v nastolování témat jako bezpečnostních hrozeb; jak se ostatní skupiny kromě státu snaží tato témata nastolovat (Wæver 2007, 75).

Buzan, Wæver a de Wilde (1998, 34–37) shrnují sekuritizaci jasně a stručně následujícím způsobem: Sekuritizace je proces od nepolitizovaného tématu, přes politizované až nakonec sekuritizované. Znamená to, že jakékoli nepolitizované téma se může stát politizovaným a nakonec existenční hrozbou, tedy sekuritizovaným. Aby se téma stalo hrozbou, musí projít procesem sekuritizace. Bezpečnost vzniká rovněž *procesem* sekuritizace. Co je tedy sekuritizace? Sekuritizace je *řečnický akt*, kterým *sekuritizující aktér* označí nějaké téma jako hrozbu. Sekuritizace jakožto proces má pak určitá specifika: *sekuritizující aktér* nejdříve identifikuje hrozbu, téma tedy prezentuje jako hrozbu a své stanovisko přesvědčivě argumentuje; v důsledku označení tématu jako hrozby dojde k jednání, které je za normálních podmínek nepřijatelné (dojde k přijetí mimořádného opatření k odstranění hrozby); artikulovaný problém začne publikum vnímat jako hrozbu (dojde k pozitivnímu přijetí hrozby); a nakonec sekuritizace bude mít dopad na vztahy mezi aktéry. Sekuritizace tedy obsahuje vždy *existenční hrozbu*, která vyžaduje *mimořádné opatření* a následné *pozitivní přijetí* této definice ze strany *publika* (Buzan, Wæver, de Wilde 1998, 34–37).

3.1.5 Sekuritizace a bezpečnostní diskurz

Guzzini (2015) doplňuje teorii sekuritizace o prvek bezpečnostního diskurzu. Domnívá se, že sekuritizace není jenom řečovým aktem, jehož cílem je manipulativní propaganda a který produkuje všeobecně platné pochopení (understandings). Sekuritizace, podle něho, je ovlivňována také konkrétním bezpečnostním diskurzem. Diskurz způsobí, že je téma nebo událost označena za bezpečnostní hrozbu, tedy že došlo k sekuritizaci (Guzzini 2015, 8). Co můžeme chápat pod pojmem diskurz? Diskurz zahrnuje historický a lokální kontext. Pod těmito kontexty si můžeme představit “politický systém a jeho štěpení, stejně tak jako kolektivní paměť ponaučení, která je depozitářem interpretačních prostředků a identit” (Guzzini 2015, 13). Konstruování hrozby je pak “zakořeno v kolektivní paměti a ponaučení se z minulosti” (Guzzini 2015, 14), přičemž dynamika závisí na politickém procesu. Zasazení sekuritizace do národního kontextu napomáhá porozumět, jak diskurz funguje v různých zemích. Specifičnost národního a lokálního politického diskurzu podmiňuje diskurz (diskurz se z nich skládá) (Guzzini 2015, 15). Stritzel (2011) stejně jako Guzzini (2015) lokalizuje hrozbu v závislosti na národním diskurzu. To, jak jednotlivé státy vnímají hrozbu, závisí na jejich národním diskurzu (Stritzel 2011).

3.2 Role národní identity v tvorbě zahraniční politiky států

Zahraníční politika států je do značné míry určována *národními zájmy*, tedy tím, *co* státy chtějí. Co stojí za formováním národních zájmů? Konstruktivistické teorie věnují této otázce svoji pozornost, přičemž odpovědi hledají nejen v materiálních faktorech, ale také skrze identitu, normy a společenské a kulturní faktory. Tyto faktory ovlivňují tvorbu národních zájmů států a ve svém důsledku také směřování zahraniční politiky. Sociální normy a identity určují, jaké jednání je pro stát přijatelné a jaké argumenty jsou potřebné a přesvědčivé k vysvětlení státního jednání (Clunan 2009, 1–5).

Různé konstruktivistické teorie podávají mírně odlišné definice, co je to identita. Identita je v širokém pojetí subjektivní kvalita aktéra a vychází z jeho sebe-pochopení (“self-understanding” Wendt 1999, 224). Strukturalističtí konstruktivisté mají za to, že *identita* vzniká v procesu vymezování se vůči ostatním v důsledku procesu sebekategorizování, tedy vytváření “my” a “oni”. Při tvorbě identity hrají roli dva faktory – interní a externí. Interní faktor určuje, jak se aktér vidí (sebe-pochopení) a externí, jak aktéra vidí ostatní aktéři. Identita je pak výsledkem toho, jak “nás” ostatní vidí, jak se vidíme “my” a jak před ostatními vystupujeme. Národní identita se profiluje na základě toho, jak “náš stát” vidí ostatní státy (Clunan 2009, 6; Wendt 1999, 224–225).

Wendt (1999, 224) v procesu sebe-pochopení rozlišuje mezi čtyřmi základními typy identit, přičemž aktér může disponovat jakoukoli z těchto identit a volí mezi nimi na základě konkrétní situace. Volba identity, se kterou se aktér ztotožní, záleží na konkrétní situaci, do které se aktér dostane. Situací se identita “aktivuje”. Identity se liší vnímáním toho, *kdo jsme* a toho, *co bychom v současném kontextu mohli dělat*. Vzhledem k tomu, že aktéři mohou volit mezi mnoha dílčími identitami (nehledě na 4 základní druhy), je těžké předvídat, jak se aktér zachová, jak bude v konkrétní situaci jednat (Wendt 1999, 230).

“My” pak představuje “soubor individuálních mínění a pocitů o sobě samém jako objektu” (Wendt 1999, 230). Při vytváření “my” hraje důležitou roli i vnitřní politika státu. Některé identity na sebe více upozorňují, protože jsou vystavěny hrozbě ať už ze strany státu či jiného aktéra. V závislosti na vnímání identity stát formuluje své národní zájmy. Národní zájem není možné formulovat bez uvědomění, *kdo jsme*, tedy bez identity. Státní chování, jak již bylo řečeno, je určováno národními zájmy. Ty jsou formovány na základě národní identity. Chování států závisí na tom, co státy chtějí (na jejich přání) a zároveň na přesvědčení, že národní zájmy mohou realizovat v daném kontextu (přesvědčení). Národní zájmy nám tedy pomáhají *vysvětlit chování států*. Samotná identita nám o jednání států napoví jen málo. Je nutné zkoumat identitu v souvislosti se zájmy. Zároveň je nutné si uvědomit, že identita spadá do kategorie “přesvědčení”, kdežto zájmy do kategorie “přání”. Aktér (stát) je o své identitě

přesvědčen, identita je pro něj daná. Zájmy jsou pro aktéra (stát) věci přání, něco, co si stát přeje mít, ochraňovat a podobně. “Přání” + “přesvědčení” = akce. Identita a národní zájmy nám mohou pomoci pochopit jednání, tj. akci (Wendt 1999, 231), například označení tématu jako hrozby.

Hopf zkoumá roli historie při tvorbě identity a zjišťuje, jak se identita proměňuje v čase. Vychází z psychologie a říká, že rozlišování mezi “my” a “oni” je výsledkem všedního automatizovaného jednání každého jedince. Další autoři, například Samuel Huntington a Colin Gray, poukazují na roli sdílené kultury, historie, jazyka, geografie a etnicity, přičemž společná historie sehrává klíčovou roli při určování toho, kdo jsme, tedy naší identity (Clunan 2009, 7). Anne L. Clunan je představitelkou *aspiračního konstruktivismu* a ztotožňuje se s tvrzením, že národní identita je formována jednak historickou pamětí národa a jednak současným stavem státu. Poukazuje na to, že vnímání identity je ovlivněno také politickými záměry státních představitelů. To, jak státní elity vysvětlují a vnímají národní minulost a současnost ovlivňuje soudobou národní identitu a formování národních zájmů. Identita je v tomto podání *proces*, který se může proměňovat díky historické tradici, kultuře nebo aktuálním podmínkám (Clunan 2009, 7–9).

Národní *self-image* je soubor ideových názorů o národních politických cílech a mezinárodním statusu. Politické elity se snaží propagovat *self-image* ve snaze definovat národní zájmy a národní identitu. Dominantním národním zájmem je to, co umožní politické elitě získat legitimitu. Národní identita je výsledkem snah o sebeuvědomění a pochopení role “našeho” národa na mezinárodní úrovni (Clunan 2009, 12–13).

Identita je to, co má být chráněno před hrozbami. Co když se společnost v rámci státu nevyznačuje společnou identitou a nacházíme v něm více národních identit jako v případě bývalého Sovětského svazu? Značí to bezpečnostní problém pro stát? Podle McSweeneyho (2007, 125) neznamena absence kolektivní identity automaticky bezpečnostní problém, protože identity se mohly separovat naopak kvůli přítomnosti bezpečnostního problému. Identita se často vytváří v důsledku konfliktu zájmů na politické úrovni (McSweeney 2007, 125).

3.3 Dílčí závěr teoretické části

Co je bezpečnost a jak ji zkoumat v ruském prostředí? Jak jsme si ukázali, koncept bezpečnosti prošel vývojem a jeho konceptualizace se měnila v závislosti na bezpečnostním diskurzu mezinárodních vztahů. V době Studené války převládalo úzké pojetí bezpečnosti, kdy se bezpečnost zkoumala na základě vojenského sektoru a kde byl hlavním referenčním objektem stát. Převládá koncept národní bezpečnosti. Postupně s koncem Studené války a změnou mezinárodního systému (dále MS), růstu významu dalších aktérů kromě státního a vzrůstajícími počtu vnitrostátních konfliktů dochází ke snahám o rozšíření konceptu bezpečnosti nejen o další referenční objekty, ale i rozšíření druhů hrozeb.

Kromě realismu se do popředí dostávají další teoretické přístupy, které vysvětlují dění na mezinárodní scéně. V této diplomové práci budu vycházet ze sociálně–konstruktivistického pojetí bezpečnosti a základních premis Kodaňské školy, kterým jsem se věnovala v teoretické části práce.

“Bezpečnost” budeme v této práci chápat jako *sociální konstrukt* vytvořen v procesu *sekuritizace*. Stejně tak budeme pojímat *hrozby* jakožto vykonstruovaná témata, která prošla procesem sekuritizace.

Zároveň budeme bezpečnost pojímat jako řečový akt, kterým sekuritizující aktér označí téma za hrozbu. Sekuritizace je proces, který se skládá z několika fází. První fází je identifikování hrozby ze strany sekuritizujícího aktéra; druhou je přesvědčivá argumentace sekuritizujícího aktéra o tom, proč téma označuje za hrozbu; třetí je přijetí mimořádného opatření k eliminaci hrozby; čtvrtá je přijetí hrozby publikem: veřejnost začne téma vnímat jako hrozbu; a pátou fází je vliv sekuritizace na vztahy mezi aktéry. V této diplomové práci budeme zkoumat proces sekuritizace v ruském prostředí, přičemž se zaměříme na sekuritizujícího aktéra, Vladimíra Putina. Budeme zkoumat, jaká témata označuje jako hrozby pro ruskou bezpečnost a jak označování témat jako hrozeb argumentuje. Budeme se tedy věnovat první a druhé fázi sekuritizačního procesu.

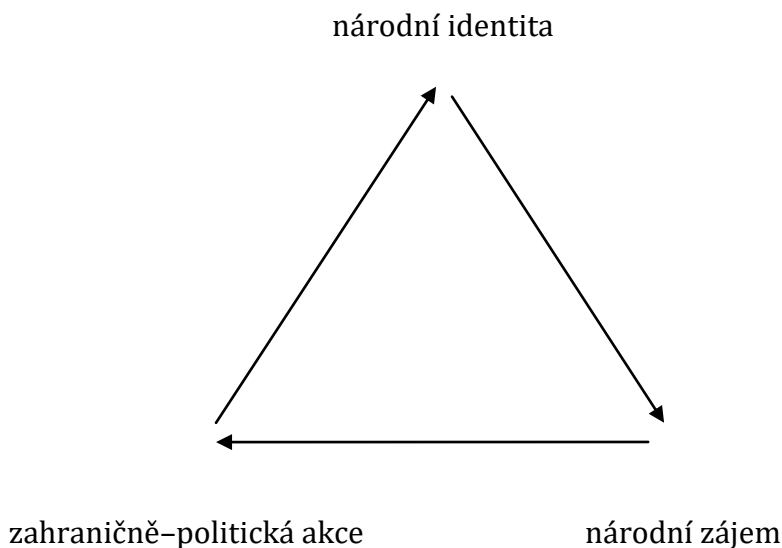
Označování témat jako hrozeb je ovlivňováno, jak jsme si řekli, bezpečnostním diskurzem. Bezpečnostní diskurz je tvořen ideovými myšlenkovými proudy a historickým kontextem, které formují vnímání bezpečnosti. Pokud chceme pochopit, *proč* sekuritizující aktér vnímá témata jako hrozby, musíme si přiblížit ideové proudy a historický kontext, který za tím stojí. Stejně tak ovlivňuje vnímání bezpečnosti národní identita. Jak jsme si řekli, národní identita je formována historickou pamětí národa, současným politickým stavem a záměry politických elit. Vzhledem k tomu, co všechno ovlivňuje vnímání hrozeb a bezpečnosti, je nutné, abychom v praktické části práce představili základní ideové proudy a historický kontext, které mají vliv na tvorbu zahraniční politiky ruských elit a na sekuritizační proces. Zároveň si ukážeme, jak ruská národní identita může ovlivňovat vnímání hrozeb.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 Základní ideové proudy ruské zahraniční politiky

Jak jsme si vysvětlili, národní identita je výsledkem snah o sebeuvědomění a pochopení našeho národa nejen na mezinárodní úrovni. Národní identita je vytvářena na základě společné kultury, jazyka, geografie a především sdílené historie (Clunan 2009, 13). Jak můžeme vidět na Grafu 1 níže, přesvědčení o naší národní identitě ovlivňuje artikulování národních zájmů. Národní zájmy formují směřování zahraniční politiky státu (Wendt 1999, 230–231). Mezi atributy zahraniční politiky patří ochrana národní identity a národních zájmů před hrozbami (Wæver 2007, 73–74).

Graf 1

Čili to, jak se Rusové vidí, jaké je jejich sebeuvědomění a jak vidí své postavení ve světě, ovlivňuje formulování národních zájmů, vnímání hrozeb pro jejich národní bezpečnost a následně jejich zahraniční politiku/akci. Avšak

definování ruské národní identity není jednoznačné (Clunan 2009, 1–5). Neexistuje jednotná a platná definice ruské identity. Na ruskou identitu můžeme nahlížet z pohledu různých ideových proudů, které definují ruskou národní identitu a její roli. Představitelé jednotlivých ideových proudů předkládají vizi ruského národa – kdo jsme a kam směřujeme. V zahraniční politice Ruska pak můžeme vysledovat prvky, které vychází z jednotlivých ideových proudů (Clunan 2009, 1–5).

Tato diplomová práce si klade za cíl *zjistit, jaký vliv mají ideové základy na percepci hrozeb ruskými elitami*⁷. Proto v této kapitole seznámíme čtenáře s konkrétními ideovými proudy, které reálně více či méně ovlivňují ruskou zahraniční politiku potažmo vnímání hrozeb pro ruskou národní bezpečnost. Nejdříve se zaměříme na základní charakteristiky jednotlivých ideových proudů, jejich společné a odlišné rysy a kategorizaci dle různých autorů. Poté ideové základy demonstrováme na ruské zahraniční politice (dále jen ruská ZP) v historické perspektivě po pádu SSSR. Jinými slovy, ukážeme si, jak se národní identita formovala po pádu Sovětského svazu a jaký měla vliv na formování ruské ZP.

Druhým cílem práce je *zjistit, jak je označování hrozeb ovlivněno percepcí aktivit Spojených států amerických jako hrozeb*. Proto bude tato kapitola obsahovat historický exkurz do vývoje vztahu mezi Spojenými státy a Ruskem po pádu SSSR. Budeme zkoumat, jaké byly mezi nimi vztahy, a do jaké míry byly tyto vztahy ovlivněny ruskými ideovými základy. Budeme sledovat ideové prvky v jejich vzájemných vztazích.

Pokud chceme představit základní ideové proudy ruské zahraniční politiky, musíme podotknout, že jednotlivé proudy lze různě kategorizovat. Záleží na konkrétním autorovi, jak ideové proudy pojmenovává, na základě jakých specifik je rozlišuje a kategorizuje. Pro představení ideových proudů jsem vybrala kategorizace podle třech autorů: Nicole Jackson, Andreje Tsygankova a Jeffrey Mankoffa.

---

⁷ Je vhodné si uvědomit, že ruská společnost může vnímat svoji národní identitu jinak než ruské elity. Vzhledem k vnitřnímu politickému systému Ruska je důležité, jak vnímají ruskou identitu ruské elity, potažmo Vladimír Putin. Ten udává směr zahraniční politiky Ruska. Proto je důležité jeho vnímání ruské identity a jeho vnímání role Ruska na mezinárodní scéně.

4.1.1 Kategorizace ideových proudů podle Nicole Jackson

Nicole Jackson (2003) specifikuje tři ideové školy ruských ideových proudů: *pragmatický nacionalismus, liberální západnictví a fundamentální nacionalismus*.

Fundamentální nacionalisté jsou přesvědčeni o tom, že konflikty probíhají na základě hry s nulovým součtem. Nemají zájem budovat vztahy se Západem nebo se aktivně zapojovat do mezinárodních ekonomických struktur. Zaměřují se v první řadě na obnovení velmocenského statutu Ruska všemi prostředky (Jackson 2003, 7). Rozpad SSSR vnímají negativně, protože ruskou národní identitu odvozuji od historicky velkého a silného Ruska, jak sovětského tak carského. Cílem je chránit ruské hodnoty a ruskou *spiritualitu* a to i mimo hranice RF, protože etničtí Rusové žijí i vně současných ruských hranic. Hrozby plynou z demokratizace, liberalizace, tedy ze Západu a turkických států. I v rámci fundamentalistů najdeme mnoho rozdílů, například mezi komunisty a extrémními nacionalisty, mezi Žirinovským a Zjuganovem (Jackson 2003, 35).

Pragmatičtí nacionalisté apelují na budování nezávislé politiky na Západu. (Pacer 2016, 5–6). Demokracie a liberalismus by měly být v Rusku dosaženy vlastní ruskou cestou. Ruská identita je, stejně jako u fundamentalistů, spojováno s historicky velkým a silným Ruskem, jehož sláva má být obnovena. Ruským zájmem je ochrana Rusů vně ruských hranic (Jackson 2003, 36). Proto by se Rusko mělo aktivně podílet na zajišťování bezpečnosti v postsovětském prostoru. Bezpečnost by měla být zajišťována i za cenu využití vojenské síly. Na mezinárodní scéně by si mělo budovat image ochránce míru v tomto prostoru. Zájmy Ruska vychází z jeho geopolitické polohy mezi Evropou a Asií a měly by být chráněny politickými, ekonomickými a vojenskými prostředky (Jackson 2003, 7; 37). Zahraniční politika je formována na základě realistické vize fungování mezinárodních vztahů, proto na toto prostředí nahlíží jako na nepřátelské, ve kterém platí princip rovnováhy moci – silné státy ochraňují své sféry zájmů. Hrozby plynou například z rozpínavosti NATO. Jsou zastánci unikátní, ale neexpansionistické ZP RF. Rusko obnoví svůj velmocenský status díky své unikátnosti nikoli na základě imperiální minulosti (Jackson 2003, 37).

Liberální západníci nepožívají bezpečnost pouze ve vojenském významu. Do bezpečnosti zahrnují i politické a ekonomické problémy. Chtějí řešit konflikty mírovou cestou. Souhlasí s fundamentálními nacionalisty, že by mělo Rusko zastávat primární roli v postsovětském prostoru, ale ne za cenu využití vojenské síly (Jackson 2003, 6). Ruská identita by měla být definována jako “občanský stav v rámci hranic Ruské federace” (Jackson 34, 2003). Identitu neodvozuje od carské a sovětské minulosti. Naopak se od ní distancují a říkají, že rozpad SSSR byl žádaným jevem. Na tomto základě deklarují základní cíle ZP RF vybudovat demokracii, liberalizovat obchod a budovat dobré vztahy se Západem (Jackson 2003, 34 a Pacer 2016, 5). Rusko se má stát „moderním, liberálním státem koexistujícím v mezinárodním prostředí” (Jackson 2003, 34). Zastávají hodnoty jako rovnost národů, anti-imperialismus, lidská práva a svobody a mezinárodní právo (Jackson 2003, 34).

4.1.2 Kategorizace podle Andreje Tsygankova

Andrej Tsygankov se domnívá, že se v průběhu historického vývoje v Rusku vytvořily tři tradice zahraničně-politického myšlení – *západnické, statické a civilizační*⁸. Vliv všech tří proudů můžeme vysledovat v každé fázi historického vývoje Ruska. Například ze *západnického myšlení* vycházel ještě Petr Veliký, který se snažil Rusko modernizovat podle západního vzoru. Západníci vnímají Západ velmi pozitivně, jako něco, čemu se Rusko musí přibližovat. Rusko je dle nich součástí Západu. V postsovětské zahraniční politice se západnictví projevuje ve své liberální podobě. *Liberální západnictví* se vyznačuje přesvědčením, že je Rusko přirozenou součástí Západu, sdílí stejné hodnoty jako například demokracii, toleranci lidských práv a volný trh. Věří, že spolupráce se Západem a integrace Ruska do západních institucí přinese Rusku prospěch. Za západníky můžeme považovat například Andreje Kozyreva a Borise Jelcina díky jejich vizím integrace a strategického partnerství se Západem nebo Dmitrije Medvěděva a jeho politice prohlubování vztahů se Západem (Tsygankov 2016a, 6).

---

⁸ Westernist, Statist, Civilizationist (Tsygankov 2016a, 4).

Statismus byl a je podle Tsygankova (2016a, 6) v ruské zahraniční politice nejvlivnější. Základem tohoto myšlení je přesvědčení, že je Rusko schopné suverénně, stabilně a hlavně nezávisle vládnout, projektovat svou moc, zachovávat politický a sociální řád, demokracii a svobodu. Pro statiky je typické poukazovat na externí hrozby vůči suverenitě a nezávislosti státu. Vždy se najde někdo, kdo bude chtít zpochybnit atributy ruské státnosti. Nejdříve to byli Mongolové, poté Turci, nebo britští a francouzští kapitalisté. Ekonomické a vojenské kapacity zajistí Rusku mezinárodní uznání. Statismus v postsovětské zahraniční politice si zasloužil přívlastek liberální. Uznání získáme demokratizací a přechodem na tržní hospodářství. Zaváděním liberálních hodnot do zahraniční politiky posílíme postavení státu. Přetrvává přítomnost externích hrozeb, které eliminujeme tak, že budeme posilovat mocenské kapacity státu. Velikost a síla státu jsou cílem ruské zahraniční politiky. Statismus sledujeme například v zahraniční politice Primakova nebo Putina. Oba se názorově trochu liší. Primakov usiloval o obnovu Ruska prostřednictvím budování vztahů s USA prostřednictvím aliance s Čínou a Indií, kdežto Putin zvolil taktiku posilování bilaterálních vztahů s ruskými periferiemi a spojenectví s USA v boji proti terorismu (Tsygankov 2016a, 6–8).

Civilizacionalisté na rozdíl od statistů a západníků konkurují západním hodnotám a mají tendenci vyvážet ruské hodnoty do světa. Vnímají Rusko jako samostatnou specifickou civilizaci. Ruská identita byla ranými civilizacionalisty odvozována od Ruského impéria. Západ vnímali jako něco, co vzniklo na ruské periferii. Proto je nutné obnovit kulturní jednotu v této oblasti. Projevem civilizacionalismu byl například projekt panslavismu nebo později koncept světové revoluce za Lenina a Trotského. Do civilizacionistického proudu řadí v dnešní době Tsygankov takzvaný eurasianismus. Podle eurasianismu je expanze nejefektivnějším nástrojem, jak zajistit bezpečnost (Tsygankov 2016a, 8).

4.1.3 Kategorizace podle Jeffrey Mankoffa

Jaffrey Mankoff rozděluje ruské ideové proudy na *ruský nacionalismus*, *eurasianismus*, *centrismus* a *atlantismus*. Rovné vztahy s ostatními mocnostmi, udržení ruského vlivu v blízkém zahraničí a víra, že by mělo Rusko hrát klíčovou

roli na mezinárodním poli, jsou společnými prvky všech čtyř proudů. Tyto prvky ovlivňují ruské jednání na mezinárodní úrovni (Mankoff 2009, 63).

Ruský nacionalismus usiluje o vytvoření “menšího, homogennějšího Ruska” (Mankoff 2009, 63). Vystupuje proti přistěhovalcům z muslimských států Kavkazu a Střední Asie, nebo z Číny. Nacionalisté dali o sobě vědět například v roce 2006 v souvislosti s děním v Jižní Osetii. Vzhledem ke xenofobním náladám mezi nacionalisty byli proti angažmá Ruska v Jižní Osetii. Nacionalisté nevystupují proti vlivu Západu. Vystupují proti etnickým menšinám, které by podle nich neměly mít vliv na mocenskou politiku Ruska. Nacionalisté nemají přímé zájmy v zahraniční politice Ruska, přesto ji ovlivňují. Například ruská politika vůči Litvě a Estonsku je podle Mankoffa do určité míry výsledkem snah ruské vlády uklidnit nacionalistické části ruského menšinového obyvatelstva v těchto dvou zemích (Mankoff 2009, 63–64).

Eurasiánismus vychází z přesvědčení, že je ruská identita spjata s geopolitickou polohou Ruska mezi Evropou a Asií. Rusové jsou svébytnou identitou, která volí “třetí cestu” mezi západníky a slavjanofily. Staví na předpokladech geopolitické teorie sira H. Mackindera, který připisuje strategický význam prostoru “Eurasie” jakožto světovému “Heartlandu” a “pivotu historie”. Klasicky, “kdo ovládne Heartland, získá globální dominanci” (Mackinder vzato z Mankoff 2009, 65).

Extrémní eurasiánismus (také neo-eurasiánismus) zastává ruskou expanzivní politiku s vizí velkého ruského impéria. Stát je zosobněním lidských vlastností a tím si získává loajalitu veřejnosti. Cílem státu je integrovat Rusy do velkého Ruska. Ruský národ není tvořen etnickými Rusy, jak se domnívají nacionalisté, ale Rusy, kteří sdílí společnou historii a identitu. Západní kultura je antagonická k eurasijské. Západ představuje geopolitického konkurenta Rusku⁹ (Mankoff 2009, 65–66).

---

⁹Například N. Gumilev argumentoval, že SSSR byl odsouzen k zániku, protože byl postaven na myšlenkách, které vzešly ze Západu (od K. Marxe), a zároveň proto, že byl veden židovskými vůdci. Co je Západní, to je “nečisté” a tudíž odsouzeno k neúspěchu (Mankoff 2009, 66).

V postsovětském vývoji Ruska jsou vlivné myšlenky myslitele Alexandra Dugina. Podle něho by se Rusko mělo snažit o “obnovení velmocenského statutu, dominovat v Eurasii a konkurovat Spojeným státům americkým” (Mankoff 2009, 66). Rusko by mělo být významným aktérem v různých zahraničních aliancích, které by sdružovaly státy od západní Evropy po Japonsko. Rusko by mělo spolupracovat s evropskými státy, aby vyvažovalo americkou moc a podobně. Dugin se reálně podílel na tvorbě Národního bezpečnostního konceptu Ruska v roce 2000. Další myslitelé eurasianismu byli přítomni v ruském byrokratickém aparátu a v Kremlu, tedy mohli reálně ovlivňovat směřování ruské zahraniční politiky (Mankoff 2009, 66–68).

Centrismus kombinuje geopolitické prvky ruské zahraniční politiky jakožto udržování vlivu v postsovětském prostoru se snahou uchovávat nekonfliktní vztahy se Západem. Spolupráce je směřována jak na západ, tak na východ. Spolupráci pojímá jako prostředek k dosažení národních zájmů. Rusy vnímá je Evropany mezi Evropou a Asií. Rusko by mělo přejímat odpovědnost za státy v postsovětském prostoru, avšak ne na úkor vztahů s evropskými zeměmi. Zahraniční politika se tak vyznačuje multilateralismem. Důraz je kladen na nezávislost Ruska v podobě nezávislého rozhodování. Rusko není ani evropské ani asijské (Mankoff 2009, 69).

Spolupráce s USA je pro Rusko významná, zvláště po roce 2001 kvůli hrozbě terorismu, avšak musí být založena na principu rovnosti. USA by měly tento princip respektovat. Měly by tolerovat ruské zájmy vůči státům CIS. Zároveň nesmí USA přehlížet unikátní ruskou identitu – nesnažit se ji měnit. Rusko se může stát součástí Evropy, avšak svoji unikátnost a rovnost s ostatními zeměmi si musí ponechat (Mankoff 2009, 69–70).

S centrismem je spojován bývalý ministr zahraničí Primakov, který vyzdvihoval nezávislost Ruska jako velmoci, která by se měla rovnocenně věnovat spolupráci se státy CIS. Nicméně Západ považoval Primakova za extrémního eurasianistu, přestože se sám Primakov od tohoto směru distancoval (Mankoff 2009, 71).

Atlantisté usilují o transformaci Ruska na liberální demokratický stát, požadují kooperaci a integraci nejen s evropskými státy, ale také s USA, a akceptování mezinárodních norem. Atlantismu se ujímají zejména ruské intelektuální elity, které kladou důraz na ekonomický liberalismus v zahraniční politice, dobré vztahy s USA a demokratizaci vnitřní politiky. Atlantismus pojímá Rusko jako součást Evropy díky sdílené historii a kultuře. Představitelé atlantismu se od sebe mírně liší. Například Čubajs zastával asertivní liberální politiku, jejímž cílem mělo být sjednocení demokratických států, které by se staly ochránci liberálních hodnot ve světě. Dmitrij Trenin pojímá Rusko jako historicky evropskou velmoc a požaduje institucionální sjednocení Ruska s Evropou. Demokratizace vnitřní politiky je nutná, aby k takovému sjednocení došlo. Ačkoli Rusko není členem EU nebo NATO, aktivně vytváří Evropu, patří do Evropy, a to kvůli ekonomické provázanosti a sdílené historii (Mankoff 2009, 71–73).

Do atlantického tábora můžeme řadit bývalého ministra zahraničí Gajdara, Kirienka nebo Trenina. Podle Trenina závisí budoucnost Ruska na schopnosti Ruska “zajišťovat ekonomické příležitosti, růst a rozvoj” (Mankoff 2009, 74). V politice Vladimíra Putina lze vysledovat prvek atlantismu v jeho zdůrazňování tzv. evropské volby (European choice). Poválečné Japonsko a Německo by se podle Trenina měly stát vzorem pro další vývoj Ruska (Mankoff 2009, 74).

4.1.4 Shrnutí ideových proudů

Uvedli jsme si tři možné kategorizace ruských ideových proudů a to kategorizaci podle Jacksonové, Tsygankova a Mankoffa. Jejich základní specifika jsem znázornila v Tabulce 1 (viz níže). Pojdme si je nyní shrnout. Jednotlivé odlišnosti mezi definicemi těchto autorů jsme vysvětlili výše a máme je na paměti. Cílem tohoto shrnutí bude specifikovat jejich základní jednotící rysy, bez ohledu na odlišnosti mezi nimi.

Tabulka 1: Shrnutí charakteristik ideových proudů

Jackson	<i>Liberalní západnictví</i>	<i>Pragmatický nacionalismus</i>	<i>Fundamentální nacionalismus</i>
Identita	Občanská: Rusové v Rusku	Rusky mluvící v postsovětském prostoru	Etničtí Rusové nebo Slované v postsovětském prostoru
Historie	Nevyužívají	Důležitá	Klíčová
Vnímání mezinárodního prostředí	Mírový	Rovnováha moci	Neprátelské, obklopené nepřáteli
Geografie	Západ	Eurasie	Eurasie
Mise Ruska		Unikátní, geopolitická mise	Historická, předurčení
Směrování zahraniční politiky	Západ	Vlastní cesta	Expanzionismus nebo izolacionismus
Hrozby	Komunismus	Vše, co ohrožuje ruské zájmy v postsovětském prostoru	Západ/turkické státy
Sebepercepce	Normální mocnost	Velmoc s vlastními zájmy	Velmoc bez impéria
Tsygankov	<i>Západnictví</i>	<i>Statismus</i>	<i>Civilizacionismus</i>
Identita		Spojována se silným státem	Unikátní civilizace
Směrování zahraniční politiky	Západ	Vlastní cesta	Expanzionismus
Geografie	Západu		Historické odkazy
Cíl zahraniční politiky		Silný stát	
Hrozby		Cokoli, co ohrožuje státnost	
Mankoff	<i>Atlantismus</i>	<i>Centrismus</i>	<i>Nacionalismus</i>
Identita		Unikátní	Etničtí rusové
Orientace zahraniční politiky	Evropa, USA	Vlastní cesta, spolupr. s vých. i záp.	
Zájmy zahraniční politiky	Liberalní	Dominance v postsov. prostoru, rovnocenné vztahy se Západem	Ochrana etnických Rusů
Sebepercepce	Velmoc	Velmoc	Velmoc
Hrozby			Přistěhovalectví
Geografie	Evropa	Eurasie	Ruská federace

Liberální zapadnictví (Jackson, Tsygankov) a atlantismus (Mankoff) pojí vize Ruska jako geografické a mentální součásti Západu. Rusko sdílelo s Evropou společný historický vývoj a mělo by se hlásit k západním hodnotám demokracie, liberalismu a respektování mezinárodního práva. Zahraniční politika by měla být orientována na Západ jako na USA a Evropu. Západníci či atlantisté upřednostňují mírové řešení sporů, které vyplývá z mezinárodního práva.

Společným základem pro pragmatický nacionalismus (Jackson), statismus (Tsygankov) a centrismus (Mankoff) je vize Ruska jako silného a velkého státu – velmoce – který razí svou vlastní zahraničně-politickou cestu mezi západem a východem. Národní identita a zájmy jsou odvozovány od unikátní geografické polohy mezi Evropou a Asií – Eurasii. Tyto proudy respektují západní hodnoty a snaží se o jejich dosažení vlastní nezápadní cestou s ohledem na unikátní ruské hodnoty. Ruské hodnoty by měly být ostatními aktéry v mezinárodním systému respektovány. Jakékoli vztahy s jinými státy by měly být založené na principu rovnosti. Zvláštní zájmy mají v postsovětském prostoru jakožto historicky ruském prostředí.

Fundamentální nacionalismus (Jackson), civilizacionalismus (Tsygankov) a eurasianismus (Mankoff) představují extrémnější formu předešlého proudu. Vychází z unikátní geopolitické polohy Ruska v Eurasii, díky které disponují Rusové unikátní identitou. Tyto proudy vyzdvihují ruskou expanzivní minulost a snaží se o “vývoz” ruských hodnot do blízkého zahraničí na základě historických nároků. Velmocenský status bude dosažen díky expanzivní politice Ruska, vyvažováním americké moci.

Tyto ideové proudy vždycky v zahraniční politice Ruska rezonovaly. Konkrétní politická praxe nám ukazuje, že některý z proudů vždycky převážil ostatní a politickou praxi formoval. Které ideové proudy dominovaly za prezidentství Vladimíra Putina? Pojďme se podívat na vývoj ideových proudů a jejich vliv na zahraniční politiku postsovětského Ruska.

4.2 Projevy ideových proudů v zahraniční politice Ruské federace

Sbližování se Západem a krize identity

Jak jsme již načrtli výše, některé ideové proudy odkazují na ruskou velmocenskou minulost. Jak za carského tak sovětského Ruska, disponovalo Rusko rozsáhlým územím a vyznačovalo se expanzivní politikou. Konsolidace moci uvnitř státu a expanzivní zahraniční politika byly nástroji k zajištění bezpečnosti Ruska a jeho ochraně před vnějšími nepřáteli například Tatary nebo Turky, či později Němci. Ruské pohraničí sloužilo Rusku jako nárazníková pásma mezi Ruskem a těmito nepřáteli. Například Ukrajina představovala nárazníkovou zónu mezi Ruskem a Turky nebo Polsko zónu mezi Ruskem a Německem. Evropské satelity za Studené války byly rovněž využívány jako nárazníková pásma před vnějším agresorem (Mankoff 2009, 2–5). Rusko bylo centrem jak carského tak sovětského impéria (Clunan 2009, 1) a teprve po rozpadu SSSR bylo impérium zatlačeno dále, než kdy jindy od 17. století. Vzpomínka na “národní velikost”¹⁰ nezmizí jen tak ze dne na den, jako SSSR. Vezmeme-li v potaz, že se Sovětský svaz rozpadl velmi náhle, ruská identita spojována s velkým a silným Ruskem jako velmocí byla otřesena. Do 90. let bylo Rusko uznávaným mezinárodním hráčem, jehož přání byla v mezinárodním systému brána v potaz. Najednou jsou jeho přání a zájmy ignorovány na úkor amerických přání a zájmů. Rusko se ocitá mimo světovou mocenskou špičku, ztrácí vliv, na který bylo po tak dlouhou dobu zvyklé (Mankoff 2009, 2–5). Tváří v tvář novému mezinárodnímu uspořádání a řádu čelí ruští politici mnohým otázkám: Jak naložit s ruskou velmocenskou historií? Kdo a co Rusko vůbec je? Kam patří a jaké má ambice? Jaká území Rusku patří – co z toho může plynout pro mezinárodní systém a pokoj v něm? (Clunan 2009, 1–2)

Zdá se, že v 90. letech se do zahraniční politiky Ruska promítl vliv západnictví. Ten se projevil zaváděním liberálních demokratických a tržních reforem a budováním přátelských vztahů se Západem. Věřilo se, že partnerství se západními státy zajistí Rusku prestiž (Clunan 2009; Jackson 2003, 31–32).

---

¹⁰National greatness (Clunan 2009, 1).

Ruské politické elity v čele s Borisem Jelcinem, Jegorem Gajdarem a Anderejem Kozyrevem vnímali Rusko jako normální mocnost (Jackson 2003, 31–32). Vypadá to, že se během 90. let etablovala nová liberální identita (Tsygankov 2016a, 19). Ale není tomu tak. Přesto, že západnictví jasně dominuje, “definice” národní identity kombinuje prvky všech ideových proudů a ruská společnost není s „liberální“ identitou ztotožněna (Clunan 2009, 72–74).

Kromě vlivu ideových proudů má na tvorbu identity a následné směřování zahraniční politiky Ruska zásadní vliv také to, jestli Evropa a později Západ¹¹ počítají s Ruskem jako s rovnocenným a legitimním hráčem na mezinárodní scéně a při mezinárodní akci zohledňují jeho zájmy. V tomto smyslu je při formování zahraniční politiky Ruska (dále jen ZP RF) a bezpečnostní politiky Ruska důležité, jaké vztahy mezi Západem a Ruskem panují (Tsygankov 2016a, 2). Proč?

Protože liberální Západ zapadá pro Rusy do konstruktivistické škatulky „oni“ minimálně od dob Petra Velikého. Vymezování se vůči „nim“ může Rusko formovat národní identitu a národní zájmy, které je nutné před „nimi“ ochraňovat. S liberální politikou Borise Jelcina se specifikace „my“ a „oni“ na základě liberálních hodnot pomalu stírá, ale tento kurz liberální politiky neměl dlouhého trvání a nestihl se v ruské společnosti pevně uchytil. Jak jsme již zmínili, do definování národní identity promlouvají zastánci i dalších ideových proudů a „západní“ identita není širokou veřejností přijata (Tsygankov 2016a, 18–19).

Ke krizi identity v 90. letech se přidává neúspěšná demokratizace. Demokracie po západním vzoru je ruskou veřejností spojována s obdobím chaosu, nestability, chudoby a absence bezpečnosti (Mankoff 2009, 130). To, že demokratizace selhala, připisovala ruská veřejnost USA a vlivu západních hodnot (Mankoff 2009, 100). Dochází k ochlazení vztahu mezi Ruskem a Západem a k postupnému odvratu od západnictví. Do popředí se dostávají myšlenky *statismu*. Nové elity začínají usilovat o návrat Ruska mezi velmoce *vlastní nezápadní cestou* (Mankoff 2009, 5).

---

¹¹Západ specifikujeme jako suverénní země s etablovaným liberálním politickým systémem (Tsygankov 2016a, 2).

Primakov, Putin a nové směřování zahraniční politiky

Jevgenij Primakov přichází s novou politikou, ve které můžeme vysledovat prvky *statismu* (nebo *centrismu*). Primakov věří, že by mělo Rusko obnovit svůj velmocenský status prostřednictvím diverzifikovanějších vztahů. Rusko jako eurasijská velmoc se nemůže soustředit pouze na vztahy se Západem, ale také s asijskými zeměmi. Statismus těžil z neúspěchu západníků a jejich neúspěšných radikálních ekonomických reforem. Vzdávající nepokoje na periferiích Ruska (zejména v Čečensku) a v postsovětských republikách způsobily, že západníci nebyli schopni pokračovat v liberální politice (Tsygankov 2016a, 18–20). K tomu se přidala krize v Kosovu, která ukázala, že Spojené státy americké jasně dominují mezinárodnímu systému a pro své zájmy jsou ochotny porušovat mezinárodní řád (Mankoff 2009, 109–110).

Je již jasné, že v mezinárodním systému neexistuje aktér, který by měl mocenské kapacity na to, aby mohl konkurovat Spojeným státům. Nově zvolený prezident Ruska Vladimír Putin navazuje na Primakova, ale mění cestu, jak dosáhnout zahraničně–politických cílů, a tou je nové čistě strategické partnerství s USA (Sakwa 2008, 55). Po zkušenostech s Kosovem začalo Rusko vnímat mezinárodní systém jako anarchický, kde USA nerespektuje mezinárodní řád. Cílem Ruska je tedy přežít a jediným způsobem, jak v tomto systému přežít a budovat mocné Rusko, je spojit se s hegemonem nebo vyvažovat jeho vliv. Nešlo o přejímání západních hodnot, ale o přežití v anarchickém systému (Mankoff 2009, 107–108). Partnerství představovalo zároveň nástroj, jak dosáhnout velmocenského cíle ruské zahraniční politiky (Mankoff 2009, 97).

Po teroristických útocích z 11. září 2001 na americké Světové centrum se partnerství více prohloubilo. Obě strany spojují stejné hrozby pro národní bezpečnost plynoucí z terorismu. Putin poskytl USA plnou pomoc. Rusko se stalo důležitým aktérem a spojencem USA v boji proti terorismu (Mankoff 2009, 110–115).

V souvislosti s hrozbou terorismu na počátku nového tisíciletí se národním zájmem Ruska stala ochrana ruské bezpečnosti a identity. K těmto zájmům se přidávají také ochrana socioekonomického rozvoje a posilování

vnitropolitických institucí (Tsygankov 2016a, 20). Dále od druhého volebního období Vladimíra Putina roste ruské sebevědomí kvůli oslabení mocenské hegemonie USA z důvodu hrozby terorismu. Došlo také k ekonomické vzpruže vzešlé z produkce ropy, což vedlo k tomu, že ruská zahraniční politika nabývá na asertivitě (Mankoff 2009, 5). Politika Putina se vyznačovala zdůrazňováním Ruska jako velmoci v “anarchickém prostředí, mezinárodním systému svépomoci, systému, kde vítězí moc nad mezinárodními normami a institucemi” (Mankoff 2009, 5). Rusko vnímal jako historickou, tradiční mocnost a vyvažovatele moci mezi západem, jihem a východem.

Jedním z národních zájmů Ruska byla ochrana ruské identity. Jaké? Za definováním identity v novém tisíciletí stála kombinace ruského patriotismu a západnictví. Putin věřil v „mysticitu síly“ (mystique of power) a předurčenost ruského národa a odkazoval na ruskou historii. Na druhou stranu vzhlížel k evropským hodnotám a ztotožňoval se s názorem, že je Rusko součástí Západu. Vzhledem ke specifické ruské národní historii považoval za nutné, aby evropských hodnot dosáhlo Rusko svoji vlastní cestou (Sakwa 2008, 41–45). Typická je pro Putina myšlenka anti-revolucionarismu: Ruská historie je plná revolucí, ale Putin říká dost. Žijme teď. Užívejme si dnešek. Putin nastolil mír a tím ukončil éru revolučním převratných změn (1917 a pak 1989¹²). Slibuje, že už nebude revoluce, protože k ní nebude důvod. Rusko se bude mít dobře. Slibuje konec výjimečných politik. Výjimečnou politiku zavedlo Rusko například v 90. letech jako šokovou terapii. Putin říká, že již nebudeme muset přijmout další výjimečná opatření a změny. Velká a těžká tranzice jak z 90. let (přechod na tržní ekonomiku), tak za sovětského Ruska (plánovaná ekonomika) je u konce (Sakwa 2008, 46–55).

Statismus, na který Putin navázal, se v zahraniční politice projevil ve snaze budovat větší, silnější a bohatší stát. Cílem je navrátit Rusku jeho velmocenský status (Sakwa 2008, 55). O Rusku jako velmoci mluví jako o něčem, co je pro Rusko přirozené a normální. V 90. letech bylo Rusko slabým státem, protože nebylo

---

¹² V roce 1989 k žádné revoluci nedošlo, ale došlo k významné změně ve vnitřní a vnější politice Ruska, což mělo ohromný vliv na ruskou společnost. Proto mluví Sakwa o „revoluční“ změně ve smyslu ohromné změny s dalekosáhlými důsledky.

schopné kontrolovat implementaci pravidel ve státě. Síla státu pak není v posilování represivních složek státu, ale v schopnosti státu vytvořit pravidla, která vychází od společnosti a schopnosti tato pravidla implementovat zpět do společnosti (Sakwa 2008, 45).

Aserktivní politika měla dopomoci k vytvoření silného státu. Díky tomu však začalo skřípat strategické partnerství mezi Ruskem a USA¹³. Oba státy stále častěji narážely na vzájemné problémy. Zahraniční politika Ruska vůči Západu se pomalu mění. Spojené státy podnikají stále častější akce, které nekorespondují s ruskými představami (Mankoff 2009, 115). Neshody ohledně americké invaze USA do Iráku, možné rozšiřování NATO o baltské státy nebo Oranžová revoluce na Ukrajině způsobily ochlazení vztahů mezi RF a USA. Vyhlášení nezávislosti Kosova nebo invaze do Gruzie přidaly na nedůvěře. Vše směřovalo spíše k polarizaci vztahu než kooperaci. Ruským představitelům se nelíbilo, že Washington dával najevo, „že Rusko může být využito, kdykoli ho budou potřebovat a potrestáno, když nebude relevantní americkým cílům“ (Mankoff 2009, 117). Rusové měli pocit, že Spojeným státům vychází vstříc, respektují jejich zájmy a jednájí tak, aby si USA udrželi jako rovnocenného partnera. To samé očekávali od Američanů. Předpokládali, že budou USA respektovat jednání Ruska v jeho blízkém zahraničí. Bush tak nečinil (Mankoff 2009, 117–118). Vezmeme – li to z druhé, americké, strany, není divu. Přes veškerou snahu Ruska spolupracovat s USA, jak se ruský prezident nechával slyšet, se v roce 2003 postavil Putin proti USA a nepodpořil je při invazi do Iráku. K tomu podporoval antizápadní a protievropské neliberální kandidáty na prezidenta na Ukrajině a Bělorusku v letech 2004, respektive 2006. Snažil se o prosazení nezávislé ruské politiky vůči íránskému jadernému programu, což bylo v protikladu se zájmy USA. Rozvíjel obchodní a politické vztahy s Čínou a budoval zvláštní vztahy se Severní Koreou, čímž USA nabylo dojmu, že Rusové budují alternativní bezpečnostní aliance, které využívají jako vyvažování moci Západu. Toto nezávislé ruské jednání včetně nedemokratického charakteru ruského vnitrostátního režimu samozřejmě nebylo zrovna sympatické Spojeným státům americkým (McDonald 2007, 147).

---

¹³ Problémy byly způsobené také autoritativním ruským režimem, který USA odsuzovaly.

V roce 2008 dochází k podepsání dohody *Strategic Framework Declaration*, jejímž podepsáním daly obě strany najevo, že jsou odhodlané pokusit se obnovit přátelské vztahy. Oba si uvědomují sílu a potřebu spolupráce (Mankoff 2009, 119). Deklarace pojednávala převážně o vojenských bezpečnostních tématech například o jaderném odzbrojení a využívání jaderné energie, obranném raketovém systému, Smlouvě o jaderných silách středního rozsahu (INF Treaty) nebo o prevenci šíření zbraní hromadného ničení (Council on foreign relations 2008).

Můžeme vidět, že vztahy mezi Ruskem a USA byly rozkolísané. V některých oblastech byly strany schopné a ochotné spolupracovat a v jiných nikoliv. Po úspěšném jednání ohledně *Strategic Framework Declaration*, znova dochází k neshodám mezi nimi a to zejména kvůli ruskému odporu vůči potenciálnímu rozšiřování NATO. NATO je postupně ruskými elitami označeno za hrozbou národní bezpečnosti Ruska. Tsygankov (2016a, 20) se domnívá, že ruští představitelé využili NATO k tomu, aby stmelili ruskou společnost a posílili vnitřní politický režim. Začali na NATO poukazovat jako na vnějšího nepřítel, jehož vojenské struktury se nebezpečně přibližují k ruským hranicím a před kterým je nutné ochraňovat ruský národ. Začali využívat anti-západní rétoriku, aby vymezili ruský národ od západního nepřítel. Ruské elity začali vědomě formovat anti-západní identitu (Tsygankov 2016a, 20).

Shrňeme-li Putinovo úřadování na postu prezidenta, první dekáda nového tisíciletí znamenala pro jeho působení mnoho výzev. Strategické partnerství mezi Ruskem a USA čelilo mnoha sporům, které pramenily z odlišného vnímání jeden druhého. V pozadí zahraniční politiky Putina stála především dlouhodobá snaha obnovit mocenský statut Ruska spíše, než že by chtěl konkurovat Spojeným státům americkým jako za Studené války. Cílem Rusů, potažmo Putina, byla obnova rovnocenné nezávislé zahraniční politiky Ruska. Putin vyžadoval, aby byly v mezinárodních vztazích zohledňovány národní zájmy Ruska. Snažil se Rusku navrátit jeho tvář (Mankoff 2009, 132–133; Spohr–Reynolds 2017).

Ke konci svého volebního období zvolil Putin novou rétoriku. Zaměřil se na obranu a ospravedlňování ruských zahraničně politických akcí a kritiku americké zahraniční politiky přehlížející ruské národní zájmy. Argumentoval,

že mnohé ruské akce byly odpovědí na americké kroky. Například Rusko jednostranně odstoupilo od Smlouvy START II až poté, co USA jednostranně odstoupily od Smlouvy o protiraketové obraně (ABM Treaty) v roce 2002. Nebo že vojenská invaze do Gruzie byla prý odpovědí na uznání nezávislosti Kosova Spojenými státy americkými. Nicméně jsme v této době ke konci volebního období Putina svědky sílícího vlivu eurasiánství na zahraniční politiku Putina a zároveň ochlazení vztahu mezi USA a Ruskem. Podle některých autorů (Clunan 2009, Mankoff 2009, 133–134) Rusko touto asertivní politikou chtělo dát USA a světu najevo, že má kapacity na to, aby obnovilo svůj velmocenský statut.

Dmitrij Medvěděv a západnictví

V roce 2008 nastupuje do úřadu nový prezident Dmitrij Medvěděv a nastává další zvrát v zahraničně–politickém směřování Ruska. Medvěděv přichází se snahou reformovat statický model a asertivní politiku vůči Západu typickou pro Putinovo období. Díky Medvěděvovi dochází k období oteplování vztahů se Západem a USA (Tsygankov 2016a, 21). Medvěděv iniciuje mnoho jednání v rámci různých mezinárodních fór a organizací na bezpečnostní témata, kterých se účastní mnoho politiků, úředníků a analytiků jak z Evropy, tak USA a Ruska. Výsledkem je například vytvoření draftu Evropské bezpečnostní smlouvy. Nejvýznamnější iniciativou Medvěděva je návrh na vytvoření nové Evropské bezpečnostní architektury (Kanet 2011, 121). Během jeho úřadování byla podepsána například smlouva START nebo probíhala spolupráce ohledně řešení problémů plynoucích z Afghánistánu. Medvěděv věřil, že národní bezpečnost bude zajištěna kooperací (Kanet 2011, 181–183).

Je patrné, že Medvěděv budoval politiku založenou na dobrých vztazích se Západem, v duchu *západnictví*. Zvolil cestu pragmatického partnerství – strategii modernizace po západním vzoru. *Pragmatické* nebo *strategické* partnerství umožnilo jak statistikům (za Putina) tak západníkům (za Medvěděva) těžit ze vztahu se Západem a zároveň si udržovat vlastní unikátní kulturní legitimitu a dlouhodobé vztahy se státy v Asii a muslimském světě (Tsygankov 2016a, 28).

Přes převažující západnictví v letech Medvěděvova úřadování se statismus udržel mezi klíčovými vnitropolitickými představiteli, zejména díky Vladimírovi Putinovi, který zastával funkci předsedy vlády, a jeho příznivcům stejného statického směřování. Přestože Medvěděv zastával myšlenky západnictví, neměl dostatek vlivných stejně smýšlejících spojenců, díky kterým by mohl naplno prosadit zahraničně–politické orientování Ruska směrem k Evropě a na západ. K přetrvání statismu mezi ruskými elitami přispělo také budování protiraketového štítu v Evropě a podpora západních hodnot v postsovětském prostoru, které nebyly Rusům milé (Tsygankov 2016a, 22).

Návrat Vladimíra Putina

Když Vladimír Putin nastupuje do svého třetího volebního období v roce 2012, opět dochází k obratu v zahraniční politice Ruska. Velmocenský status má být podle Putina dosažen vlastní ruskou nezápadní cestou. Samotná volební kampaň Putina byla silně antizápadní, což podle analytiků napomohlo Putinovi k vítězství ve volbách. Putin přesvědčil voliče, že ruská opozice, která otevřeně protestovala proti Putinovi, byla složená z mnoha amerických špehů (Kuchins 2015, 129).

Putin od začátku třetího prezidentského úřadování kritizoval americkou politiku vůči Sýrii, americké sankce a vojenské akce proti Íránu, americký obranný raketový plán v Evropě a nerespektování ruských zájmů v jeho blízkém zahraničí (Kuchins 2015, 130–135). Dokonce podle ruských představitelů americká „arogantní unipolární politika“ (Spohr–Reynolds 2017) způsobila, že bylo Rusko nucené zasáhnout na Ukrajině v roce 2014 (tamtéž).

Přičlenění Krymu k Rusku ruští političtí představitelé argumentovali několika důvody. Jedním z nich je výše zmíněné nerespektování ruských zájmů v blízkém zahraničí Spojenými státy americkými a evropskými státy, které nabídly Ukrajině členství v Evropské unii a NATO. Potenciální rozšíření NATO o Ukrajinu představovalo pro Rusko bezpečnostní problém (Spohr–Reynolds 2017). Zároveň Rusové argumentovali právem na sebeurčení národa a odkazovali na to, že postup Západu vůči Kosovu byl obdobný jako postup Ruska na Ukrajině (Kuchins 2015, 135; Spohr–Reynolds 2017). V neposlední řadě ruské elity, zejména Putin,

argumentovali kulurní spřízněností obyvatel Krymu s obyvateli Ruska. Přičleněním Krymu mělo dle Putina dojít ke konsolidaci ruských civilizačních hodnot (Tsygankov 2016b). Západní státy se k tomuto aktu postavily odmítavě a začaly na Rusko uvalovat sankce, čímž se Rusko od roku 2014 dostávalo do stále větší izolace (Pain 2016, 71).

Antizápadní kurz nastolené Putinovy politiky a rostoucí izolace od západu poskytovaly prostor pro budování užších vztahů Ruska se státy Asie a zároveň pro růst vlivu nacionalistických a civilizačních myšlenkových proudů (Tsygankov 2016b; Pain 2016). Tsygankov (2016b, 149–150) se domnívá, že civilizacionalismus začal výrazně promlouvat do zahraniční politiky Ruska právě v době třetího prezidentování Putina. Projevoval se například poukazováním ruských elit na ruský národ jako na specifickou unikátní civilizaci. Rusové se začali orientovat na prostor Eurasie. Bylo založeno také několik sdružení, jejichž cílem měla být podpora a propagace ruských unikátních civilizačních hodnot. Na mezinárodní úrovni převzalo Rusko roli globálního obránce konzervativních hodnot (Tsygankov 2016b, 150–156).

Shrnutí

Po pádu Sovětského svazu čekal Rusko dramatický vývoj. Začala éra hledání nové ruské identity a směřování zahraniční politiky. Po první těžké dekádě liberálního Ruska se ruské elity upjaly spíše na ruskou unikátnost a budování silného státu. Měnila se strategie, ale cíl zůstal stejný – obnovení ruského státu jako velmoce.

Shrneme-li Putinovu politiku v jeho prvním a druhém volebním období, můžeme říci, že se vyznačovala liberálními západními prvky v ekonomické sféře, statickými v domácí politice a velmocenským nacionalismem v politice zahraniční (Sakwa 2008, 42). První volební období (2000–2004) se neslo v duchu strategického partnerství s USA a pro-západního kurzu. Ve druhém volebním období (2004–2008) vedlo Rusko asertivní anti-západní politiku a budovalo silný stát (de Haas 2009, 156–157). V tomto období sledujeme silný vliv statismu a kolem roku 2008 spatřujeme vzrůstající vliv eurasiánství a civilizacionalismu.

V době volebního období Dmitrije Medvěděva volí Rusko pro-západní směřování a čerpá ze západnictví a atlantismu. Zdůrazňování ruské unikátnosti a silného státu přetrvává. Pro shrnutí cílů zahraniční politiky jsem si propůjčila tabulku od Tsygankova (2016a, 265), ve které je přehledně popsáno, jaké byly vize světa ruských prezidentů a jaké národní zájmy Ruska považovali za klíčové (2016, 265):

Table 9.1. Russia's Seven Visions of the World and National Interest

	<i>Perceived World</i>	<i>National Interest</i>
GORBACHEV	Cold War crisis	New thinking and cross-cultural dialogue
YELTSIN/KOZYREV	Western institutional dominance	Integration with the West
PRIMAKOV	U.S. power hegemony	Balancing against the U.S.
PUTIN I	Terrorism & economic competition	Pragmatic cooperation with the West
PUTIN II	U.S. unilateralism	Assertiveness
MEDVEDEV	Opportunities for economic development	Alliances for modernization

Zdroj: Tsygankov (2016a, 265).

Od roku 2012 plní funkci prezidenta opět Vladimír Putin. V tomto období sílí podle některých autorů (Tsygankova 2016b nebo Paina 2016) vliv civilizacionalismu a nacionalismu na zahraniční politiku RF. V následujících částech práce se podíváme na charakter ruské zahraniční politiky za třetího volebního období Vladimíra Putina. Budeme zjišťovat, který ideový proud měl nejsilnější vliv na vnímání hrozeb, prostřednictvím analýz veřejných projevů Vladimíra Putina a oficiálních vládních dokumentů.

5 METODOLOGIE

5.1 Metody výzkumu

Jak jsme několikrát zmínili, k naplnění cílů práce využiji obsahovou analýzu oficiálních vládních dokumentů Ruské federace a oficiálních veřejných projevů Vladimíra Putina. Pod pojmem “obsahová analýza” si můžeme představit “výzkumný nástroj, postup, techniku, metodu, ale také přístup, metodologickou cestu či konceptuální rámec, teoretickou perspektivu” (Dvořáková 2010, 95). Obsahová analýza se zaměřuje na četnost výskytu jednotlivých slov, slovních spojení či vět, přičemž výsledné počty nám pomáhají vysvětlit zkoumané jevy (Carley 1993, 81). V naší práci budeme s obsahovou analýzou pracovat jako s *technikou tzv. kódování* (Dvořáková 2010, 95). Data budeme získávat z textových zdrojů a poté je kategorizovat.

Technika kódování spočívá v třídění dat do skupin tak, aby si data v jedné skupině byla co nejpodobnější a zároveň co nejodlišnější datům z jiných skupin. Využití kódování je vhodné při analýzách, při kterých analyzujeme velké množství dat. Kódování nám totiž umožňuje zredukovat velké množství dat do zvladatelného množství (Audience dialogue 2011). Vzhledem k tomu, že v této práci budu analyzovat přibližně 320 dokumentů, jsem se rozhodla využít právě techniku kódování. Zároveň si musíme uvědomit, že se jedná o metodu třídění dat, která nemá pouze jednu správnou cestu, jak data interpretovat. Interpretace dat je záležitostí subjektivního hodnocení výzkumníka (Auerbach–Silverstein 2003, 33).

Tato práce sestává celkem ze dvou analýz, při kterých jsem využívala kódování. Kódovací strom vznikl v průběhu sběru dat k analýze vládních dokumentů a následně byl upravován podle četnosti opakujících se témat a myšlenek. V první fázi vzniku kódovacího stromu byl strom velmi členitý a obsahoval mnoho kódů. Mnoho témat se z důvodu jejich velmi malé četnosti napříč zkoumanými vládními dokumenty ukázala jako nedůležitá (protože se vyskytla například jen v jednom ze všech dokumentů a navíc neměla pro analýzu odpovídající význam), a proto byla z kódovacího stromu vyňata. Takto

byl strom postupně redukován do finální podoby. Kódovací strom vznikl během první *analýzy vládních dokumentů* a byl aplikován také při druhé *analýze oficiálních projevů a proslovů Vladimíra Putina*. Během druhé analýzy byl kódovací strom upravován jen minimálně, aby byly jednotlivé kódy srovnatelné.

Konkrétně, kódovací strom vznikal tak, že jsem si vzala k ruce nejdříve čtyři nejzákladnější dokumenty Ruské federace, které tvoří základnu pro zahraniční politiku Ruské federace a jsou volně dostupné na oficiálních stránkách Ministerstva zahraničí Ruské federace. Těmi jsou: *Koncepce ruské zahraniční politiky z roku 2013*, *Vojenská doktrína z roku 2014*, *Strategie ruské národní bezpečnostní politiky z roku 2015* a *Koncepce ruské zahraniční politiky z roku 2016*. V těchto dokumentech jsem si vyznačila tzv. *relevantní text*, se kterým jsem dále pracovala. Do relevantního textu jsem zahrнула ty pasáže dokumentů, které přímo souvisely s cílem mé práce. Následně jsem relevantní text začala opatřovat kódy. Když byl kódovací strom z těchto čtyř základních dokumentů hotov, začala jsem se sběrem dat a analýzou dalších tzv. *přidružených vládních dokumentů*. I v těchto přidružených dokumentech jsem si nejdříve vyznačila relevantní text, který přímo souvisel s cílem mé práce. Poté jsem relevantní text začala opatřovat již hotovými kódy. Právě v této fázi tvorby kódovacího stromu, se mnohá témata, která se vyskytovala ve 4 základních dokumentech Ruska, ukázala jako nedůležitá a kódovací strom byl redukován a připraven pro následující analýzu, analýzu projevů Vladimíra Putina.

5.2 Výběr zdrojů pro analýzu vládních dokumentů Ruské federace

Pro analýzu vládních dokumentů Ruské federace byly vybrány oficiální dokumenty zveřejněné na stránkách Ministerstva zahraničních věcí Ruské federace nebo Ministerstva bezpečnosti od 7. května 2012 tedy ode dne, kdy Vladimír Putin začal s úřadováním na postu prezidenta Ruské federace, až do konce roku 2016. Korpus k analýze je tvořen 24 pro náš cíl nejdůležitějšími vládními dokumenty, ve kterých se minimálně jednou vyskytl pojem „hrozba“

a ve zvolených dokumentech jsou vysvětlené okolnosti a důvody označení témat jako hrozeb.

Za zmínku stojí čtyři hlavní ruské dokumenty, které udávají směr ruské zahraniční politiky a definují hrozby a národní zájmy pro ruskou zahraniční politiku, které jsou zmíněné výše. V těchto dokumentech nacházíme základní atributy a faktory ruské zahraniční politiky, hrozby pro ruskou bezpečnost a ruské národní zájmy. Lze z nich vyčíst, jak budou Rusové přistupovat k mezinárodnímu systému, ke svým partnerům, jak budou vystupovat na mezinárodním poli, jaké jsou cíle, národní zájmy ruské zahraniční politiky, co ohrožuje ruské národní zájmy, jak vnímají Rusové pozici Ruska v mezinárodním systému a podobně. Nacházíme v nich tedy mnoho faktorů, díky kterým si můžeme utvořit ucelený pohled na to, proč Rusové vnímají některá témata jako hrozby.

Dalších 20 dokumentů je tvořeno tzv. přidruženými dokumenty ke čtyřem hlavním dokumentům zmiňovaným výše. Přidružené dokumenty jsou ty dokumenty, ve kterých byl minimálně jednou zmíněn pojem „hrozba“ a které se věnují konkrétnímu tématu jako hrozbě podrobněji a obšírněji. Nalézáme v nich odůvodnění, proč znamená dané téma hrozbu pro ruskou bezpečnost. Konkrétně se jedná o oficiální stanoviska a komentáře některých ruských ministrů k daným tématům; dokumenty vydávané vládou, které shrnují hlavní události z jednotlivých let (například dokument s názvem Klíčové zahraničně-politické výstupy za rok 2016 a jemu podobné); nebo Doktrína o informační bezpečnosti Ruské federace.

Ráda bych podotkla, že čtyři *hlavní* vládní dokumenty a zejména pak Vojenská doktrína Ruské federace definuje velmi mnoho hrozeb pro ruské národní zájmy a ruskou národní bezpečnost. To, že tyto dokumenty definují hrozby, neznamená, že definované hrozby reálně ohrožují ruskou bezpečnost, jak jsme si vysvětlili v teoretické části práce, kde jsme pojednávali o konstruktivismu. Proto budou tyto dokumenty sloužit jako odrazový můstek pro hledání opakujících se témat jako hrozeb napříč všemi zkoumanými dokumenty včetně přidružených. Budeme hledat témata, která jsou sekuritizovaná. Podle toho, která témata se napříč *všemi* dokumenty opakují nejvíce a jsou adekvátně jako hrozby

odůvodňovaná publiku, zjistíme, jaká témata vnímá ruská vláda jako nejdůležitější hrozby pro ruskou národní bezpečnost.

5.3 Výběr zdrojů pro analýzu projevů Vladimíra Putina

Základní korpus pro analýzu projevů Vladimíra Putina sestává přibližně z 300 oficiálních veřejně dostupných projevů a proslovů Vladimíra Putina. Projevy jsou přednášeny různým státním institucím nebo mezinárodním organizacím. Do analýzy byly zahrnuty také přepisy z rozhovorů pro ruské i zahraniční televizní a rádiové stanice nebo přepisy tiskových konferencí s Vladimírem Putinem. Všechny projevy byly získávány z oficiální webové stránky úřadu prezidenta www.kremlin.ru.

Ve velké míře byly projevy směřované bezpečnostním složkám Ruska a ruským institucím, jejichž úkolem je ochrana, obrana, bezpečnost nebo tvorba bezpečnostních politik Ruska. Mezi projevy se vyskytují tedy například projevy Ministerstvu bezpečnosti, Ministerstvu obrany, Federální bezpečnostní službě nebo bezpečnostním agenturám Ruské federace. Další projevy směřovaly členským státům mezinárodních organizací, kterých je Rusko členem. Tyto projevy jsou převážně z jednání a zasedání například BRICS, SCO nebo CSTO.

Významnými zdroji se staly oficiální přepisy rozhovorů s Vladimírem Putinem jak pro ruská tak pro zahraniční média. Putin v nich detailněji než v projevech popsaných výše vysvětluje důvody označení některých témat jako hrozeb pro ruskou bezpečnost. Z těchto Putinových veřejných vystoupení adresovaných široké společnosti můžeme lépe pochopit, proč některá témata označuje Putin jako hrozby. Díky publiku, kterému jsou projevy adresované, může docházet k sekuritizaci diskutovaných témat. Ze stejného důvodu se staly významnými také oficiální přepisy tiskových konferencí.

K analýze byly vybrány všechny projevy, ve kterých se minimálně jednou nacházel pojem „hrozba“ a ve kterých se zároveň Vladimír Putin k „hrozbě“ obšírněji vyjadřoval. V průběhu analýzy byly některé projevy mnou zhodnocené jako pro analýzu nepřínosné a z korpusu následovně vyloučené. Stalo se tak proto,

že se po pečlivějším přečtení projevů ukázalo, že se Putin danému tématu označenému jako „hrozba“ nevěnuje, pojem „hrozba“ byl zmíněn jen „mimochodem“, nebo zcela povrchně, nekonkrétně, nebo nekorespondoval s cílem práce.

Takto vzniklý korpus jsem roztřídila do časových sekcí: 2012, 2013, 2014, 2015, 2016. Do každé sekce jsem zařadila všechny projevy odpovídající danému roku. Vytvořila jsem celkem pět dokumentů v aplikaci Microsoft Word podle časových sekcí, abych mohla lépe projevy mezi sebou srovnávat podle časového období. V jednotlivých sekcích jsem nejdříve označila relevantní text, se kterým jsem dále pracovala a který přímo souvisel s cílem práce. Relevantní text jsem následně začala kódovat. Kódy vznikly už během analýzy oficiálních vládních dokumentů, jak jsem již zmínila, a tedy zohledňovaly dosažené výsledky z analýzy.

6 OBSAHOVÉ ANALÝZY

V této stěžejní části práce budu analyzovat oficiální vládní dokumenty Ruské federace a veřejné projevy Vladimíra Putina od jeho třetího volebního období, které započalo 7. května 2012, až do konce roku 2016. Toto období jsem si vybrala z důvodů zvýšené pozornosti Evropy, USA a v podstatě i zbytku světa vůči zahraniční politice Ruska. Již samotné volby přilákaly pozornost světových médií kvůli doprovázejícím protestům v Moskvě proti Putinovi. Putin vstupuje do nového volebního období již s oslabenými vztahy se Spojenými státy americkými například kvůli státním represím v den inaugurace Putina nebo kvůli kauze Magnitsky, na kterou Putin reagoval zákazem adopce ruských dětí americkým občanům. Zdá se, že bude Putin v zahraniční politice pokračovat ve stejném duchu, ve kterém opustil v roce 2008 prezidentský post – v duchu anti-západnicismu (Cadier–Light 2015, 31–32).

Po druhé Rusko upoutalo pozornost světových médií vojenským jednáním na Ukrajině, které vyvrcholilo připojením Republiky Krym k Ruské federaci. Tento akt je zásadním důvodem k výběru mnou zkoumaného období tedy let 2012 – 2016. Tento výběr mi umožní sledovat proměnu hrozeb před připojením Krymu k Rusku a po něm. K připojení došlo v roce 2014, tedy zhruba v polovině mnou zvoleného období.

V analýzách budu zjišťovat, jaká témata označuje vláda a Vladimír Putin jako hrozby pro ruskou národní bezpečnost před a po roce 2014. Budu sledovat, jak se označování hrozeb měnilo. Dále budu zjišťovat, jaký vliv měly ideové proudy ruské zahraniční politiky na artikulování hrozeb, což budu zjišťovat na základě rétoriky, která bude v dokumentech přítomna. A nakonec budu zjišťovat, jakou roli při označování témat jako hrozeb sehrávaly Spojené státy americké.

6.1 Analýza oficiálních dokumentů Ruské federace

Tato část práce předkládá analýzu oficiálních dokumentů Ruské federace vydaných po roce 2012, ve kterých jsou definované hrozby ruské národní

bezpečnosti. K analýze jsem využila čtyři základní oficiální dokumenty – *Koncepci ruské zahraniční politiky z roku 2013*, *Koncepci ruské zahraniční politiky z roku 2016*, *Vojenskou doktrínu z roku 2014* a *Strategii ruské národní bezpečnostní politiky z roku 2015* – a další *přidružené dokumenty*, které jsou zveřejněné na oficiálních stránkách Ministerstva zahraničí Ruské federace. Analýzu oficiálních dokumentů jsem rozdělila do dvou dílčích analýz. První bude zkoumat čtyři hlavní dokumenty zmíněné výše a druhá bude zkoumat další *přidružené dokumenty*. V této části představím také základní pojmy a principy ruské zahraniční politiky, které se v dokumentech objevovaly.

Důvodem k tomu, abych dokumenty analyzovala zvlášť, je velké množství hrozeb oficiálně definovaných ve čtyřech hlavních dokumentech. Další přidružené dokumenty pojednávají jen o některých hrozbách, a proto v nich můžeme jasněji sledovat často opakovaná témata. Kdežto čtyři hlavní dokumenty na sebe spíše navazují, hrozby se v nich duplují a jen výjimečně se liší a hlavně mnoho z definovaných hrozeb není sekuritizována, jak dále uvidíme. Proto budeme nejdříve ve čtyřech hlavních dokumentech sledovat odlišnosti a kontinuitu při definování hrozeb a vývoj artikulace hrozeb. Tato první dílčí analýza bude sloužit jako odrazový můstek k druhé dílčí analýze dalších přidružených dokumentů, ve kterých budeme hledat nejčastěji se vyskytující témata. Představením nejčastěji zmiňovaných témat zjistíme, která témata Rusko oficiálně prezentuje jako nejdůležitější hrozby.

Cílem obou dílčích analýz bude zjistit, jaká témata označuje ruská vláda a ruští političtí představitelé v ruských oficiálních dokumentech jako hrozby pro ruskou národní bezpečnost a jakou roli sehrávají Spojené státy americké při formulování témat jako hrozeb. Výběr zdrojů pro analýzu a metody výzkumu jsme již přiblížili v předcházející podkapitole.

6.1.1 Představení základních pojmů a principů ruské bezpečnostní politiky

Jak jsme si uvedli v teoretické části práce, pro definování hrozeb je důležité, jak ruské elity vnímají fungování mezinárodního systému a roli ruského státu

na mezinárodním poli. Proto se domnívám, že je vhodné hned na začátek představit, jak jsou hlavní principy ruské zahraniční politiky prezentované v ruských vládních dokumentech. Již po prezidentských volbách v březnu 2012 vystoupil ministr zahraničí Ruské federace Sergej Lavrov ve Státní dumě Federálního shromáždění Ruské federace v rámci tzv. Vládní hodinky, kde nastínil principy ruské zahraniční politiky do dalšího období. V projevu Lavrov (2012) deklaruje, že ruská zahraniční politika bude pokračovat v nastoleném kurzu spolupráce se všemi státy v souladu s mezinárodním právem a principem rovnosti a nevměšování do vnitřních záležitostí jiných států. Tento právní princip se opakuje i v dalších vládních dokumentech vydaných v dalších letech, například v Koncepci ruské zahraniční politiky (2013, odstavec 31b, s. 8), Ruské národní bezpečnostní strategii (2015, odstavec 87, nestránkováno) a Koncepci ruské zahraniční politiky z roku 2016 (odstavec 23, nestránkováno).

Dále Lavrov ve svém projevu zdůrazňuje, že provázanost světa a transhraniční hrozby si vyžadují společnou globální spolupráci a akci. Na mezinárodní systém nahlíží Lavrov jako na multipolární, ve kterém musí Rusko zaujmout vedoucí postavení. Vzhledem k měnícímu se mezinárodnímu systému a procesů v něm, jak Lavrov vysvětluje, je Rusko připravené převzít zodpovědnost v zájmu bezpečnosti a stability celého mezinárodního systému (Lavrov 2012). Tyto prvky zdůrazňuje také Ruská národní bezpečnostní strategie z roku 2015 (2015, odstavec 30). A nakonec užití síly při řešení konfliktů je jak Lavrovem (2012), tak dalšími dokumenty, například Koncepcí ruské zahraniční politiky 2013 a 2016, Vojenskou doktrínou RF 2014 a některými přidruženými dokumenty (Ministerstvo zahraničí RF nedatováno, a), označené jako nepřijatelné (Ministerstvo zahraničí RF 2012).

Nyní si řekneme, jak dokumenty definují „ruskou národní bezpečnost“ a „hrozby národní bezpečnosti“. Ruská národní bezpečnostní strategie (2015) pojednává o těchto a dalších pojmech následovně: Ruská národní bezpečnost znamená podle této strategie „stav ochrany jedinců, společnosti a státu před vnitřními a vnějšími hrozbami, které ohrožují základní práva a svobody občanů, kvalitní životní úroveň, suverenitu, nezávislost, status a teritoriální integritu Ruska

a udržitelný socioekonomický rozvoj” (Ruská národní bezpečnostní strategie 2015). Pod pojmem “národní bezpečnost” se myslí státní, veřejná, informační, environmentální, ekonomická, transportní, energetická a lidská bezpečnost. *Ruské národní zájmy* jsou zde definované jako objektivní požadavky jedinců, společnosti a státu, které je nutno ochraňovat a zajišťovat jejich udržitelný rozvoj. „Hrozby národní bezpečnosti“ jsou označeny jako “soubor podmínek a faktorů, které vytváří přímé nebo nepřímé možnosti poškozovat národní zájmy” (Ruská národní bezpečnostní strategie 2015).

6.1.2 První dílčí analýza: čtyři hlavní dokumenty Ruské federace

Většina hrozeb ruské bezpečnosti je definována v dokumentu Ruské národní bezpečnostní strategii z roku 2015. Tento dokument formuluje hrozby vůči státní a veřejné společenské bezpečnosti, hrozby ohrožující zajištění zdraví ruské populaci, hrozby národní bezpečnosti ve sféře kultury, ekonomické, environmentální, transnacionální hrozby a hrozby informačního charakteru. Jedná se o velmi široký a podrobný dokument zachycující, co považuje Ruská federace za hrozby pro svoji národní bezpečnost, avšak v jiných dokumentech se tyto hrozby vyskytují jen zřídka. Dokument dále nepojednává o vojenských hrozbách. Vojenské hrozby jsou definované ve Vojenské doktríně Ruské federace z roku 2014 (dále jen Vojenská doktrína). Koncepce zahraniční politiky Ruské federace z roku 2013 a roku 2016 (dále jen Koncepce ZP RF) definují zejména *nové transhraniční hrozby a výzvy*, kterým se ale vzhledem k účelům dokumentů nevěnují tolik jako Ruská národní bezpečnostní strategie (2015), která se hrozbám věnuje detailně.

6.1.2.1 Transnacionální hrozby ruské bezpečnosti

Transnacionální hrozby a hrozby informačního charakteru jsou definované ve třech ze čtyř hlavních dokumentů a to Koncepti ruské zahraniční politiky RF (2013), Ruské národní bezpečnostní strategii (2015) a Koncepti ruské zahraniční politiky RF (2016). Všechny tři dokumenty deklarují, že si je Rusko vědomé změn

odehrávajících se v mezinárodním systému, v jejichž důsledku dochází k nárůstu *nových hrozeb* na této úrovni. Nové transnacionální hrozby přímo i nepřímo ohrožují ruskou národní bezpečnost, proto cítí Rusko, jak poznamenávají dokumenty, odpovědnost budovat mezinárodní mír a bezpečnost. V tomto bodě můžeme vidět vliv hned několika ideových proudů (viz Tabulka 1, s. 37), kdy se Rusko staví do role velmoce, která má kapacity na to, aby budovala mír a bezpečnost na mezinárodní úrovni.

Hrozby na globální úrovni, které ohrožují ruskou národní bezpečnost a které jsou obsažené ve třech hlavních dokumentech RF (viz výše):

1) technologické hrozby – zneužívání technologií k politickým a vojenským cílům, zneužívání technologií teroristickými a extremistickými organizacemi,

2) transhraniční hrozby – risk šíření zbraní masové destrukce (dále jen WMD) a prostředky jejich dodání, makroekonomický organizovaný zločin, ilegální migrace, námořní pirátství, přírodní katastrofy, šíření WMD a dalších zbraní (př. chemických), terorismus a extremismus, radikalizace veřejného cítění, nekontrolovaný pohyb armád a bojovníků, nedostatek základních zdrojů, demografické problémy, globální chudoba, environmentální hrozby,

3) destabilizace Střední Asie a Zakavkazska včetně situace v Afghánistánu – poskytuje prostor pro základny a činnost teroristických organizací (Konceptce ZP RF 2013; Ruská národní bezpečnostní strategie 2015; Konceptce ZP RF 2016).

Tyto hrozby jsou podle dokumentů (Konceptce ZP RF 2013; Ruská národní bezpečnostní strategie 2015; Konceptce ZP RF 2016) způsobeny změnami v mezinárodním systému (dále jen MS). Sílí prý v důsledku globalizačních a regionalizačních trendů v MS, změny rozložení mocenských pólů a snah západních mocností posilovat své postavení. K těmto důvodům se v roce 2016 přidává další důvod definovaný v Konceptci ZP RF (2016), který vidí problém v tom, že západní instituce nejsou schopné adekvátně zasahovat v prevenci vůči těmto

hrozbám. Naopak Rusové v této koncepci (2016, odstavec 14) zdůrazňují, že mnoho hrozeb vychází ze snahy Západu vnucovat západní hodnoty tradičním společnostem, které nejsou ochotné tyto hodnoty přijmout. Vnější zásahy do vnitřních záležitostí způsobují oslabení tradičních způsobů vlády a poskytují tak prostor pro šíření extremistických myšlenek teroristickými organizacemi a zároveň podporují rozšiřování jejich vlivu:

„Ideologické hodnoty a předpisy zaváděné zvenčí těchto zemí [Severní Afriky a Blízkého východu] ve snaze modernizovat tamní politické systémy zhoršily negativní reakce tamních společností na současné výzvy. Extremistické síly zneužily tyto trendy pomocí zkreslené interpretace náboženských hodnot k prosazování násilí s účelem zajišťovat své cíle v politických, etnických a náboženských sporech, ve kterých se angažují“¹⁴ (Koncepce ZP RF 2016, odstavec 14).

Západní stanoviska ohledně řešení ukrajinské krize, která podle Ruské národní bezpečnostní strategie (2015, odstavec 17) způsobují napětí v Eurasijském regionu, brání Rusku k dosahování jeho národních zájmů a zároveň vedou k prohloubení ukrajinské krize a k hluboké nestabilitě nebezpečně poblíž ruských hranic, jak dále strategie uvádí.

Zde můžeme vidět zejména vliv eurasianismu, který vyzdvihuje budování vztahů se státy Eurasie a poukazuje na hrozby, které plynou ze Západu. Tento vliv sílí v roce 2016, kdy Koncepce ZP RF 2016 poukazuje na negativní vlivy Západu na destabilizaci mezinárodního systému a samotné Rusko (viz výše).

Další významnou hrozbou pro ruskou bezpečnost je v dokumentech zmiňována zejména transnacionální hrozba terorismu a extremismu. Vnější terorismus je zmíněn také ve Vojenské doktríně jako risk pro vojenskou bezpečnost Ruska. Risk pro ruskou bezpečnost představuje podle doktríny také

---

¹⁴ „The ideological values and prescriptions imposed from outside these countries in an attempt to modernize their political systems have exacerbated the negative response of their societies to current challenges. Extremist forces have exploited these trends using distorted interpretations of religious values to promote violence in pursuit of their goals in the political, interethnic and interreligious rivalry they are engaged in“ (Koncepce ZP RF 2016, odstavec 14).

vnitrostátní terorismus a extremismus (Vojenská doktrína 2014, odstavec 12j a 13b).

6.1.2.2 Vojenské hrozby

Zajímavostí v analýze dokumentů je vývoj hrozeb ve vojenském sektoru. Vojenské hrozby jsou na jednu stranu oficiálně definované primárně ve Vojenské doktríně RF (2014)¹⁵, přesto se v roce 2016 objevuje v Koncepti ZP RF jedna nová hrozba vojenského charakteru, která není zmíněná ve Vojenské doktríně (2014), a to hrozba *budování globálního protiraketového obranného systému USA*, proti kterému si Rusové vyhrazují právo přijímat adekvátní odvetná opatření včetně využití vojenské síly (Koncepte ZP RF 2016, odstavec 73).

Zároveň se napříč dokumenty objevuje téma ohrožení ruské bezpečnosti přibližující se vojenskou strukturou NATO k ruským hranicím. V Koncepti ZP RF (2013, odstavec 63) se o tomto rozšiřování píše ve smyslu porušení zásady rovné bezpečnosti a zároveň koncepce uvádí, že by tím mohlo dojít k vytvoření štěpných linií na kontinentě. Vojenská doktrína (2014, odstavec 12a) v následujícím roce definuje potenciální rozšiřování NATO k ruským hranicím jako *risk* pro ruskou bezpečnost a zároveň porušení mezinárodního práva. V roce 2015 v Ruské národní bezpečnostní strategii (2015, odstavec 15) je již NATO prezentováno jako hrozba pro ruskou bezpečnost. Hrozba plyne jak z rozšiřování NATO, tak z provokativních aktivit členských států NATO. A nakonec Koncepte ZP RF (2016, odstavec 70) pojednává o NATO ve stejném duchu jako předešlé dokumenty. Koncepte dále uvádí argument, že jednání NATO je prý v rozporu s mezinárodním právem o rovnosti, nedělitelnosti bezpečnosti a mohlo by vést ke štěpným liniím

---

¹⁵ Vojenská doktrína (2014) definuje tyto hrozby pro ruskou bezpečnost: „a) mohutné zhoršení vojensko-politické situace (mezistátních vztahů) a vytváření vhodných podmínek pro užití vojenské síly; b) ztěžování fungování systémů veřejné státní a vojenské správy, narušování fungování strategických jaderných sil, protiraketových systémů, systémů vnějšího sledování vesmíru, skladišť s jadernou municí, jaderných energetických zařízení, jaderného, chemického, farmaceutického a zdravotnického průmyslového zařízení a dalších potenciálně nebezpečných zařízení; c) vytváření a trénování ilegálních vyzbrojených formací a jejich aktivity na území Ruska a jeho aliančních partnerů; d) demonstrace vojenské síly v podobě vojenských cvičení na území států sousedících s Ruskou federací; e) zintenzivnění činností ozbrojených sil jednotlivých států (skupiny států) včetně částečné nebo úplné mobilizace a přechodu vládnutí a vojenského vedení do válečných podmínek v těchto státech“ Vojenská doktrína (2014).

na kontinentě, jak bylo odůvodněno již v koncepci z roku 2013. Rozšiřování NATO je v Koncepci ZP RF (2016, odstavec 61) pojmenováno jako „geopolitická expanze“ NATO.

Můžeme vidět, že vojenské hrozby, které dokumenty definují, vychází primárně ze Západu, což odkazuje na vliv eurasijské ideové tradice.

Tabulka 2: Vývoj ozančování BMD systému a NATO jako hrozeb

Vojenské hrozby	Koncepce ZP RF 2013	Vojenská doktrína 2014	Ruská národní bezpečnostní strategie 2015	Koncepce ZP RF 2016
BMD systém	neuvádí	neuvádí	neuvádí	hrozba
NATO	neuvádí	risk	hrozba	hrozba

6.1.2.3 Politické a společenské hrozby

Jako hrozbu ve společenské sféře uvádí znova tři ze čtyř hlavních dokumentů radikální skupiny podněcující obyvatelstvo k nacionalismu, xenofobii, anti-semitismu a dalším formám etnické, náboženské, jazykové, kulturní a jiné nesnášenlivosti, diskriminaci a obecně k násilí (Koncepce ZP RF 2013, Koncepce ZP RF 2016, Ruská národní bezpečnostní strategie 2015). Takovým jednáním dochází podle Ruské národní bezpečnostní strategie (2015, odstavec 43) k narušování jednoty a územní celistvosti Ruské federace, destabilizaci domácí politické a sociální situace a poškozování ruských náboženských a morálních hodnot. Podněcování k „barevným revolucím“ je rovněž definováno jako hrozba (Ruská národní bezpečnostní strategie 2015).

Dále Ruská bezpečnostní strategie (2015, odstavec 43) uvádí jako hrozbu „činnosti zločineckých organizací a skupin, včetně těch nadnárodních, spojených s nelegálním obchodem s omamnými a psychotropními látkami, zbraněmi,

střelivem, výbušninami a řízení nelegální migrace a obchodování s lidmi“. V porovnání s koncepcemi ZP RF (2013 a 2016), v koncepcích není věnovaná samostatná pozornost této hrozbě. O hrozbě spojené s nelegálním obchodováním s drogami se v obou koncepcích ZP RF (2013 a 2016) píše v těsné souvislosti s transnacionálními hrozbami.

Tématem, které bylo zmiňováno ve všech čtyřech dokumentech, bylo téma ohrožení ruské bezpečnosti hrozbami informačního charakteru. Informační technologie jsou prý stále častěji využívány s cílem propagovat ideologii fašismu, extremismu, terorismu a separatismu, ohrožují občanský mír a politické a sociální stability ve společnosti a zároveň ohrožují přístup k objektivním informacím (Ruská národní bezpečnostní strategie 2015, Koncepce ZP RF 2016). Vojenská doktrína (2014) počítá s riziky a hrozbami v informačním prostoru Ruska. Informační technologie mohou být zneužité proti vnitřní i vnější bezpečnosti Ruska pro vojenské účely, porušení územní celistvosti a integrity Ruska (Vojenská doktrína 2014). S ohrožením informačního prostoru počítala také Koncepce ZP RF 2013.

K posunu dochází ohledně formulování kulturní bezpečnosti Ruska. Zatímco v roce 2013 v rámci Koncepce ZP RF (2013) se psalo o obecném zajištění kulturní, jazykové, etnické a jiné osobní svobody ruské společnosti a podpoře ruské identity i mezi ruskou diasporou, v roce 2016 v rámci Koncepce ZP RF 2016 Rusko deklarovalo, že bude posilovat svoji kulturní pozici ve světě, upevňovat postavení ruského jazyka ve světě; zvyšovat globální povědomí o ruské kultuře, kulturních úspěších, národním kulturním dědictví, kulturní identitě národů Ruska a ruský vzdělávacím a výzkumným systémem a bude konsolidovat ruský mluvící diasporu. V této koncepci z roku 2016 je vidět mnohem větší ambice posilování ruského národa jako civilizace a kulturního sebevědomí Ruska. Do definování těchto cílů promlouvá v roce 2016 sílící vliv civilizacionalismu, který vyzdvihuje ruské tradiční hodnoty, historii a kulturu, které je nutné chránit.

Přetrvání tradičního ruského ducha a ruských hodnot uvnitř ruské společnosti se v roce 2015 stalo strategickou prioritou Ruska v rámci Ruské národní bezpečnostní strategie 2015 (odstavec 76–77). Ruská národní identita

vytvořila, podle tohoto dokumentu, v průběhu historického vývoji systém jednotných duchovních, morálních a kulturně-historických hodnot a zároveň různokulturnost mnohonárodnostního Ruska. Jako hrozby jsou proto deklarované například rozptylování tradičních ruských duchovních a morálních hodnot, oslabování jednoty Rusů za přispění externí kulturní a informační expanze (včetně šíření nekvalitních masových kulturních produktů), propaganda násilí, rasové, etnické a náboženské nesnášenlivosti, pokles významu ruského jazyka ve světě a kvality jeho učení v Rusku i v zahraničí a snaha falsifikovat ruskou historii (Ruské národní bezpečnostní strategie 2015, 76–77). I zde je patrný vliv civilizacionalismu na definování kulturních hrozeb.

6.1.2.4 Ekonomické hrozby

Ekonomické hrozby jsou definované opět v Ruské národní bezpečnostní koncepci (2015, odstavec 55). Strategie představuje strategický cíl Ruska zajistit ekonomickou bezpečnost, vytvořit vhodné podmínky pro individuální rozvoj jedinců a posunout ekonomiku na vyšší technologickou úroveň. Nejvýznamnější hrozbou, která brání v dosažení tohoto cíle je dle strategie nízká konkurenceschopnost (Ruské národní bezpečnostní strategie 2015, odstavec 55).

Další zmínku k ekonomickým hrozbám nacházíme v Koncepci ZP RF (2016). Podle ní dochází v mezinárodním systému ke změně rozložení mocenských ekonomických pólů směrem ze západu na východ do asijsko-pacifického regionu, s čímž se tradiční západní mocnosti nechtějí smířit. Západní mocnosti se snaží zajišťovat svůj tradiční ekonomický vliv na mezinárodní scéně, což ale způsobuje destabilizaci mezinárodních vztahů, jak uvádí Koncepce ZP RF (2016, odstavec 6). Další společné konkrétní ekonomické hrozby v dokumentech nenacházíme, avšak zde opět vidíme vliv eurasianismu, který je typický poukazováním na negativní vlivy Západu.

Lze říci, že ekonomické hrozby jsou upozaděné těm politickým, vojenským a kulturním. Od roku 2013 dochází ke zhoršování vztahů mezi Ruskem a západními státy, zejména pak Spojenými státy americkými, a k vytváření

politického a vojenského napětí mezi nimi, jak jsme uvedli v předešlé kapitole. Proto jdou ekonomické hrozby do pozadí. Kulturní sféra se pak dostává do popředí zejména v poslední Konceptci ZP RF v roce 2016. Souvisí to podle mě s postupným zhoršováním vztahů mezi Ruskem a západními státy, zejména USA, v důsledku čehož začne Vladimír Putin vyzdvihovat unikátnost ruské civilizace, aby kulturně vymezil ruský národ vůči západním „nepřátelům“ (přejata terminologie od Wendta, 1999), jak uvidíme později v dalších analýzách.

6.1.3 Druhá dílčí analýza: přidružené oficiální dokumenty

Dostáváme se k druhé dílčí analýze oficiálních vládních dokumentů. V této části jsme analyzovali 20 přidružených oficiálních dokumentů Ruské federace, ve kterých se minimálně jednou vyskytl pojem „hrozba“ a ve kterých jsme mohli vysledovat argumentace pro označení témat jako hrozeb. Dokumenty jsou tvořené oficiálními stanovisky a komentáři některých ministrů ke konkrétním tématům nebo dokumenty pojednávajícími o daných tématech. V těchto dokumentech jsme hledali nejčastější témata prezentovaná jako hrozby pro ruskou bezpečnost. Následně jsme sledovali důvody, proč byla témata označena jako hrozby a jakou roli sehrávaly aktivity USA a ideové proudy ruské ZP při artikulování hrozeb.

6.1.3.1 Nejčastěji se vyskytující hrozby

Po pečlivém přečtení a okódování přidružených dokumentů nám z analýzy vyplynula tato nejčastější témata označována jako hrozby pro ruskou národní bezpečnost: USA a americký raketový obranný systém (dále BMD systém)¹⁶, NATO, terorismus, hrozby v informačním sektoru, hrozby v kulturním sektoru.

Nejčastěji opakovaným tématem byla hrozba terorismu a to již od počátku zkoumaného období 2012. Hned po ní se nejčastěji diskutovalo o americkém raketovém obranném systému a to zejména v letech 2015 a 2016, tedy po připojení

---

¹⁶ BMD systém, tj. Ballistic Missile Defense system.

Krymu k Ruské federaci. Dalším tématem bylo NATO, které se objevovalo do roku 2014 jako naléhavé téma. Po roce 2014 se tato akutnost znásobila, ale téma začalo být diskutované v těsné souvislosti s BMD systémem. Můžeme vidět, že třemi nejdiskutovanějšími hrozbami byla témata, která ohrožují, podle výsledku analýz, vojenskou bezpečnost Ruska. Početnost výskytu hrozeb informačního charakteru rostla po roce 2014 a nejvyšší byla v roce 2016. A nakonec o kulturní bezpečnosti Ruska pojednávaly dokumenty obšírněji až v roce 2016. Výsledky analýzy jsou zanesené v závěru analýzy v Tabulce 3, s. 77.

Obecně lze říci, že po roce 2014 dochází ke zvýšení zájmu o bezpečnostní politiku. Můžeme to vidět na počtech vydávaných bezpečnostních dokumentů. Zatímco analýza dokumentů z roku 2012 obsahovala pouze několik dokumentů, počet analyzovaných dokumentů se v roce 2016 zdvojnásobil. V roce 2016 dochází k větším a obšírnějším debatám o bezpečnostních problémech a zejména hrozbách vůči Rusku.

Dále můžeme zkonstatovat, že ekonomické hrozby, které byly definované v analýze čtyř hlavních ruských dokumentů výše, se v přidružených dokumentech nevyskytovaly vůbec, tedy nebyly sekuritizované. Transharniční hrozby se vyskytovaly, ale zastínily je především hrozby transnacionálního terorismu a extremismu. Jiné transhraniční hrozby nebyly opakované.

Nyní si již pojd'me představit nejčastěji artikulované hrozby ruské bezpečnosti, mezi které patří: USA a americký raketový obranný systém, NATO, terorismus, hrozby v informačním sektoru, hrozby v kulturním sektoru.

6.1.3.2 USA a americký raketový obranný systém

Podle analýzy se ukazuje, že Rusku záleží na budování *rovnocenných* vztahů s USA v souladu s *mezinárodním právem a vzájemném respektu národních zájmů*. Princip rovnosti, respektu k mezinárodnímu psanému právu a národním zájmům se objevuje v převážné většině zkoumaných dokumentů. Jakmile nastává ve vzájemných vztazích problém, v dokumentech se objevuje argument porušování mezinárodního práva Spojenými státy americkými nebo americkou neochotou zohledňovat při svém jednání národní zájmy Ruska (Lavrov 2012; Lavrov 2015).

Například podle mluvčí Ministerstva zahraničí Marii Zakharové (2016) vede ignorace národních zájmů Ruska Spojenými státy k narušování rusko–americké parity a USA získává mocenskou převahu na mezinárodní scéně, což se Rusku jako “garantovi mezinárodní bezpečnosti”¹⁷ (Ministerstvo zahraničí RF 2016) nelíbí.

V tomto bodě vidíme vliv eurasiánství, podle kterého má Rusko vojenské a politické kapacity na to, aby konkurovalo USA, což se odráží v ruském požadavku, aby Američané jednali s Rusy jako se sobě rovným partnerem. Vliv dalšího ideového proudu – civilizationalismu – spatřujeme v ruském požadavku, aby západní státy dodržovaly principy psaného práva, včetně principu rovnosti, ke kterým se dobrovolně zavázaly. Tak se Rusové staví do role ochránců konzervativních hodnot na mezinárodní úrovni, jak jsme si ukázali v předešlé kapitole o vlivu ideových proudů na zahraniční politiku Ruska (s. 46).

Vztahy na počátku volebního období Vladimíra Putina nebyly podle Lavrova (2012) zcela nepřátelské. Spolupráce probíhala například v oblasti prevence šíření zbraní hromadného ničení nebo při využívání jaderné energie. Největším problémem se ukazuje budování amerického globálního protiraketového systému (dále jen BMD systém)¹⁸. Lavrov v roce 2012 projevuje “znepokojení” nad budováním BMD systému. Zdůrazňuje, že další vztahy s USA se budou odvíjet od dalšího vývoje tohoto systému. Přestože USA deklarují, že má BMD v Evropě sloužit jako prevence před hrozbami raketových útoků z Íránu a Severní Koreje, Lavrov se obává, že systém je namířen proti Rusku, protože íránský jaderný program je prý pod kontrolou. Proto žádá, aby Spojené státy ujistily Rusko, že BMD není namířen proti Rusku. Pokud tak USA neučiní, budou ruské elity nucené podniknout protiopatření (Lavrov 2012).

V tomto roce 2012 dále Mikhail Ulyanov (2012) podotýká, že je Rusko připravené o BMD plánu, který podkopává odzbrojovací snahy mezinárodního společenství a ohrožuje strategickou stabilitu v mezinárodním systému, jednat.

---

¹⁷ Jedná se o slovní spojení, kterým Rusové označili Rusko v dokumentu: Ministerstvo zahraničí RF (2016). *Key foreign policy outcomes for 2016* (http://www.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2580761, 28. 2. 2017).

¹⁸ BMD system = ballistic missile defence.

Ulyanov považuje BMD za posilování “bezpečnosti jednoho na úkor bezpečností jiných států, což je v protikladu evropského a mezinárodního práva” (Ulyanov 2012). Rusko prý vyjadřuje obavy nad obnovením zbrojní spirály a ohrožením mocenské rovnováhy v mezinárodních vztazích. Budování bezpečnosti USA touto cestou ovlivní bezpečnost jiných států, potažmo Ruska, zdůrazňoval Ulyanov (2012). Rovněž zde vidíme snahu Rusů vybízet státy k dodržování mezinárodního práva.

Do roku 2014 Rusko pokračuje ve zdůrazňování obav nad budováním BMD systému a posilováním vojenských kapacit USA. Vztahy mezi USA a Ruskem se postupně vyhrocují a zhoršují od roku 2014 v souvislosti s krizí na Ukrajině a vojenskému angažmá Ruska na Krymu (Ministerstvo zahraničí RF 2016). Od této doby se mění rétorika dokumentů směrem k asertivnějšímu tónu. V dokumentech se objevuje tvrzení, že ruské elity udělaly vše proto, aby budovaly BMD systém společně s USA, avšak žádná odpověď z Washingtonu nepřišla. Rusko musí od té doby ve své zahraniční politice počítat s tímto systémem a buduje obranu proti němu (Ryabkov 2016). Například Maria Zakharová otevřeně kritizuje USA kvůli politice neakceptování ruských zájmů v souvislosti s BMD systémem (Zakharová 2016a). Jako vrchol ochlazování vztahů můžeme považovat rok 2016, kdy se obě strany neshodnou, jak řešit některé události ve světě. Hlavními spornými tématy jsou íránský jaderný program a syrská a ukrajinská krize. V prosinci 2016 Rusko označuje americký BMD systém jako *hrozbu* ruské národní bezpečnosti v Konceptu zahraniční politiky Ruské federace (Koncepce ZP RF 2016).

Náměstek ministra zahraniční Sergej Ryabkov (2016) vyjadřuje obavy rovněž nad tím, že USA plánují rozvoj jaderných zbraní v Evropě. Bomby mohou být podle něho využité k politickým cílům. Protiraketový štít v Rumunsku stejně jako rakety Tomahawk umístované na válečné lodě představují přímé ohrožení Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (Ryabkov 2016).

Vidíme, že od roku 2014 po ukrajinské krizi roste vliv eurasiánství v zahraniční politice Ruska, který se projevuje chladnými vztahy se Západem a řešením ukrajinské krize vlastní ruskou cestou nehledě na přání Západu. Vliv

eurasiánství je patrný také na přesvědčení ruských elit, že mnoho deklarovaných hrozeb pro ruskou bezpečnost plynou ze Západu, např. zmíněný BMD systém.

6.1.3.3 NATO

Možné rozšiřování NATO o státy východní Evropy je Ruskem pojmáno jako *riziko* pro národní bezpečnost Ruska do roku 2015 (Ruská národní bezpečnostní strategie 2015). Jeden z ruských dokumentů odůvodňuje, že Rusové několikrát v předešlých letech poukazovali na to, že rozšiřování NATO o nové členy povede k roztržitésti evropského bezpečnostního prostoru a novým štěpným liniím na kontinentě a přímo ovlivní bezpečnost Ruska. Tyto negativní dopady nebyly NATO zohledňovány. Rusko nakonec mluví o NATO jako o hrozbě poté, co NATO přizve do svých struktur Černou horu, což podle dokumentu znamenalo poslední kapku (Ministerstvo zahraničí RF 2015). Zásadním prvkem, který se v dokumentech objevuje, je rozhořčenost Ruska nad neochotou NATO zohledňovat ruské národní zájmy (Ministerstvo zahraničí RF 2015). Zde opět vidíme vliv eurasiánství.

Kromě rozšiřování NATO vnímá podle Ryabkova (2016) Rusko jako *hrozbu* také vojenskou přítomnost složek NATO v zemích východní Evropy a baltských státech. Například umístování čtyř praporových skupin v Polsku a baltských státech vnímá Rusko jako projektování síly a jednoty NATO, solidarity v euroatlantickém prostoru, ale zvláště zajištění stálé přítomnosti USA ve střední a východní Evropě poblíž ruských hranic (Ryabkov 2016).

Rusové dále vyjadřují vážné znepokojení nad jaderným faktorem NATO. Státy NATO posilují kooperaci v oblasti plánování a řízení amerických jaderných zbraní, které jsou rozmístěné v Evropě. Dochází k trénování vojenského personálu (Ministerstvo zahraničí RF nedatováno, b). Členské státy mají právo odpovědět na napadení jadernou silou, což je podle Ryabkova (2016) v protikladu se Smlouvou o nešíření jaderných zbraní. Tvrzení, že k posilování jaderné spolupráce členských států NATO dochází kvůli rostoucí jaderné hrozbě z Ruska, je podle Ryabkova (2016) zcestné a nepravdivé.

6.1.3.4 Terorismus

Pojem globální terorismus jako hrozba pro ruskou národní bezpečnost se v analýze dokumentů objevoval nejčastěji. Hrozba podle nich plyne pro Rusko jak z agresivních teroristických vražedných činů, tak z šíření teroristické a extremistické ideologie a podněcování k agresivnímu chování. Dochází prý k extrémně negativním dopadům na ruskou populaci, zvláště na mladé a věřící lidi. Řada občanů jak Ruské federace, tak mnoha evropských zemí, se připojuje k teroristickým organizacím. Hrozba šíření terorismu plyne zejména z oblasti severní Afriky a Blízkého východu (dále jen region SABV)¹⁹, konkrétně pak z Afghánistánu, Sýrie a Iráku. Hrozba šíření terorismu jde ruku v ruce s hrozbou destabilizace tohoto regionu, který se nachází blízko Ruska. Destabilizace regionu přispívá k etablování teroristických skupin a šíření jejich vlivu (Zmeevsky 2012).

Ačkoliv mezinárodní společenství vede boj s terorismem, situace v regionu SABV není stále pod kontrolou. Oleg Syromolotov, náměstek ministra zahraničí Ruska, vidí příčinu neúspěšného boje proti terorismu v neochotě států terorismus patřičně potlačovat. V projevu na konferenci věnované boji proti terorismu říká, že řada států využívá teroristické organizace k dosahování svých vlastních politických cílů jako nástroj zasahování do vnitřních záležitostí jiných států s cílem destabilizovat situaci a odstranit nežádoucí režim. Pokud má být boj proti terorismu úspěšný, musí státy jednat společně plně v souladu s principem nezasahování do vnitřních věcí ostatních států. Národní strategie jednotlivých zemí by měly být přizpůsobené hrozbám terorismu a v souladu s mezinárodním právem. Rusko tak činí, aby ochránilo své vlastní obyvatelstvo před hrozbami terorismu. Například na základě Rezoluce RB OSN 2170 a 2178 je připojené se ruských občanů k ilegálním aktivitám ozbrojených skupin v zahraničí trestné (Syromolotov 2015).

---

¹⁹ Taktéž region MENA (Middle East and North Africa).

6.1.3.4.1 USA a terorismus

V boji proti globálnímu terorismu se aktivně angažují také Spojené státy americké. Stejně jako ruské elity se vyznačují snahou řešit politické krize v regionu SABV, aby nedocházelo k posilování terorismu. Ačkoli mají USA s Ruskem společný zájem zajistit bezpečnost a stabilitu v regionu, často se dostávají do sporu ohledně způsobů, jak tohoto zájmu docílit.

Zvláště viditelný spor panuje ohledně řešení *syrské krize*. Mluvčí ministerstva zahraničí Maria Zakharová (2016a) ve svém projevu obviňuje USA ze spolupráce s nevládními stranami syrského konfliktu, které jsou podle ní stejně nebezpečné jako teroristické skupiny. Podle Zakharové, USA podporují tyto skupiny poskytováním zbraní, včetně poskytnutí přenosného raketového systému protivzdušné obrany. Zakharová se obává, že se tyto zbraně mohou reálně dostat do rukou teroristů. Zakharová dokonce polemizuje, že je v zájmu USA, aby se tyto zbraně do rukou Jahbat al-Nusra dostaly, což je pro Rusko nepřijatelné (Zakharová 2016a):

„Obamova administrativa musí vidět, že se zbraně brzy dostanou do rukou džihádistů, se kterými údajná „umírněná opozice“ jedná ruku v ruce. Možná to je to, v co Spojené státy doufají, že se stane, protože sponzoruje Jahbat al-Nusra, teroristickou skupinu jako větev al-Kajdy. To se dá popsat pouze jako podpora teroristů“ (Zakharová 2016a).

Podpora nevládních složek v Sýrii je považována za *přímou hrozbu* pro „ruské letecké síly, další vojenský personál a ruské velvyslanectví v Sýrii“ (Zakharová 2016a). Proto například Vladimír Maligyn (2016), ambasador, považuje jednání USA za velmi nepřátelské vůči Rusku. Koncem roku 2016 Rusko vetovalo rezoluci OSN o zřízení bezletové zóny v Aleppu prý kvůli obavě, že by se opakoval scénář z Libye a potenciálně by došlo k posílení Jahbat al-Nusry (Maligyn 2016).

6.1.3.5 Hrozby informačního charakteru

Některé hrozby informačního charakteru jsou definované v Doktríně o informační bezpečnosti Ruské federace z roku 2016 (dále jen Doktrína IB RF). Doktrína IB RF (2016, odstavec 2) uvádí, že hrozbou pro informační bezpečnost Ruska je “kombinace akcí a faktorů, které vytváří riziko poškození národních zájmů v informačním sektoru” (Doktrína IB RF 2016, odstavec 2). Nové informační technologie mohou sloužit ke geopolitickým cílům, vojensko-politickým cílům, které jsou v rozporu s mezinárodním právem, a teroristickým, extremistickým a dalším kriminálním organizacím, které poškozují mezinárodní mír a bezpečnost (Doktrína IB RF 2016, odstavec 2).

Prvním negativním vlivem na státní bezpečnost Ruska je podle Doktríny IB RF (2016, odstavec 10–12) snaha některých států budovat informační infrastrukturu pro zajištění svých vojensko-politických cílů. Technologie jsou využívány k destabilizaci vnitřní politiky a sociálního prostředí, k oslabení a ohrožení suverenity a teritoriální integrity jiného státu. Tyto cíle naplňují dle Doktríny IB RF i humanitární a lidsko-právní organizace. Zvláště je prý zahraničními médii vytvářen nátlak na ruskou mladou populaci s cílem oslabovat ruské morální hodnoty. Státy a organizace podle Doktríny využívají technologie k oslabení suverenity, teritoriální integrity a sociální stability Ruské federace a jejích partnerů (Doktrína IB RF 2016, odstavec 10–12).

Ruské elity navíc obviňují Západ z vedení “informační války” proti Rusku od roku 2014 v souvislosti s ukrajinskou krizí (Ministerstvo zahraničí RF 2014). O hrozbách v informačním sektoru Ruska se dočítáme stále častěji s rostoucím počtem obvinění ze strany USA z ruských kyberútoků, zvláště v roce 2016. Rusko je “unavené z neustálého obviňování Ruska za kyberútoky a jejich šíření v USA”, řekla Zakharová (2016a) v komentáři k nové hrozbě sankcí z USA. Je to podle ní nepodložená a nepravdivá informace.

Hrozby vůči Rusku se dále projevují počítačovými útoky na informační infrastrukturu Ruska a jeho partnery. Teroristické a jiné extremistické organizace využívají prý informační technologie k rekrutování nových členů a rozšiřování

svých myšlenek a ovlivňování široké jak globální, tak ruské společnosti, což rovněž definuje Doktrína IB RF (2016) za hrozbu pro ruskou národní bezpečnost.

V definování informačních hrozeb, které slouží extremistickým skupinám k oslabování tradičních ruských hodnot, spatřujeme vliv civilizationalismu. Obviňování Západu z vedení informační války proti Rusku odkazuje na vliv eurasiánství.

6.1.3.6 Hrozby v kulturním sektoru

Posledním vyskytujícím se tématem jako hrozby ruské bezpečnosti je kulturní, náboženská a etnická nesnášenlivost mezi civilizacemi ve světě. Téma se vyskytovalo jen zřídka, přesto se domnívám, že má v této práci své opodstatněné místo. Domnívám se totiž, že se bude vyskytovat i v projevech Vladimíra Putina, které budu analyzovat v další části práce. Rusko v dokumentech zdůrazňuje důležitost ochrany ruské národní kultury a národnosti jako civilizace před hrozbami netolerantnosti a nesnášenlivosti jiných civilizací ve světě. Stále častější náboženská a etnická nesnášenlivost vede k extremismu a terorismu (Ministerstvo zahraničí RF 2016). Zvláště křesťané jsou podle dokumentů pronásledováni na Blízkém východě a v severní Africe. Západ k tomu přispívá multikulturalitou, díky které zapomíná na tradiční křesťanské hodnoty, na jejichž základě došlo ke sjednocování evropských států v rámci evropského integračního procesu (Dolgov 2016). Rusko podporuje kulturní výměnu mezi civilizacemi ve snaze sblížovat kultury a odstraňovat extremismus. Snaží se hrát roli ochránce křesťanů ve světě. Ruská civilizace je kulturně ohrožována i v zahraničí, proto je jedním z cílů ruské zahraniční politiky podporovat ruskou diasporu v zahraničí (Ministerstvo zahraničí RF 2016).

Kulturní dimenze bezpečnosti se mezi dokumenty vyskytuje zejména v roce 2015 a 2016 tedy po ukrajinské krizi. Do roku 2015 se hrozby v kulturním sektoru mezi dokumenty nevyskytovaly. Ohrožení ruských hodnot bylo dříve dáváno do souvislosti s působením extremistických a teroristických skupin (například Koncepce ZP RF 2013). V definování kulturních hrozeb zvláště v letech 2015 a 2016 spatřujeme silný vliv civilizationalismu.

6.1.3.7 Další témata, která umocňují spory mezi Ruskem a USA

6.1.3.7.1 USA a krize na Ukrajině

Začátkem roku 2014 byla Republika Krym připojena k Ruské federaci (Cladier–Light 2015, 42), což způsobilo zhoršení vztahu s USA a mnoha dalšími státy zvláště evropskými. Zatímco státy Západu vnímají připojení Krymu jako porušení mezinárodního práva, ruské elity se domnívají, že byl Krym připojen na základě přání tamních obyvatel a připojení představuje “akt ruské historické obnovy spravedlnosti” (Ministerstvo zahraničí RF 2014). Krize na Ukrajině byla prý způsobena “sobeckou politikou” západních států, které ve svém jednání nezohledňují národní zájmy jiných států. Západní politika v euroatlantickém prostoru narazila na problémy, protože Západ usiluje o zajištění vlastní bezpečnosti bez ohledu na ruské zájmy (Ministerstvo zahraničí RF 2015). Rusko nesouhlasí s tvrzeními v amerických stanoviscích, že by mělo destabilizační vliv na Ukrajinu a ohrožovalo suverenitu a územní integritu členských států NATO. Přestože Ukrajinský akt svobody 2014²⁰ způsobil zhoršení vztahů mezi Ruskem a dalšími západními státy včetně USA, Rusko po připojení Krymu podle svých oficiálních dokumentů doufalo v obnovu vzájemných rovných vztahů (Ministerstvo zahraničí RF 2015).

Do tohoto tématu se zrcadlí vliv eurasiánské a civilizationalistické ideové tradice. Civilizationalismus se projevil zdůrazňováním historické obnovy spravedlnosti na Ukrajině. Eurasianismus expanzionistickou politikou, která vyvrcholila připojením Krymu k Rusku, a obviňováním Západu za rozpad ukrajinské společnosti.

6.1.3.7.2 USA a íránský jaderný program

Íránský jaderný program je jedním z témat, které se v dokumentech hojně vyskytovalo v souvislosti s hrozbou terorismu a budováním amerického BMD systému. Rusko považuje za jednu z ruských zahraničně–politických priorit podílet

---

²⁰ Ukraine Freedom Act 2014.

se na řešení problému s íránským jaderným programem. Domnívá se, že je program pod dostatečnou mezinárodní kontrolou, například díky přijetí Akčního plánu pro íránský jaderný program, proto kritizuje USA za unilaterální uvalování sankcí na Írán například v roce 2012. Uvalení jednostranných sankcí USA vnímá například Zakharová (2012) jako protiprávní akt a jako “rozšiřování vnitřní americké legislativy do celého světa” (Zakharová 2012). Americké jednání znamená ohrožení jednoty aktérů, včetně Ruska, kteří se snaží společně jednat při řešení íránského problému. Přílišný unilaterální americký nátlak na Teherán maří podle Zakharové klidný proces vyjednávání. Sankce vůči Íránu zároveň poškozují ruské obchodní subjekty, které mají obchodní vztahy s íránskými firmami, samozřejmě v souladu s mezinárodním právem a rezolucemi RB OSN. Zakharová upozorňuje, že tento americké sankce vůči Íránu budou mít vliv na vzájemné rusko–americké vztahy (Zakharová 2012).

Rusové navíc v září 2016 nabídli Spojeným státům možnost využívat informace z ruských radarů Gabala v Azerbajdžánu a Armavir v Krasnodarském kraji v Rusku, aby tak budovaly společnou obranu proti íránskému nukleárnímu programu. Američané na návrhy nereagovali (Ryabkov 2016).

I v případě íránské otázky sledujeme v ZP RF vliv eurasiánství, který se v tomto případě projevil snahou Ruska udržet si asijského spojence, Írán. Zároveň Rusové ukázali, že budou na mezinárodní úrovni jednat nezávisle na USA, vlastní cestou, pokud nebudou Američané ochotni s Ruskem spolupracovat na řešení íránské otázky.

6.1.4 Shrnutí analýzy dokumentů – vliv percepce aktivit USA a ideových proudů na definování hrozeb

Jak jsme mohli vidět, Rusko definuje mnoho hrozeb pro ruskou národní bezpečnost. Z analýzy *přidružených* dokumentů vyplynulo, že na některá témata je kladen větší důraz než na jiná, což jsme odvodili z toho, že se tato témata v dokumentech několikrát opakovala. Z dokumentů bylo možné vyčíst také důvody k označení témat jako hrozeb. Zároveň jsme byli schopni sledovat roli aktivit Spojených států a ideových proudů ruské ZP na formulování hrozeb.

Za hlavní hrozby ruské národní bezpečnosti je jednoznačně označován terorismus, NATO, BMD systém, informační hrozby a nesnášenlivost mezi civilizacemi ve světě. V souvislosti se všemi těmito hrozbami se v dokumentech vyskytovaly USA. Přehled hrozeb, jejich četnost v jednotlivých letech a návaznost na aktivity USA jsem zanesla do Tabulky 2 (viz níže). Hrozby jsou seřazené od nejčastěji opakovaných (terorismus) po nejméně (kulturní hrozby). Jak jsme mohli vidět, v případě hrozby terorismu mají USA a Rusko rozdílné vize ohledně vedení boje proti terorismu. Rusko obviňuje USA z podpory některých teroristických skupin (Jahbat Al-Nusra) a z využívání hrozby terorismu ke vměšování se do vnitřních věcí jiných států.

Co se týče NATO, Rusko považuje vojenské angažmá jednotek NATO v Evropě jako nástroj zajištění stálé přítomnosti USA v regionu, tedy v zóně speciálního zájmu Ruské federace (poblíž ruských hranic). Možné rozšiřování NATO představuje hrozbu ruské národní bezpečnosti, protože to Rusko vnímá jako nerespektování národních zájmů Ruska a jako přílišné vojenské rozpínání organizace postavené na jaderné kolektivní obraně, která může být potenciálně využita proti Rusku.

BMD systém byl za hrozbu bezpečnosti označen v Konceptci RF ZP v roce 2016. Do té doby byl tento systém považován za risk národní bezpečnosti. BMD systém jednoznačně s USA souvisí. Ruské elity se obávají, že tento systém bude namířen proti Rusku. Argument USA, že je BMD systém budován za účelem obrany před hrozbou raketového útoku z Íránu, je Rusy považován za nepravdivé tvrzení. Íránský jaderný program je prý plně pod dostatečným mezinárodním dohledem a pravým důvodem k budování BMD je dle dokumentů ohrožování ruské bezpečnosti.

Hrozba v informačním sektoru souvisí s obviňováním Ruska z kyberútoků v USA, proti čemuž se Rusko vyhrazuje. Zároveň je hrozbou tzv. informační válka vedená proti Rusku zejména po připojení Krymu k Rusku. Protiruská kampaň ohrožuje kulturní podstatu Ruska a Rusů a souvisí tak s kulturní bezpečností Ruska jako civilizace.

Jak jsme mohli vidět, prezentované hrozby v přidružených dokumentech jsou zanesené i do čtyř hlavních dokumentů Ruské federace, Koncepce ZP RF 2013 a 2016, Ruské národní bezpečnostní strategie 2015 a ve Vojenské doktríně. Nalézáme tam zejména NATO, BMD systém, vměšování se Západu jiným kulturám, informační hrozby, kulturní hrozby a ukrajinskou krizi. V přidružených dokumentech jsou častěji než v hlavních dokumentech zmiňovaná témata jako íránský jaderný program a syrská krize.

Na prezentování hrozeb ve vládních dokumentech, jak hlavních, tak přidružených, měl vliv ideový proud eurasiánství a civilizationalismus. Vliv těchto proudů se projevil zvláště po roce 2014, po připojení Krymu k Rusku. Po tomto roce začaly ruské elity výrazněji než v předešlých letech poukazovat na hrozby, které vycházely ze Západu – BMD systém, NATO, oslabování tradičních ruských hodnot, které je dle analýzy způsobené informační válkou vedenou Západem, a destabilizace Ukrajiny, která byla dle dokumentů způsobená sobeckými politikami západních států, které nerespektovaly zájmy jiných států, potažmo Ruska. Eurasiánství se projevilo také směřováním zahraniční politiky na státy Eurasia a posilováním partnerství se státy Asie. Konkrétně podporou syrského režimu a kritikou USA za podporu teroristických organizací v Sýrii a řešením íránské jaderné otázky vlastní nezápadní cestou.

Tabulka 3: Početnost výskytu témat jako hrozeb a jejich návaznost na aktivity USA

Hrozba/rok	2012	2013	2014	2015	2016	Návaznost na USA
Terorismus	2	3	4	5	10	ano
BMD systém	0	0	0	0	10	ano
NATO	0	0	0	4	8	ano
Informační hrozby	0	0	0	3	5	ano
Kulturní hrozby	0	0	0	2	3	ne

6.2 Analýza projevů Vladimíra Putina

V této části představíme výsledky analýzy veřejných projevů Vladimíra Putina od roku 2012 do konce roku 2016. Představíme jednotlivá *nejčastější* témata, která se objevovala v projevech Vladimíra Putina jako hrozby pro ruskou národní bezpečnost. Uvedeme argumenty, proč vnímá Putin témata jako hrozby a jakou roli sehrávají při označování témat jako hrozeb Spojené státy americké. Pokusíme se vysvětlit, jaký vliv mají ideové proudy ruské zahraniční politiky na vnímání hrozeb. V neposlední řadě budeme sledovat proměnu vnímání témat jako hrozeb.

Vladimír Putin ve svých projevech nejčastěji označoval jako hrozby pro ruskou bezpečnost *NATO, BMD systém a terorismus*. Jako další hrozby zmiňoval *hrozby informačního charakteru a hrozby v kulturní sféře*. V projevech často odkazoval na politiku Spojených států amerických a na dění na Ukrajině nebo v Sýrii, proto vysvětlíme, v jakém vztahu jsou vnímaná témata jako hrozby s USA nebo s děním na Ukrajině či v Sýrii.

Jak jsme již řekli, analyzovali jsme přibližně 300 veřejných projevů, vystoupení nebo rozhovorů s Vladimírem Putinem. Projevy byly kódovány na základě kódovacího stromu, který vznikl během analýz vládních dokumentů. Pojdme si již představit nejčastěji zmiňovaná témata Vladimírem Putinem.

6.2.1 NATO

V roce 2012 nebylo NATO v Putinových proslovech označováno za hrozbu ruské národní bezpečnosti. O možném rozšiřování NATO mluvil Putin v souvislosti s potenciálním přistoupením Finska do NATO. V případě, že by se Finsko stalo členem NATO, NATO by mohlo mít zásadní vliv na rozhodovací procesy ve vojenských otázkách Finska. Pokud by měla být ve Finsku budována protiraketová obrana, nebo něco, co by mohlo ohrožovat Rusko, bude podle Putina

členství Finska považováno za hrozbu a Rusko podnikne protiopatření (Putin 2012a)²¹.

Podle Putina obecně je fungování organizace, která za Studené války konkurovala Varšavskému paktu, zbytečná. Rusko s existencí této vojenské organizace poblíž ruských hranic musí počítat v plánování své zahraniční politiky. Putin zdůrazňoval, že Rusko bude pokračovat v budování *normálních vztahů* s NATO. Spolupráce mezi nimi spočívala a stále spočívá v boji proti obchodování s drogami, mezinárodnímu organizovanému zločinu, pirátství, terorismu a extremismu. Přibližování vojenských struktur NATO k ruským hranicím označuje Putin v roce 2012 jako „oprávněnou obavu“ (Putin 2012c) pro ruskou bezpečnost.

V následujícím roce 2013 se rétorika ohledně NATO příliš nezměnila. Téma rozšiřování NATO se vyskytuje jen zřídka. Putin v jednom z projevů (2013b) mluví o NATO jako o „nebezpečí“ (Putin 2013b) pro ruskou národní bezpečnost, čímž projevy obav z NATO končí. Putin spíše vyzdvihuje úspěchy spolupráce mezi Ruskem a NATO (Putin 2013d; Putin 2013e) a doufá v klidné a mírové jednání ohledně rozšiřování NATO (Putin 2013j). V tomto bodě můžeme sledovat pozůstatek vlivu atlantismu. Putin zdůrazňoval možný negativní vliv NATO na ruskou bezpečnost, přesto spolupráce mezi Ruskem a USA převažovala.

Od roku 2014 mluví Putin o NATO převážně v souvislosti s děním na Ukrajině a především připojením Republiky Krym k Rusku. Putin na počátku roku 2014 poukazyval na to, že si nedokáže představit, že budou Rusové „do Sevastopolu jezdit na návštěvu za námořnictvem NATO“ (Putin 2014a)²². Bylo pro něj zcela nepřijatelné, aby se v blízkosti na dosah ruky ruským hranicím nacházeli vojáci NATO, pokud by Krym zůstal Ukrajině a Ukrajina přistoupila do NATO. Putin tento pro něj nepředstavitelný scénář popisuje těmito slovy:

„Musím podotknout, že jsme již slyšeli prohlášení z Kyjeva o brzkém připojení Ukrajiny do NATO. Co by to znamenalo pro Krym a Sevastopol

---

²¹ Téma potenciální hrozby přistoupení Finska do NATO se v Putinových projevech vyskytuje vícekrát. Například v roce 2015 Putin znova upozorňuje, že přistoupení Finska do NATO bude znamenat přijetí adekvátních opatření proti této hrozbě (Putin 2015f).

²² „I simply cannot imagine that we would travel to Sevastopol to visit NATO sailors“ (Putin 2014a). Stejná informace také v Putin 2014c.

do budoucna? To by znamenalo, že by se námořnictvo NATO nacházelo v městě ruské vojenské slávy, a vytvořilo by to neiluzorní, ale dokonale reálnou hrozbu pro celé jižní Rusko. To jsou věci, které by se staly realitou, kdyby krymští lidé nevyjádřili svoji volbu, a já jim chci za to poděkovat. (...) Přes všechny společné procesy s touto organizací zůstává NATO nadále vojenskou aliancí, a my jsme proti tomu, aby u nás doma, přímo na našem dvoře nebo na našem historickém území, byla přítomna vojenská aliance“ (Putin 2014a)²³.

Připojení Krymu k Rusku argumentuje Putin geopolitickým faktorem. V případě, že by se Ukrajina stala členem NATO, Rusko by bylo nadobro vyloučeno z geostrategicky významného bodu v Černém moři, jehož místo by nahradily vojenské složky NATO. Oblast kolem tohoto moře považuje Putin za historicky významné, se kterým je spojována ruská minulost. Ještě větší nebezpečí plyne z budování protiraketového štítu, který by mohl být v této oblasti potenciálně zaveden (Putin 2014c).

V tomto argumentování vidíme vliv eurasánství a civilizationalismu. Eurasiánství se projevilo vyzdvihováním geopolitických zájmů Ruska na Ukrajině, konkrétně v Sevastopolu. Civilizationalismus poukazováním na historickou spřízněnost Ukrajiny s Ruskem.

Snahu Západu zajistit státům východní Evropy bezpečnost vnímá Putin jako signál, že je někde poblíž nich někdo, kdo jejich bezpečnost ohrožuje, a tím někým je Rusko: „Chcete [NATO] zajišťovat bezpečnost těchto zemí [východní Evropy]? Myslíte, že je někdo může napadnout?“ (Putin 2014c). Krize na Ukrajině byla podle Putina využita k vojenskému posilování NATO (Putin 2014f). Putin připomněl, že NATO je přežitkem Studené války, a i přestože se organizace snaží politizovat, není pro její existenci důvod (Putin 2014c).

---

²³ „Let me note too that we have already heard declarations from Kiev about Ukraine soon joining NATO. What would this have meant for Crimea and Sevastopol in the future? It would have meant that NATO's navy would be right there in this city of Russia's military glory, and this would create not an illusory but a perfectly real threat to the whole of southern Russia. These are things that could have become reality were it not for the choice the Crimean people made, and I want to say thank you to them for this. (...) For all the internal processes within the organisation, NATO remains a military alliance, and we are against having a military alliance making itself at home right in our backyard or in our historic territory“ (Putin 2014a).

Z jeho proslovů z roku 2014 je patrná změna rétoriky oproti proslovům z minulých zkoumaných let. Když v letech 2012 – 2013 mluvil Putin o NATO jako o „nebezpečí“ nebo o „oprávněné obavě“, vyjadřoval zároveň naději nad dalšími pozitivními vztahy s NATO. Z jeho proslovů byla patrná přátelskost, která s příchodem roku 2014 a připojením Krymu k Rusku odezněla. Putin obviňoval Západ v čele s USA a NATO nejen z nerespektování národních zájmů Ruska, ale také z budování protiraketové obrany, z neustálého lhaní Rusku, že se NATO nebude dále rozšiřovat směrem na východ a v neposlední řadě z pokračující politiky „zadržování“ Ruska, v čemž spatřujeme vliv eurasiánství. Proslovy²⁴ Putina ruské Dumě a ruské společnosti jsou plné emocí z nevyslyšení ruských zájmů Západem (Putin 2014a; Putin 2014c). V proslovech můžeme vysledovat také vliv ruského patriotismu. Jako příklad uvedu slovní spojení z citátu výše „ (...) v městě ruské vojenské slávy“ (Putin 2014a) (celý citát viz výše), čímž Putin odkazuje na ruskou velmocenskou minulost, ke které vzhlíží.

V roce 2015 a 2016 pokračoval Putin obdobnou rétorikou. V podstatě v této době nenacházíme mnoho projevů, ve kterých by se Putin věnoval NATO jako samostatnému tématu. O NATO mluvil téměř vždy v těsné souvislosti s americkou politikou vůči Rusku, která je podle něho agresivní. Podle Putina představuje NATO jeden z nástrojů americké politiky zadržování Ruska (Putin 2015k). Putin obviňoval NATO z nedodržení slibu nerozšiřovat NATO o členy východní Evropy a z ignorace ruských zájmů (Putin 2015a; Putin 2016; Putin 2016i). Dokonce citoval německého politika Egona Bahra, který prý 27. 2. 1990 zdůraznil, že „NATO jako organizace, minimálně jeho vojenské struktury, se nesmí rozšiřovat do střední Evropy“ (Putin 2016). Stejně jako v předešlých letech Putin argumentoval, že každý stát má sice právo rozhodovat o tom, jak si zajistí bezpečnost, avšak NATO by mělo těmto evropským státům poděkovat za jejich zájem a do organizace je nepřipustit (Putin 2016).

Podle Putina je právě NATO tím aktérem, který se vyznačuje „agresivní rétorikou a agresivní akcí poblíž ruských hranic“ (Putin 2016j). Stanoviska představitelů NATO o tom, že Rusko představuje vojenskou hrozbu pro členské

---

²⁴ Například Putin 2014a.

státy NATO, se podle Putina stala nástrojem členských států NATO a zejména USA pro ospravedlnování vojenského posilování NATO a vojenské expanze této organizace hlouběji do Evropy blíže k ruským hranicím. Podle Putina není fakticky možné, aby bylo Rusko vojensky reálně schopné ohrožovat USA a Evropu (Putin 2016t; Putin 2016p). Rusko podle Putina jedná pouze v reakci na agresivní politiku zadržování Ruska jednak USA, jednak NATO a dalšími americkými spojenci (Putin 2016j).

Dalším diskutovaným tématem v projevech z roku 2016 byla bezpečnost a vojenská přítomnost ruských vojenských leteckých jednotek a jednotek NATO v baltském regionu. Vojenskou přítomnost NATO v tomto regionu považuje Putin za hrozbu pro ruskou národní bezpečnost. NATO je za hrozbu označeno zejména z důvodu obav Vladimíra Putina z nasazení vojenské techniky v tomto regionu NATO, která může Rusko přímo ohrožovat (Putin 2016m).

Z prezentování NATO jako hrozby pro ruskou národní bezpečnost po roce 2014 je patrný opět vliv eurasiánství a civilizationalismu. Na rozdíl od předešlých let Putin po roce 2014 nevyzdvýhoval spolupráci mezi Ruskem a USA, v čemž jsme viděli vliv atlantismu. Naopak začal americkou zahraniční politiku v Evropě a NATO jako nástroj zahraniční politiky USA silně kritizovat. Eurasiánství se projevilo také expanzinstickou politikou připojení Krymu k Rusku. Vliv civilizationalismu byl patrný v momentech, kdy Putin poukazoval na ruské historické kořeny na území Ukrajiny, Krymu, Sevastopolu.

6.2.2 Terorismus

Vladimír Putin otevíral v roce 2012 jednání na téma boje proti terorismu se slovy:

„Budeme hovořit o koordinaci úsilí různých agentur pracujících v této oblasti [oblasti boje proti terorismu] a o snahách odstranit jednu z nejzávažnějších

a nejnebezpečnějších hrozeb pro náš stát a jeho občany: hrozbu terorismu“ (Putin 2012i)²⁵.

Všimněme si, že hrozbu terorismu pojmenovává Putin jako nejnebezpečnější a nejzávažnější hrozbu pro ruský stát. Tento výrok můžeme analyticky potvrdit, protože téma terorismu jako hrozby pro ruský stát se v proslovech Vladimíra Putina napříč všemi zkoumanými lety vyskytovalo nejčastěji. V projevech sledujeme vzestupnou tendenci sekuritizace terorismu. Zatímco se pojem „terorismus“ v proslovech v rozmezí let 2012 až 2014 vyskytoval průměrně 40 krát, v roce 2015 stoupl tento počet téměř sedmkrát a to na 270 krát (viz Tabulka 4, s. 110). Zatímco v letech 2012 až 2014 mluvil o terorismu jako hrozbě v souvislosti s vnitrostátním terorismem, od roku 2015 Putin věnoval převážnou část své pozornosti na boj proti mezinárodnímu terorismu zejména proti terorismu v Sýrii.

Již v roce 2012 je patrné, že nejen vnitrostátní, ale také mezinárodní terorismus představuje hrozbu pro Ruskou federaci (Putin 2012n)²⁶. V jednom z projevů v roce 2012 například Putin říká, že není důležité, jestli mluvíme o terorismu v Sýrii, Libyi, Iráku, Jemenu, Egyptě nebo Afghánistánu. Všechny teroristické struktury musí být zprerhány (Putin 2012n). Jinde upozorňuje na to, že Rusko je ohrožováno ruskými občany, kteří odjíždí do Sýrie a Afghánistánu, aby se učili od tamních teroristů. Hrozba plyne z jejich návratu do Ruska a zneužití nabitých zkušeností a znalostí proti Rusku (Putin 2014b). V neposlední řadě ruskou společnost ohrožují agresivní teroristické činy a podněcování k agresivnímu chování (Putin 2012m).

Následně od roku 2015, můžeme říci, že dochází k sekuritizaci mezinárodního terorismu. Jak jsme již nastínili, pojem terorismus se v jeho projevech vyskytuje zhruba 270 krát, což je téměř sedm krát více, než v předešlých letech. Putin argumentuje stejně jako v letech 2012 – 2014, že hlavní hrozba plyne

---

²⁵„We will talk about coordinating the efforts of different agencies working in this sphere and neutralising one of the most serious and dangerous threats to our nation and its citizens: the terrorist threat“ (Putin 2012i).

²⁶ Putin o hrozbě mezinárodního terorismu vůči Rusku mluví dále například v proslovech: Putin 2012c; Putin 2012b; Putin 2013i; Putin 2013e; Putin 2013g; a Putin 2013l.

z rekrutování ruských občanů v teroristických organizacích operujících na Blízkém východě, zejména pak v organizaci Islámský stát (ISIL) a Jahbat Al-Nusra (Putin 2015d; Putin 2015u).

Co se týče vnitrostátního konfliktu v Sýrii, Rusko podporuje oficiální syrskou vládu v čele s prezidentem Bašárem al-Asadem. Důvodem je přesvědčení, že syrská vláda bojuje proti teroristickým organizacím (Putin 2015k), které se v důsledku destabilizace Sýrie na tomto území uchytily (Putin 2015n). V roce 2015 byla podle Putina Sýrie z 60 procent ovládaná teroristickými organizacemi Islámský stát a Jahbat Al-Nusra. Bylo tedy společným zájmem syrské vlády a Ruska, aby hrozbu terorismu eliminovaly (Putin 2015l). Pokud by Rusko nepodporovalo vládu, situace v Sýrii by byla podle Putina mnohem horší (Putin 2015j). Podpora syrské vlády vyvrcholila 30. září 2015 zahájením ruské vojenské operace v Sýrii na podporu vlády Asada v boji proti terorismu. Cílem operace bylo podle Putina především zajištění ruské bezpečnosti (Putin 2015u; Putin 2015w; Putin 2015n):

„Naši servisní členové v Sýrii samozřejmě bojují proti terorismu a s tímto respektem ochraňují zájmy syrských obyvatel, ale nejenom to. V první řadě a hlavně ochraňují zájmy Ruska a obyvatel Ruska. Napadají ozbrojence a ozbrojené skupiny, které jsou přímou hrozbou pro náš stát“ (Putin 2015n).

Vojenská operace v Sýrii byla podle Putina zahájena s cílem eliminovat přímou hrozbu pro ruskou bezpečnost, která plyne z angažmá ruských obyvatel v teroristických organizacích v Sýrii, kteří mohou být opětovně využiti proti Rusku:

„Ruští občané, a nejen ti ze Severního Kavkazu, ale také z jiných regionů reprezentující různé etnické skupiny, se nejenže aktivně podílejí na otevřeném boji, ale taky se touto represivní činností vychloubají. To všechno představuje přímou hrozbu pro Rusko a naše vojenské jednotky v Sýrii brání v první řadě naši zemi. (...) Hlavním cílem ruské operace v Sýrii je předejít hrozbě vůči Rusku samotnému“ (Putin 2015u).

Jinde Putin zdůrazňuje:

„Teroristé deklarovali válku proti civilizaci, proti celému mezinárodnímu společenství; jejich akce znamená přímou hrozbu také pro náš stát“ (Putin 2015w).

Na počátku roku 2016 se Putin pyšnil úspěchy této operace. Důsledkem operace bylo snížení hrozby terorismu jakožto „světového d'ábla“ (Putin 2016b; Putin 2016f). Putin vyzdvihoval kvalitu ruské armády a ruského námořnictva v této akci (Putin 2016e). Byly vytvořeny vhodné podmínky pro nastartování mírového procesu v Sýrii a to vše prý díky Rusku (Putin 2016b).

Kromě toho v únoru 2016 došlo k přijetí společného prohlášení Ruska a USA k zastavení násilí v Sýrii. 27. února 2016 byl na základě tohoto prohlášení zaveden klid zbraní, který neplatil pro teroristické organizace například ISIL a Al-Nusra, tzn. že proti teroristickým skupinám mohl být nadále veden boj (Putin 2016a). Tímto prohlášením daly USA najevo, že stejně jako Rusko považují Al-Nusra za teroristickou organizaci.

Tyto události posílily Putinovo sebevědomí, což je zřejmé z rétoriky zkoumaných proslovů. Putin vyzdvihuje jak vojenské úspěchy v Sýrii, tak diplomatický úspěch, díky kterému docílili Rusové uzavření dohody mezi Ruskem a USA o společném postupu v Sýrii (Putin 2016a). Přes ruské úspěchy Putin zdůrazňuje, že hrozba terorismu zcela nevymizela a je nutné věnovat pozornost dění v Sýrii i nadále a i nadále podporovat syrskou vládu v boji proti terorismu (Putin 2016b). Terorismus stále představuje nejzávažnější hrozbu pro ruskou národní bezpečnost (Putin 2016d; Putin 2016c):

„Největší hrozbou pro naší národní bezpečnost a naše základní právo – právo na život – je terorismus“ (Putin 2016c)²⁷.

Během léta 2016 nadšení z ruských úspěchů vyprchalo. Jednak USA nejednaly v souladu s dohodnutým statusem z února 2016 (Putin 2016r) a jednak se terorismus znova prohloubil kvůli destabilizovanému Blízkého Východu (Putin 2016n). Nastalo období, kdy dochází k opětovné sekuritizaci terorismu, která se projevuje četnějšími označováním terorismu jako akutní hrozby než v předešlém

---

²⁷ „The biggest threat to our national security and our fundamental right – the right to life – is terrorism“ (Putin 2016c).

půl roce²⁸. Putin argumentuje, že teroristé využívají chemické zbraně a moderní zbraňové systémy a nedokáže určit, kdy znova zaútočí. Sýrie se prý stala epicentrem, a proto se zde musí Rusko vojensky angažovat (Putin 2016l). Když dojde k zabití civilistů ruskými vojenskými jednotkami v Aleppu, ruská vojenská přítomnost v Sýrii se stane terčem mezinárodní kritiky (Putin 2016r).

Na tuto kritiku reaguje Putin důraznějším označováním terorismu jako hrozby pro ruskou bezpečnost, kvůli které je nutné v Sýrii bojovat. Incident v Aleppu ospravedlňuje poukazováním na civilní oběti amerických intervenčních útoků v Afghánistánu nebo Jemenu (Putin 2016r; Putin 2016t). V podstatě dochází k opětovnému ochlazení vztahu mezi Ruskem a USA od června až do konce roku 2016 a Putin musí znova obhajovat ruskou vojenskou přítomnost v Sýrii. Nejenže poukazuje na to, že terorismus představuje hrozbu pro ruskou národní bezpečnost, ale dodává, že je nutné podporovat vládu v boji proti terorismu kolektivně, aby nedošlo ke stejné situaci jako v případě Iráku a Libye, kde byly díky vnější intervenci znehodnoceny atributy státnosti. V důsledku úpadku států se vytvořilo vakuum, které začaly vyplňovat teroristické organizace. Libye a Irák se díky mezinárodnímu zásahu staly domovem teroristů. Mnoho mladých nezaměstnaných lidí se k těmto organizacím začalo hromadně přidávat a tvoří dnes základnu ISIL a Al-Nusra, podotýká Putin. Proto je nutné v Sýrii podporovat vládu, aby nedošlo k vytvoření politického vakua. Toto odůvodnění vojenské přítomnosti Ruska v Sýrii se v Putinových projevech od léta 2016 do konce roku 2016 vyskytovalo nejčastěji²⁹.

V postupu boje proti terorismu v Sýrii vidíme opět vlvi eurasiánství, protože Putin volí vlastní nezápadní cestu. I podle Podle Kuchinse (2015, 130 – 135) je nejsilnější motivací vojenské přítomnosti Ruska v Sýrii vliv antizápadnicismu.

---

²⁸ Putin označuje terorismus jako hrozbu například v těchto dokumentech: Putin 2016r; Putin 2016l; Putin 2016w; Putin 2016u; Putin 2016y; Putin 2016o.

²⁹ Například v projevech: Putin 2016t, Putin 2016p, Putin 2016r, Putin 2016s.

Na rozdíl od západních států podporuje Putin syrskou vládu. Zároveň Putin v Sýrii sleduje ruské geopolitické zájmy³⁰, což odpovídá zase vlivu esurasiánské školy.

Vliv USA na vnímání terorismu jako hrozby

Putin zastával názor, že globální hrozbu terorismu a Islámského státu v Sýrii je nutné řešit globální akcí (Putin 2012h; Putin 2015r):

„Myslím, že nyní si všichni začínáme uvědomovat, že jediným efektivním způsobem boje proti terorismu je kolektivní boj“ (Putin 2015r).

Kolektivní akce naráží podle Putina na neochotu některých států podniknout adekvátní opatření pro eliminaci terorismu v Sýrii. A co více, Putin se domnívá, že neefektivita boje proti terorismu je způsobena využíváním teroristů jako záminky pro svržení nepohodlných režimů. Konkrétně Putin mluví o tom, že Spojené státy využívají teroristy ke svržení syrské vlády. USA se pyšní největší armádou na světě, proto si Putin klade otázku, jak je možné, že s tak velkou armádou nedokážou efektivně bojovat proti terorismu. Jak jsme již zmínili, Putin je přesvědčen, že USA sledují v Sýrii své vlastní zájmy (Putin 2015n):

„Deklarovali jste válku proti terorismu a zároveň se některé z nich snažíte využívat k přetváření Blízkého východu podle vašich vlastních zájmů, jak si smyslíte. Obecně, není možné bojovat proti terorismu, když jsou někteří teroristé využíváni jako záminka pro svržení režimů, které se někomu nelíbí“ (Putin 2015n).

Místo očekávané společné akce a podpoře Ruska ze strany USA se Putinovi během roku 2015 dostávalo jenom kritiky za jeho podporu Asadova režimu v Sýrii (Putin 2016s). Dalším problémem, na který Putin narážel, byla obava, že vojenská podpora některých opozičních táborů ze strany USA by mohla vést k posilování terorismu v Sýrii. Putin se vážně obával, že by se vojenská technika z USA mohla reálně dostat do rukou teroristů a být následně teroristy zneužita (Putin 2015n).

---

³⁰ Rusko vnímá konflikt v Sýrii jako zástupnou válku mezi Saudskou Arábií a Írán. Írán je geopolitickým spojencem Ruska a Saudská Arábie ruským nepřítelem, protože podporuje Severní Kavkaz (Kuchins 2015, 130 - 135).

Ještě v lednu následujícího roku 2016 byl Putin rozhořčen nad zneužíváním terorismu v Sýrii k boji proti Rusku poskytováním politické, informační, finanční nebo vojenské pomoci aktérům bojujícím proti Rusku. Evropská média byla prý ovlivňována z „opačné strany Atlantiku“ (Putin 2016), aby šířila „anti-rusismus“ (Putin 2016). Putin po několikáté zopakoval, že volá po mezinárodní kolektivní akci proti terorismu v Sýrii. Podotkl, že místo neustálé ruské kritiky by uvítal vzájemnou diskuzi s ostatními státy o způsobu řešení syrské krize potažmo eliminace hrozby terorismu plynoucí ze Sýrie (Putin 2016).

V únoru 2016 bylo jeho volání vyslyšeno Spojenými státy americkými. Rusko a USA konečně přijaly společné prohlášení k zastavení násilí v Sýrii, jak jsme již zmínili výše. 27. února 2016 byl zaveden klid zbraní, který neplatil pro ISIL a Al-Nusra, tzn. že proti těmto a dalším teroristickým skupinám mohl být nadále veden boj (Putin 2016a). Tímto prohlášením daly USA najevo, že stejně jako Rusko považují Al-Nusra za teroristickou organizaci.

Brzy se však ukázalo, že USA nejednají podle vzájemné dohody a snaží se o vyjmutí Al-Nusra z kategorie teroristických organizací. Za tím viděl Putin jednoznačnou snahu USA využít Al-Nusra k prosazení jejich vlastních zájmů, tedy k boji proti syrské vládě. Podle Putina si prý Američané neuvědomují, že není možné, aby teroristé začali žít civilizovaně poté, co se dostanou k moci a „ochutnají vítězství“ (Putin 2016r):

„Co shledáváme zvláště depresivní a těžce pochopitelné je, že naši partneři, zejména Američané, hledají vždycky cestu, jak vyjmout tuto organizaci ze seznamu teroristických skupin. Dovolte mi vysvětlit proč. Zdá se nám, jak bylo řečeno, že naši partneři stále opakují stejné chyby. Chtějí využít bojový potenciál teroristických organizací a radikálů k prosazení svých vlastních cílů, v tomto případě k boji proti prezidentovi Asadovi a jeho vládě (...)“ (Putin 2016r)³¹.

---

³¹ „What we find particularly depressing and hard to understand is that our partners, especially the Americans, are always finding a way to try to exclude this group from the list of terrorist organisations. Let me tell you why. It seems to us as though our partners are always repeating the same mistake. They want to use these terrorist organisations' and radicals' combat potential to pursue their own political aims, in this case, to combat President Assad and his government,

V dalším projevu Putin konstatoval, že „ti, co se nazývají vítězi Studené války, mají tendenci měnit mezinárodní systém a formovat ho k obrazu svému“, přičemž jedním z nástrojů k dosažení tohoto cíle je využívání teroristů, respektive Al–Nusra (Putin 2016t).

Putin říká, že Rusko bude i nadále připraveno spolupracovat s USA, ale jen pokud budou USA chtít (Putin 2016s). Rusové několikrát vyzývali Američany ke spolupráci, ale společné prohlášení z února nebylo ničemu platné a k jiné spolupráci nedošlo. Rusové například posílali do USA dopisy, na které jim nepřišly žádné odpovědi. Putin rovněž prosazuje zavedení reforem v Sýrii, přesto USA na ruské výzvy ke společnému postupu proti terorismu v Sýrii nereagují (Putin 2016r). Hlavní překážkou pro společnou politiku je jednoznačně nejednotný názor Ruska a USA na postavení Al–Nusra (Putin 2016p). Tento spor přispěl k ochlazení vztahů mezi Ruskem a USA, které jde ruku v ruce se slícím vlivem rurasianismu v projevech Vladimíra Putina. Ochalezní vztahů mezi Ruskem a USA komentoval Putin v rozhovoru s ruskými žurnalisty těmito slovy:

„Jste si jist [neznámý tazající], že zhoršení vztahů mezi Ruskem a USA je způsobeno Sýrii? Ne, není to kvůli Sýrii, ale kvůli snahám jedné země vnucovat svá rozhodnutí celému světu“ (Putin 2016p)³².

Shrnutí terorismu, vliv percepce USA na definování hrozby

Do roku 2014 mluví Putin o hrozbě terorismu spíše věcně a bez citového zabarvení. Od roku 2015 si Putin dává více záležet na odůvodňování terorismu jako hrozby. Poukazuje na negativní dopady terorismu. Tématem číslo jedna tohoto roku je boj proti terorismu v Sýrii. Do projevů vkládá Putin více citově zabarvených slov a poukazuje na akutnost, se kterou je nutné bojovat proti terorismu zvláště v Sýrii. Můžeme říci, že v roce 2015 prochází téma boje proti terorismu v Sýrii sekuritizačním procesem: Putin označuje některé opoziční skupiny v Sýrii za teroristické organizace, které přímo ohrožují ruskou bezpečnost.

---

and do not understand that they cannot simply stall them [the rebels] and get them to live by civilised rules after they have tasted victory over someone“ (Putin 2016r).

³² „Are you sure our relations with the US deteriorated because of Syria? No, not because of Syria but because of attempts by one country to impose its decisions on the entire World“ (Putin 2016p).

Argumentuje, že hrozby plynou z rekrutování ruských občanů v těchto organizacích a jejich následném zneužití proti Rusku. V další fázi procesu sekuritizace podniká Rusko opatření na eliminaci vyřčené hrozby a 30. září 2015 posílá do Sýrie vojenskou posilu.

V první polovině roku 2016 čerpá Putin z úspěchů ruské operace v Sýrii. Poukazuje na kvalitu ruské armády a efektivitu ruské diplomacie při zapojování USA do společného postupu proti terorismu. V jeho projevech můžeme vysledovat zvýšené sebevědomí. Putin se domnívá, že Rusko je nejdůležitějším a nejefektivnějším aktérem při řešení terorismu v Sýrii. Označování terorismu jako hrozby stále přetrvává, avšak ne v takovém měřítku jako před vojenskou operací. To se mění s příchodem léta, prohlubováním terorismu na Blízkém východě a civilními oběťmi v Aleppu, které mají na svědomí ruské jednotky. Dochází k opětovné sekuritizaci terorismu, kdy nejčastějším argumentem je snaha zabránit stejnému scénáři v Sýrii jako v případech Iráku a Libye.

Hrozba pro ruskou bezpečnost plyne z teroristických organizací ISIL a Al-Nusra, z šíření teroristické ideologie a angažovanosti ruských obyvatel v teroristických organizacích v Sýrii, kteří mohou být zneužiti po návratu do Ruska proti ruské společnosti. Tyto důvody jsou uváděné také v ruských oficiálních dokumentech.

Hlavní spor mezi Ruskem a USA tkví podle Putina v nejednotném názoru Rusů a Američanů na postavení Al-Nusra. Američané řadí Al-Nusra do zdravé opozice. Al-Nusra je prý Američany využívána jako nástroj k dosahování amerických cílů v regionu. Putin rovněž odmítá vnucování amerických názorů ve světě.

Při definování terorismu jako hrozby můžeme vidět vliv eurasianismu, kdy je ruská zahraniční politika posílená zvýšeným sebevědomím z úspěšné vojenské operace v Sýrii. Rusové ukázali, že mají dostatečně vyspělou armádu, zbraňové systémy a taktiku na to, aby vedli úspěšný boj proti terorismu v Sýrii. Putin vnímá Rusko jako hlavního aktéra při řešení syrské krize. Řešení probíhá nezápadní cestou. Zájem o Sýrii je dán geopolitickým zájmem Ruska v tomto regionu (viz výš, s. 86).

6.2.3 Systém protiraketové obrany USA³³

Vladimír Putin v roce 2012 popisuje vztahy s USA jako normální až dobré vztahy, které se začaly zhoršovat vzhledem k protichůdným názorům, jak postupovat v situaci v Iráku. Přesto není v ruském zájmu zhoršovat jakékoli zahraniční vztahy ať už s USA nebo jinými státy (Putin 2012a; Putin 2012l). I v případě největšího problému, který mezi USA a Ruskem stojí, a to problému s budováním obranného raketového systému USA (dále jen BMD systém)³⁴, má Rusko zájem jednat a v této oblasti spolupracovat. Putin zdůrazňuje, že BMD systém je přímou hrozbou pro ruské národní zájmy (Putin 2012c) a nabízí Spojeným státům možnost budovat tento systém společně s Ruskem a Evropskou unií. Zároveň konstatuje, že tyto vyhlídky jsou prozatím neuskutečnitelné kvůli americké nevoli jednat s ostatními aktéry jako sobě rovnými (Putin 2012d; Putin 2012g).

Přestože Putin dříve vedl o BMD systému rozhovor s Georgem W. Bushem, který Putina ujišťoval, že Rusko nepředstavuje pro USA nepřítele a systém nebude v žádném případě namířen proti němu (Putin 2012l), Rusko prý nemůže na tento slib spoléhat. Putin vyjadřuje obavu nad budoucím směřováním Spojených států. Co když za pár let, i kdyby v daleké budoucnosti, se do čela USA dostal protirusky naladěný prezident? Už v roce 2012 se protiruskou rétorikou vyznačoval kandidát na amerického prezidenta Mitt Romney, který označoval Rusko za nepřítele Spojených států číslo jedna. Jestli by byl Romney schopný namířit BMD proti Rusku po jeho případném zvolení za prezidenta je věcí pouhých domněnek, avšak Rusko musí sázet na jistotu zajištění ruské bezpečnosti do budoucna a eliminovat potenciální hrozbu plynoucí z BMD systému (Putin 2012g).

Je patrné, že BMD systém představuje hrozbu pro ruskou národní bezpečnost a zároveň překážku v budování přátelských vztahů s USA. Přesto na počátku třetího volebního období V. Putina má Putin zájem pokračovat v nastoleném kurzu pozitivních vztahů s USA, který nastolil Dmitrij Medvěděv, v duchu atlantismu. O Spojených státech mluví přátelským tónem a věří,

---

³³ Dále jen BMD systém (Ballistic Missile Defence system).

³⁴ Ballistic Missile Defence system.

že se vztahy budou ubírat pozitivní cestou (Putin 2012h). Putin se domnívá, že Rusko dělá vše, co je v jeho silách. Nabídlo USA alternativu a podporuje vzájemný dialog. Obě strany spolupracují v boji proti terorismu a organizovanému zločinu nebo v oblasti nešíření zbraní hromadného ničení. Americká neochota jednat o kompromisu ohledně BMD systému může tyto pozitivní vzájemné vztahy ohrozit (Putin 2012g).

Rok 2013 se otázka amerického raketového systému příliš neřešila. Putin v jednom z rozhovorů připomíná, že se v Evropě nachází přibližně 200 nukleárních amerických zbraní, které sami Evropané nekontrolují a zároveň USA budují obranný raketový systém. Putin říká, že tento systém je hrozbou pro ruskou bezpečnost, protože ohrožuje ruské jaderné schopnosti, a proto musí Rusko budovat vojenské prostředky, aby mohlo na tuto hrozbu adekvátně odpovědět. Jedním z prostředků by mělo být rozmístění raketového systému Iskander v kaliningradské oblasti (Putin 2013k).

V následujícím roce 2014 nedošlo k výraznějšímu posunu v jednání mezi Ruskem a USA ohledně BMD systému, jak Putin podotýká. Putin naopak říká, že USA jsou již ve druhé fázi budování tohoto systému, který ohrožuje ruskou bezpečnost (Putin 2014f). Stejně jako v předešlých letech Putin argumentuje, že Rusko nemůže spoléhat na sliby amerických politiků, že Rusko nepředstavuje hrozbu pro USA a tedy, že BMD nebude sloužit proti Rusku (Putin 2014c). Rusko musí být připravené na adekvátní odpověď, pokud by došlo ke zneužití BMD systému proti Rusku (Putin 2014g).

Z tohoto důvodů v roce 2014 Putin výrazněji a častěji než v předešlých letech zdůrazňuje nutnost posilovat a modernizovat ruskou armádu a vojenskou techniku, zejména nukleární sektor. Ruský vojenský arzenál a armáda musí být schopné konkurovat USA. Putin na jednání ministerstva obrany říká, že Rusku hrozí masivní útok, proto musí být ruský vojenský sektor posilován a rozvíjen (Putin 2014g). V tomto roce Rusko vede mnoho vojenských cvičení.

Rok 2014 se dále nese v duchu obhajoby ruského angažmá na Krymu a jeho přiřazení k Rusku. Putin dává do přímé souvislosti přiřazení Krymu k Rusku s BMD systémem USA. Konkrétně říká, že Rusko muselo na Krymu zasáhnout,

aby Ukrajina včetně Krymu nepřistoupila do NATO a aby USA nemohly na Krymu rozmístit svůj strategický raketový systém, který by mohl být potenciálně namířen na ruské cíle. Pokud by byly na Krymu rozmístěny americké strategické zbraně, přímo by to ohrozilo ruskou bezpečnost. Jak jsme zmínili v kapitole o NATO jako hrozbě, Putin téměř nerozlišuje mezi NATO a USA, protože NATO vnímá jako nástroj Spojených států amerických k dosahování amerických zájmů (Putin 2014c). Putin ale dodává, že BMD systém představuje pro Rusko mnohem větší obavu než samotné NATO (Putin 2015f).

V roce 2015 Putin označuje BMD systém USA za snahu USA prolomit jadernou paritu mezi USA a Ruskem a za snahu „destabilizovat soudobý systém mezinárodní a regionální stability“ (Putin 2015p). Tento americký systém má za cíl „skutečně neutralizovat strategický jaderný potenciál dalších jaderných států“ (Putin 2015p), primárně Ruska, a samozřejmě také „získat rozhodující vojenskou převahu se všemi nevyhnutelnými důsledky“ (Putin 2015p). Vladimír Putin v roce 2015 využívá útočné slovní obraty namířené proti USA. Vojenské kapacity Ruska byly prý dostatečně posílené, budou se i nadále zdokonalovat a v případě potřeby budou i využity. Rusko nejenže modernizuje protiraketový obranný systém, stejně jako USA, ale navíc také rozvíjí „ofenzivní systém schopný překonat jakékoli protiraketové systémy“ (Putin 2015p). Putin v rozhovoru pro švédská média argumentuje, že zbrojení Ruska začalo teprve poté, co USA jednostranně vystoupily z Dohody o protiraketové obraně³⁵, tudíž odmítá názor, že by Rusko představovalo hrozbu pro své sousedy. Zbrojení bylo reakcí na americké kroky (Putin 2015i).

Zdá se, že Putinovi došla trpělivost s vyzýváním USA, aby systém budovali společně, a přechází k útočné až zstrašující rétorice. V jiném rozhovoru Putin říká: „Všechno, co děláme, je odpovědí na vznikající hrozby proti nám“ (Putin 2015e). Putin v rozhovoru odkazuje na americkou zahraniční politiku, zejména vojenskou politiku poblíž Ruska (Putin 2015e).

Rusko tedy jedná dle Putina v zájmu obrany ruské národní bezpečnosti. Lze říci, že dochází k další fázi procesu sekuritizace BMD systému, kdy ruské elity

---

³⁵ Anti-Ballistic Missile Defense Treaty.

podnikají adekvátní opatření na eliminaci hrozby, konkrétně BMD systému. Modernizace vojenského sektoru byla sice nastartována již v roce 2014, přesto modernizace konkrétních zbraňových systémů v roce 2015 dává Putin do souvislosti s hrozbou amerického systému protiraketové obrany umístovanému poblíž ruských hranic a je tedy přímou odpovědí na budování amerického obranného systému (Putin 2015e).

Rok 2016 se nese ve stejném duchu jako rok 2015. Putin vyjadřuje politování nad tím, že v roce 2009 americký prezident Barack Obama sliboval, že protiraketový systém nebude budován, pokud odezní hrozba íránského jaderného programu. To se podle Putina stalo, avšak USA pokračují v budování BMD systému i nadále (Putin 2016). BMD systém pro Putina nepředstavuje pouhý obranný systém, ale jaderný potenciál USA poblíž ruských hranic: „Jedná se o součást amerického jaderného potenciálu strategicky postaveného v blízkých lokalitách“ (Putin 2016g). Zároveň podotýká, že systém může být zneužit pro nasazení raket středního a krátkého dosahu, a tak ohrožuje ruskou bezpečnost: „To je další věc, která nás ohrožuje“ (Putin 2016g). Jinde zase říká: „To je jasná hrozba pro naše jaderné síly“ (Putin 2016h). Stejně tak radar umístěn v Rumunsku představuje hrozbu pro ruskou bezpečnost, protože prý stačí změnit software a radar může být zneužit proti Rusku bez toho, aby si toho všimli samotní Rumuni (Putin 2016h).

V roce 2016 Putin na více místech označuje BMD systém jako přímou hrozbu pro Rusku kvůli snaze oslabit jaderné možnosti Ruska (viz výše). Několikrát poukazuje na to, za jakým účelem systém vznikl, a že z toho důvodu by měl být zastaven, tj. že hrozba íránského jaderného programu odezněla. Putin zároveň argumentuje, že v minulosti nesčetně mnoho krát vyzýval USA ke společnému jednání, ale že jeho volání nebyla vyslyšena (Putin 2016m; Putin 2016i; Putin 2016p).

Ostatně jak jsme mohli vidět v kapitole o vývoji vztahů mezi USA a Ruskem a vlivu ideových proudů, Rusové téměř vždy od pádu Sovětského vyjadřovali domněnku, že jsou ruské zájmy Spojenými státy opomíjené. USA s názory ruských představitelů ve své zahraniční politice prý nepočítaly a nezohledňovaly je. Tento

historický trend pokračuje i v současné době, tedy do roku 2016. Putin se snaží získat respekt k ruským zájmům ze strany Spojených států amerických, a jak můžeme vidět, příliš se mu nedaří. BMD systém je i nadále budován bez ohledu na odpor Putina.

Shrnutí BMD systému, role USA a ideových proudů

Shrneme-li systém protiraketové obrany USA jako hrozbu pro ruskou bezpečnost, zjistíme, že BMD systém byl Putinem již od počátku námi zkoumaného období označován za hrozbu pro ruskou bezpečnost. Lze říci, že před rokem 2012 byl BMD systém sice za hrozbu označován, ale zároveň vztahy mezi USA a Ruskem nebyly tak vyhrocené jako po roce 2014 a zejména pak v roce 2016. Ukazuje se, že BMD systém představuje nejzávažnější překážku v budování přátelských vztahů s USA. Po roce 2014 upouští Putin z neustálých výzev k USA jednat společně a společně řešit mezinárodní problémy, zejména pak v roce 2016 a zejména otázku BMD systému. Putin volí důraznější, jistější, sebevědomější rétoriku, poukazuje na sílu a připravenost ruských zbraňových systémů adekvátně odpovídat na hrozby. Podle jeho proslovů se zdá, že je připraven budovat nezávislou a ofenzivní zahraniční politiku a to ve snaze chránit ruské národní zájmy před hrozbami amerického obranného raketového systému a americké útočné zahraniční politiky.

Vzhledem k tomu, že Putin vnímá americký obranný raketový systém jako nejzávažnější hrozbu pro ruskou bezpečnost, definování této hrozby je ovlivněné eurasijským ideovým proudem. Hrozba vychází jednoznačně ze Západu, konkrétně USA. Putin vnímá Rusko jako důležitého aktéra na mezinárodním poli, se kterým by měly USA jednat jako s rovnocenným partnerem. Vojenské kapacity Ruska byly po roce 2014 také výrazně posílené, díky čemuž se Putin domnívá, že Rusové mohou Spojeným státům v této oblasti konkurovat, což odpovídá eurasijským charakteristikám.

6.2.4 Hrozby kulturního charakteru

Ztráta tradičních ruských morálních hodnot, která se projevuje například „lhostejností lidí k veřejným záležitostem, ochotou tolerovat korupci, bezostyšnou chamtivostí, projevy extremismu a útočným chováním“, vytváří „dlouhodobé hrozby pro společnost, bezpečnost a dokonce celistvost Ruska“ (Putin 2012k). Z ruské společnosti podle Putina postupně mizí soucit, podpora nebo vzájemná pomoc, tedy vlastnosti, na které byli Rusové v průběhu historie vždy hrdí. Putin chce, aby Rusové na tyto hodnoty nezapomínali a jednali ohleduplně a tolerantně vůči jiným etnikům a národnostem v Rusku (Putin 2012k).

Morální úpadek společnosti, který se projevuje také etnickou, náboženskou a národnostní nesnášenlivostí, vede k projevům extremismu a terorismu, což podle Putina vážně ohrožuje ruskou společnost a sociální a kulturní bezpečnost (Putin 2012k). Mezietská nesnášenlivost posiluje negativní vliv xenofobie, regionálního nacionalismu a separatistické tendence (Putin 2012f; Putin 2012j; Putin 2012m). Stejně tak extremismus podněcuje ve společnosti xenofobii, nacionalismus a sociální a náboženskou nesnášenlivost. Putin zdůrazňuje, že Rusko bylo vždy multikulturním národem, kde panovala tolerance. Respekt vůči jiným etnikům, náboženstvím a kultuře musí být jednotícím prvkem ruské společnosti, který zajistí Rusku bezpečnost. Sociální nesnášenlivost totiž vede k mnoha konfliktům (Putin 2012f; Putin 2012m).

Respekt k ruským tradicím se objevuje i v projevech pojednávajících o vojenských otázkách. Putin apeluje na ruské vojáky, aby jednali vždy v souladu s tradičními ruskými hodnotami v „duchu patriotismu, jednoty a vojenské etiky“ (Putin 2012b). Síla armády závisí na její modernizaci, ale také přijetí ruských hodnot. Jedině morálně odpovědná vojenská jednotka může zajistit národní bezpečnost Ruska, stabilitu a řád ve společnosti a efektivně odpovědět na hrozby vůči ruské bezpečnosti. V jeho projevech je přítomen vliv patriotismu:

„Soudruzi, společně budeme řešit velké výzvy, rozvíjet naše ozbrojené síly a posilovat národní bezpečnosti Ruska“ (Putin 2012b).

Rusko musí dbát o svoji národní duchovní identitu a jednotu. To, co dělá Rusko silným, je prý ruský patriotismus. Společnost musí být ideově spjata se státem (Putin 2012k). V tomto bodě vidíme silný vliv statismu (terminologie Tsygankova), který výrazně promlouvá do definování extremismu a terorismu jako hrozby pro tradiční morální hodnoty ruských občanů. Statismus jako ruský ideový proud ztotožňuje ruskou identitu se silným státem. Zdůrazňování historických kořenů Rusů, ruských tradic a hodnot odkazuje pak spíše na civilizationalismus (terminologie Tsygankova).

V roce 2013 a 2014 Putin neoznačuje žádný kulturní prvek jako hrozbu pro ruskou bezpečnost. Spíše vzhlíží k ruským tradicím a hodnotám, které by se měly stát stavebním kamenem ruské společnosti. Respekt k ruským hodnotám a kultuře je předpokladem pro vytvoření silného státu. Putin v jednom rozhovoru říká:

„Rusko je zemí s velmi hlubokou starobyklou kulturou, a chceme-li pociťovat sílu a růst bez obav, musíme vycházet z této kultury a těchto našich tradic, a nesoustředit se pouze na budoucnost“ (Putin 2013k)³⁶.

Přesto Putin vnímá Rusko jako součást moderního světa, přičemž respekt ruské společnosti k tradicím, hodnotám a ruské minulosti tvoří základ pro stabilitu ruského státu (Putin 2014d). Putin se musí postarat o to, aby byla ruská společnost chráněna před „kvazi-hodnotami“ ze Západu a před agresivním vnucováním západních názorů a hodnot, které jsou vnucovány nejen ruské společnosti, ale všude ve světě (Putin 2013k).

Co se týče pohledu V. Putina na ruskou společnost jakožto její podstatu, si Putin na některých místech protiřečí a to i v rámci jednoho rozhovoru. V jednom z rozhovorů v živém vysílání pro ruskou televizi totiž Putin říká, že ruská společnost se od evropské příliš neliší. Rusové jsou součástí Evropy a jsou Evropané, ačkoli mají Rusové některé unikátní hodnoty, základ ruské identity je stejný jako pro Evropany. Dále v tom samém rozhovoru Putin dodává, že Rusové

---

³⁶ Russia is a country with a very profound ancient culture, and if we want to feel strong and grow with confidence, we must draw on this culture and these traditions, and not just focus on the future“ (Putin 2013k).

patří do stejné civilizace jako Američané, do civilizace křesťanů. Následně ale říká, že ruský národ je historicky tvořen mnoha etniky a národnostmi, kdy v průběhu historie docházelo ke „křížení“ etnik a národností. V důsledku smíšených manželství vznikl unikátní kód ruského člověka. Putin dále říká: „A tento genetický kód je pravděpodobně, a ve skutečnosti téměř jistě, jedním z našich hlavních konkurenčních výhod v dnešním světě. Tento kód je velmi flexibilní a trvalý“. Dále podotýká, že hodnoty ruského člověka jsou jiné než západní. Ruský člověk uvažuje nad vyšším morálním určením, nad vyšší pravdou. Morální hodnoty jsou směřovány ven, k vyššímu celku, společnosti, ne dovnitř, jako západní hodnoty, které jsou založené na osobním úspěchu. Hodnoty jsou zakořeněné v ruském patriotismu. Dokonce smrt člověka ve prospěch celku je ceněná. Putin má na mysli ruské vojáky, tj. hrdiny co padli za svoji vlast (Putin 2014c).

Zajímavé je, že takto zakončený živě vysílaný rozhovor s Putinem se dočkal aplausu. Kdo jsou tedy podle Putina Rusové? Vzhledem k jeho odkazům na ruské tradiční hodnoty, kulturu a historie v dalších rozhovorech a projevech se zdá, že Putin tíhne spíše k označení Rusů jako svébytné civilizace než evropské či západní civilizaci.

Následně po přiřazení Krymu k Rusku v roce 2014, Putin toto přiřazení obhajuje právě argumenty založenými na ideových základech a kulturních hodnotách Rusů. Tedy že Krym byl přiřazen kvůli riziku ohrožení ruský mluvících občanů Krymu: „Nejviditelnějším rizikem bylo, že ruský mluvící obyvatelstvo bylo ohrožováno a hrozby byly naprosto konkrétní a hmatatelné“ (Putin 2014c). Dále argumentuje, že svým způsobem byl Krym vždy součástí Ruska a to v „srdcích a myslích“ tamních obyvatel: „V srdcích a myslích tamních obyvatel byl Krym vždy neoddělitelnou součástí Ruska“ (Putin 2014a)³⁷. Odkazuje na to, že Krym spojuje s Ruskem sdílená historie a zároveň národnostní rozmanitost Krymu je podobná ruské společnosti: „Krym je unikátní směs kultur a tradic různých národů. Tím se podobá Rusku jako celku“ (Putin 2014a). Proto by měl Krym zůstat i nadále

---

³⁷ „In people's hearts and minds, Crimea has always been an inseparable part of Russia“ (Putin 2014a).

součástí „silné a stabilní suverenity, kterou dneska může být jen Rusko“ (Putin 2014a).

Jak jsme mohli vidět, do roku 2014 konkrétně do momentu přičlenění Krymu k Rusku, jsou kulturní hrozby ovlivňované spíše statismem. V tom smyslu, že je nutné ochraňovat ruské hodnoty, aby nedocházelo k posilování extremismu a terorismu. Ochranou ruských hodnot a jejich respektováním docílíme vytvoření silného státu. V momentě přičlenění Krymu k Rusku, Putin mluví o rušších obyvatelích spíše jako o unikátní civilizaci složené z mnoha etnik. Unikátnost je to, co spojuje ruské občany s obyvateli Krymu. Přičlenění Krymu bylo provedeno prý jako odpověď na hrozbu ohrožení rusky mluvících obyvatel Krymu a zároveň na základě kulturní podobnosti a podobnému populačnímu složení Krymu (viz výše).

Krym se stal podle mého názoru ukázkovým příkladem vlivu ideového proudu na definování hrozby. V definování hrozby, tj. ohrožení rusky mluvících obyvatel na Krymu, můžeme jasně vidět atributy civilizationalismu (podle Mankoffovy kategorizace) nebo eurasianismu (podle Tsygankovy kategorizace – viz Tabulka 1: Shrnutí charakteristik ideových proudů, s. 37). Obyvatelé Krymu byli označeni Putinem za rusky mluvící občany, které je nutné ochraňovat. Zároveň byli tito obyvatelé Putinem zařazeni do „škatulky“ unikátního národa, který je přímo spjat s Rusy díky sdílené historii, kultuře a jazyku. Sledujeme tedy odkazy na unikátnost ruského národa a na historii, které jsou typické pro civilizationalismus i eurasianismu. Vzhledem k tomu, že byl Krym reálně přičleněn k Rusku, můžeme říci, že se Rusko zachovalo expanzionisticky, tudíž zase podle atributů civilizationalismu a eurasianismu.

Pokud bychom se podívali na další argumenty Putina pro přičlenění Krymu k Rusku, narazili bychom na argumenty spojené s NATO a americkým BMD systémem. O těchto důvodech jsme již pojednávali v předešlých podkapitolách.

V letech 2015–2016 Putin pokračuje s označováním Ruska jako svébytné civilizace spjaté se svou domovinou, Ruskem. To, co spojuje ruskou mnohoetnickou společnost, je láska k domovině (Putin 2015o; Putin 2015l), solidarita, respekt a harmonie mezi etniky a kulturami (Putin 2015s; Putin 2016k).

Několikrát zdůrazňuje, že Rusové jsou součástí unikátní, kulturní a duchovní civilizace (Putin 2015o; Putin 2015v; Putin 2016k). Základními ruskými hodnotami jsou patriotismus, spravedlnost a pravda (Putin 2015h; Putin 2016k).

„To všechno nás dělá unikátními, rozvíjí to naši civilizaci, kterou si udržujeme tak drahou naším srdcím, [a] která se nazývá Rusko“ (Putin 2016k)³⁸.

Odkazy na evropskou nebo americkou civilizaci v jeho projevech již nenacházíme. Rusko má prý navíc historickou misi budovat silný a nezávislý stát. Tato mise formuje ruskou identitu a ruskou současnost i budoucnost (Putin 2015o).

Co se týče Ukrajiny, Putin pokračuje v obhajobě připojení Krymu stejnými argumenty jako v roce 2014. Ukrajince i Rusy označuje i nadále za jeden národ a jedno etnikum, přičemž je prý jasné, že se Ukrajinci vyznačují určitými kulturními specifiky, přesto obecně sdílí s Rusy společnou historii, kulturu a duchovní základy, čímž jsou předurčeni ke společné budoucnosti (Putin 2015i; Putin 2015g). Zároveň trvá na svém, že na Krymu byli ohrožováni Rusové a rusky mluvící obyvatelé Krymu (Putin 2016).

Shrnutí hrozeb kulturního charakteru

Do roku 2014 byl za hrozbu pro ruskou bezpečnost označován úpadek ruských tradičních hodnot v ruské společnosti, který měl negativní vliv na růst xenofobie, nacionalismu, extremismu nebo terorismu. V roce 2014 ruské elity čelili hrozbě vůči Rusům a rusky mluvícím obyvatelům na Ukrajině. Tato hrozba byla eliminována přičleněním Krymu k Rusku, přičemž ke sjednocení došlo prý dobrovolně prostřednictvím referenda o přičlenění Krymu k Rusku. Dále od roku 2014 zdůrazňuje Putin nutnost ochraňovat tradiční ruské hodnoty a kulturu a ruský národ jako unikátní civilizaci. Nutnost ochrany ruské civilizace se objevuje také ve vládních dokumentech. Tradiční ruské hodnoty, kultura a historie tvoří základ ruské identity, která zároveň tvoří stavební kámen silného ruského státu.

---

³⁸ „ (...) all that makes us unique, develop this civilisation we hold so dear to our hearts, which is called Russia“ (Putin 2016k).

V tomto kulturním sektoru vidím silný vliv ruských ideových proudů, jak jsem zmínila výše. Do roku 2014 ovlivňoval artikulování hrozby úpadku tradičních ruských hodnot převážně statismus a centrismus. Tradiční ruské hodnoty tvoří podle těchto proudů základ ruské společnosti, která je nutná k posilování státu. Obyvatelé jsou spjati se státem, což odkazuje ke statismu. Zároveň se zahraniční politika orientuje na západ i na východ, což odkazuje k centrismu. Do roku 2014 Putin polemizuje o podstatě ruského národa, který je prý evropský, americký a unikátní civilizací. Po roce 2014 převažuje vliv eurasianismu a civilizationalismu. Putin několikrát označuje ruský národ jako svébytnou civilizaci, kterou je nutné ochraňovat před vnějšími negativními vlivy zejména ze Západu, což opět přímo odkazuje na vliv eurasianismu. Přičlenění Krymu k Rusku můžeme chápat jako projev expansionistické politiky, tedy v rámci vlivu civilizationalismu a eurasianismu. Ačkoli se domnívám, že zejména civilizationalismus měl po roce 2014 hlavní vliv, prvek statismu můžeme v období 2015 – 2016 v projevech V. Putina také vysledovat. Zejména ve smyslu poukazování na jednotu mezi ruskou společností a silným ruským státem, ruskou domovinou.

6.2.5 Hrozby informačního charakteru

Během let 2012 až 2013 se Putin pouze místy zmiňuje o zneužívání moderních informačních technologií, jako například internetu a sociálních sítí, k šíření extremistických propagand, které mají destabilizační vliv na ruskou společnost a stát (Putin 2013a). Podotýká, že informační útoky se stávají stále častějším nástrojem k dosahování vojenských a politických cílů a představují hrozbu pro ruskou bezpečnost (Putin 2013f). Rusko musí být připravené na útoky adekvátně odpovídat, proto musí rozvíjet spolehlivý detekční systém, který spolehlivě ochrání ruské informační systémy (Putin 2013a). V roce 2013 pak v jednom projevu vystupuje proti zahraniční mediální kampani, která prý poukazuje na problémy Severního Kavkazu, aby podnítila separační tendence tohoto regionu. Podle Putina je v zájmu ruské politiky zajistit stabilitu, mír a prosperitu Severního Kavkazu, proto budou proti mediálním kampaním tohoto

typu a jakémukoli jinému podněcování k nepokojům v tomto regionu přijímána adekvátní opatření (Putin 2013h).

V roce 2014 došlo podle Putina k enormnímu nárůstu počtu útoků proti ruským informačním systémům. Došlo také k diverzifikaci metod, zdrojů a taktik útoků (Putin 2014e). Informační sítě byly zneužívány zejména extrémisty (Putin 2014b; Putin 2014c). Například extrémisté z Kavkazu rozšiřovali svoji činnost do regionu povodí řeky Volhy a středního Ruska (Putin 2014b). Na nárůst kyberútoků reagovali ruští představitelé vydáním Informační bezpečnostní doktríny, ve které je představena strategie boje proti hrozbám v informačním sektoru (Putin 2014e). Zároveň se Putin domnívá, že jsou informační systémy zneužívány některými státy k dosahování ekonomických, vojenských a politických cílů (Putin 2014e).

Riziko pro společnost představuje také sledování osob prostřednictvím nových technologií a sbírání osobních dat: „Elektronické sledování a shromažďování osobních dat je přímým porušením národní suverenity a lidských práv, zejména práva na nedotknutelnost soukromého života“ (Putin 2014e). Rusko si klade za úkol rozvíjet spolehlivé mechanismy, které budou schopné adekvátně odpovídat na pobuřující teroristické, extremistické, xenofobní a nábožensky orientované kampaně (Putin 2014e).

V roce 2015 Putin pokračuje ve zdůrazňování zneužívání informačních sítí extremistickými, teroristickými a jinými zločinnými skupinami (Putin 2015v). Důvodem je, jak jsme již zmínili, enormní nárůst kyber útoků vůči Rusku. V roce 2014 bylo prý proti oficiálním ruským webovým stránkám a informačním systémům namířeno přibližně 74 milionů kyberútoků. 25 tisíc internetových stránek zveřejňovalo ilegální publikace a 15 tisíc stránek se vyznačovalo extremistickým obsahem. Kyber útoky od tohoto roku nepřichází pouze od ruských extremistických skupin, ale i těch mezinárodních (Putin 2015b). Problémem je rekrutování mladých lidí a šíření extremistické ideologie prostřednictvím internetu (Putin 2015t). Koncem roku 2015 se v jednom z projevů V. Putina objevuje nová dimenze informačního problému a to snaha NATO získat informační převahu nad Ruskem (Putin 2015u).

V roce 2016 sledujeme větší počet projevů týkajících se nutnosti zajistit ochranu bezpečnosti před hrozbami informačního charakteru než v předešlých letech. Dochází zároveň k proměně původu informačních hrozeb. Přestože Putin i v roce 2016 zdůraznil, že je ruský kyberprostor ohrožován a napadán ze strany teroristických a jiných extremistických skupin s cílem posilovat nesnášenlivost, xenofobii a nacionalismus v ruské společnosti (Putin 2016a; Putin 2016y), nejčastěji zmiňovanou informační hrozbou bylo nově vedení „informační války“ (Putin 2016v) proti Rusku ze strany „ruských takzvaných partnerů“ (Putin 2016l). Putin takzvané partnery v daném projevu (Putin 2016l) nekonkretizuje, ale z kontextu projevu vyplývá, že mluví jednoznačně o USA. Stejně tak i v dalších projevech z roku 2016 původce informačních hrozeb Putin nepojmenovává: například v jednom z projevů mluví Putin o tom, jak jeden z ruských partnerů usiluje o globální geopolitickou nadvládu včetně finanční, ekonomické, politické a informační nadvlády (Putin 2016l). Rusko v čele s Putinem bude podle jeho slov vždy vystupovat proti jakýmkoli monopolním snahám takových aktérů, ať už ve sféře informační nebo jiné oblasti (Putin 2016x). Vzhledem ke kontextům projevů se vážně domnívám, že má Putin na mysli USA.

Vzhledem k tomu musí být posilována bezpečnost ruského kyberprostoru a zároveň musí být podporována ruská média operující v zahraničí s cílem vyvracet lži, které o Rusku kolují. Účelem má být prolomení „západního informačního monopolu“ (Putin 2016y).

Shrnutí hrozeb informačního charakteru

Hrozby informačního charakteru patří mezi nejčastěji zmiňované hrozby Vladimírem Putinem, ačkoli ve srovnání s ostatními hrozbami byly Putinem zmiňované nejméně často. Od roku 2012 dochází k pomalému růstu počtu projevů, ve kterých se vyskytuje označení kyberútoků jako hrozeb pro ruskou bezpečnost. V roce 2012 nacházíme jen dva projevy věnované informační problematice. V dalších letech se tento počet jen mírně zvyšuje a v roce 2016 je tento počet nejvyšší. Souvisí to za prvé s tím, že v roce 2016 dochází obecně k výraznému nárůstu označování různých témat jako hrozeb. Pojem „hrozba“ byl v roce

2015-2016 užít Putinem několikanásobně častěji než v roce 2012 nebo 2013 (podrobnější tabulku s výsledky viz Tabulka 4, s. 110). Za druhé dochází k vyostření vzájemných vztahů mezi USA a Ruskem, což se zrcadlí rovněž do definování informačních hrozeb. Rusko obviňuje „některé své partnery“, potažmo USA, z kyberútoků v Rusku, zatímco konkrétně USA obviňují Rusko za kyberútoky páchané v USA.

Zároveň dochází od roku 2012 k proměně původce informačních hrozeb proti Rusku. Zatímco v roce 2012 jsou to zejména teroristické a jiné extremistické skupiny, v roce 2016 jsou to zejména *někteří ruští partneři* (viz výše), což odkazuje na vliv eurasiánství na definování informační války jako hrozby.

6.2.6 Další hrozby

Kromě výše zmíněných nejčastěji se vyskytujících hrozeb Vladimír Putin několikrát ve svých projevech označil i další témata za hrozby ruské bezpečnosti. Jedním takovým tématem je mezinárodní ilegální obchod s drogami. Obchodu s drogami výrazně přispívá destabilizace Afghánistánu, odkud drogy ve velké míře putují na ruský trh. Hrozba obchodu s drogami byla artikulována zejména před rokem 2014 v letech 2012 a 2013. V roce 2014 byla tato hrozba vytěsněna vojenskými hrozbami BMD systému a NATO. V roce 2015 se Putin k artikulování hrozby putování drog na ruský trh mezi mladé lidi vrací, avšak v roce 2016 je tato hrozba znova vytěsněna.

Z destabilizovaného Afghánistánu totiž plyne od roku 2015 závažnější hrozba než obchod s drogami a to hrozba šíření terorismu a pohybu teroristických skupin (například ISIL) napříč členskými státy Společnosti nezávislých států (SNS) a Šanghajské organizace pro spolupráci (SCO), které s Afghánistánem přímo sousedí (Putin 2015j; Putin 2015x; Putin 2015y; Putin 2016z). Hrozba migrace teroristů je artikulována během roku 2015 a dále zejména v roce 2016 v souvislosti s migrační vlnou z Blízkého východu, Afriky a Afghánistánu. Putin označuje masovou migraci za hrozbu pro ruskou bezpečnost poprvé v roce 2016 právě kvůli tomu, že mezi migranty se mohou vyskytovat teroristé a jiní extrémisté (Putin 2016w).

Putin ve svých projevech několikrát poukazoval také na ekonomické hrozby. Ekonomické hrozby byly jím zmiňované zejména během roku 2014 v souvislosti s hrozbou uvalení sankcí ze strany evropských a amerických obchodních partnerů kvůli ruskému angažmá na východní Ukrajině (Putin 2014a). Putin považuje i v roce 2016 zneužívání ekonomických sankcí k politickým cílům za hrozbu ruské ekonomické bezpečnosti. Sankce jsou do roku 2016 zaváděné i do dalších ekonomických odvětví (Putin 2016m).

Vnitrostátní vládní korupce byla za hrozbu označena jako jedna z mála vnitrostátních hrozeb. Jak jsme mohli vidět, během celé zkoumané doby převažovalo artikulování vnějších hrozeb pro ruskou bezpečnost. Korupce mezi politickými příslušníky byla Putinem prezentována jako hrozba (Putin 2016w) zejména v roce 2012, tedy po jeho zvolení do prezidentské funkce. V následujících letech se Putin korupci jako hrozbě nevěnoval. Pouze v roce 2015 zmínil korupci jako hrozbu jenom jednou v souvislosti s bojem proti vnitřnímu extremismu, terorismu, obchodu s drogami a korupci (Putin 2015d).

6.2.7 Shrnutí analýzy projevů – vliv percepce USA a ideových proudů na definování hrozeb

Z analýzy projevů Vladimíra Putina po roce 2012 vyplynulo několik poznatků. Za prvé se ukázalo, že po připojení Krymu k Rusku v roce 2014 došlo k nárůstu počtu projevů věnujících se bezpečnostní problematice a to zejména v roce 2016. Zatímco se pojem „hrozba“ objevil v projevech z roku 2012 a 2013 přibližně 50 krát, v roce 2015 tento počet vzrostl na 75 a v roce 2016 až na přibližně 180 (viz Tabulka 4, s. 110). Bezpečnostní politice a hrozbám ruské bezpečnosti se Putin v roce 2016 věnoval nejčastěji. V tomto roce se častěji než v předešlých letech o bezpečnosti a hrozbách jednalo například ve Státní dumě nebo Federálním shromáždění, vedly se dlouhé politické rozhovory s Putinem pro ruské i zahraniční televizní a rádiové stanice, Putin o hrozbách pojednával i na různých veřejných událostech a výročních slavnostech v Rusku.

Vývojem prošla i rétorika Putina. V roce 2012 navázal Putin na svého předchůdce Dmitrije Medvěděva v tom, že se snažil o zachování přátelských vztahů s USA. Do roku 2014 se Putin snažil přesvědčit Spojené státy americké, aby společně budovali BMD systém a postupovali při řešení syrské krize. Vybízeli je ke společné akci proti terorismu nebo upozorňoval na potenciální hrozby plynoucí z možného rozšiřování NATO. Docházelo mezi nimi ke vzájemné spolupráci v mnoha oblastech a Putin při označování témat jako hrozeb využíval vlídné rétoriky. Zde můžeme vidět pozůstatek vlivu atlantismu.

V roce 2014 došlo ke změně. Přesto, že prezentovaná hrozba terorismu, BMD systému a NATO zůstala i po roce 2014 stejná, změnila se argumentace Putina. Putin o těchto tématech pojednával mnohem častěji, naléhavěji a nepřátelským tónem. V roce 2015 došlo k sekuritizaci terorismu a BMD systému, přičemž Rusko přijalo opatření k eliminaci těchto hrozeb. Opatřením proti terorismu bylo zahájení vojenské operace v Sýrii a opatřením proti BMD systému bylo zbrojení Ruska. Zde můžeme vidět projevy asertivní zahraniční politiky Ruska vlivem eurasiánství, civilizacionalismu a fundamentálního nacionalismu. V zahraniční politice Ruska sledujeme odklon od spolupráce se Západem, přičemž mnoho hrozeb přímo ze Západu přichází (viz Tabulka 1: Shrnutí charakteristik ideových proudů, s. 37).

V roce 2015 a zejména 2016 se změnil přístup Putina k představitelům a zahraniční politice USA. Putin přešel na útočnou rétoriku. Začal USA výrazně kritizovat za nerespektování ruských zájmů, za americké neúspěchy v boji proti terorismu, za vnucování amerických názorů jiným kulturám, za rozvrat společností a státnosti v Afghánistánu, Iráku a Libyi, v důsledku čehož vinil Putin USA i za migrační vlny do Evropy a Ruska z Blízkého východu a nakonec vinil USA za posilování terorismu v Sýrii. Putin v projevech poukazoval na pokroky v modernizaci a vyspělosti ruských zbraňových systémů, které, jak několikrát podotkl, se nebojí využít v případě ohrožení ruské bezpečnosti. Tyto Putinovy projevy se vyznačovaly nebojácností a sebevědomím až snahou zastrašovat. Opět sledujeme vliv výš zmíněných ideových proudů, které jsou charakteristické tím,

že požadují, aby šlo Rusko vlastní cestou nehledě na přání západních států. Rusko by se dle proudů mělo od Západu distancovat.

V jeho projevech převažovalo prezentování vnějších hrozeb a zároveň vojenských. Vnitřní hrozby například vnitřní extremismus, terorismus a korupce byly artikulovány v letech 2012 a 2013. Poté převážilo prezentování vnějších hrozeb, což bylo způsobeno ukrajinskou krizí. Putin se obával, že pokud by se Ukrajina stala členským státem NATO, vojenské struktury NATO by byly na dosah ruských cílů. BMD systém by mohl být nainstalován na Krymu, za prvé v historicky důležitém bodě Ruska a za druhé v bezprostřední blízkosti Ruska, jak se nechal Putin slyšet. V roce 2014 došlo k připojení Krymu k Rusku, což mělo předejít rozmístění zbraňových systémů USA a NATO na Krymu. Připojení Putin odůvodnil jednak kulturními důvody, tj. historickou, kulturní a národní spřízněností Ukrajinců s Rusy a jednak argumentem, že ve východní Ukrajině byli přímo ohroženi Rusové a rusky mluvící obyvatelé. V roce 2015 došlo k přijetí dalších opatření proti BMD jakožto vojenské hrozbě ruské bezpečnosti, které spočívaly v modernizaci ruských zbraňových systémů a ruské armády. Připojení Krymu můžeme chápat jako projev expanzionistické zahraniční politiky vlivem eurasiánství a civilizationalismu.

Z analýzy vyplynulo, že jako nejzávažnější hrozbu pro ruskou bezpečnost prezentoval Putin v roce 2015 terorismus, který je podle něho zakořeněn v Sýrii. Proto byla v roce 2015 do Sýrie poslána vojenská posila, aby ochránila ruskou společnost před terorismem. V mezinárodních médiích kolovaly domněnky, že se Putin pokoušel odvrátit pozornost z dění na Ukrajině na dění v Sýrii. Putin tuto domněnku v jednom z rozhovorů pro švédská média popřel. V zájmu Ruska o Sýrii můžeme vidět vliv eurasiánství, tedy geopolitický zájem Ruska o bližší spolupráci se státy Asie. Zároveň dal Putin najevo, že hodlá vést Rusko vlastní nezápaní cestou.

Další rok 2016 přinesl do ruského bezpečnostního prostředí další problém a to tzv. informační válku, kterou podle Putina vedl Západ proti Rusku. Lze říci, že do roku 2016 se hromadily spory mezi Ruskem a USA kvůli NATO, BMD systému, Ukrajině a Sýrii, které vyvrcholily rokem 2016, kdy byly jejich vzájemné

vztahy velmi napjaté. Do toho přišla tzv. informační válka. Jak Američané, tak Rusové obviňovali druhou stranu z kyberútoků. Tyto informační hrozby vnímám jako třešničku na dortu v jejich napjatých vztazích.

Co se týče kulturních hrozeb, může se zdát, že se vyvíjely nezávisle na vojenských hrozbách. Domnívám se, že tomu tak není. Tím, jak sílila hrozba NATO a BMD systému, což Putin ztotožňuje s agresivní politikou Spojených států, sílila potřeba budovat silný stát bez vnitřních problémů a vnitřní roztržičnosti. Putin začal stmelovat ruskou společnost na základě vyzdvihování tradičních ruských hodnot a ruské unikátnosti. Zdůrazňování kulturní bezpečnosti se vyskytovalo v projevech Putina výrazně po roce 2014 a zejména v roce 2016, tedy v době, kdy vrcholí napjaté vztahy mezi Putinem a Obamou. Zde je jasně přítomný vliv civilizationalismu. Do roku 2014 byl v projevech přítomen také vliv statismu: Posilování ruské společnosti, tradičních hodnot, bylo potřebné k vybudování silného státu.

Prezentování ekonomických hrozeb, hrozeb plynoucích z destabilizace Afghánistánu a vnitřních (například korupce), bylo zastíněno vojenskými. Ekonomické hrozby spočívaly podle Putina v sankčním mechanismu namířenému proti Rusku po roce 2014 ze strany Evropské unie a USA. Destabilizace Afghánistánu byla podle Putina způsobená vměšováním se USA do vnitřních záležitostí státu, čímž prý Američané přispěli k tamnímu rozvratu společnosti.

Z výše zmíněného je patrné, že nejčastěji prezentované hrozby byly Putinem argumentovány téměř vždy v souvislosti se zahraničně-politickými kroky Spojených států amerických. Vliv USA na definování hrozeb Vladimírem Putinem jsem analýzou potvrdila. Vnímání zahraničně-politických kroků USA, konkrétně budování BMD systému, americké angažmá v NATO, údajná podpora teroristické organizace Al-Nusra a údajné americké kyberútoky v Rusku *neměly* vliv na definování vnitřních hrozeb, konkrétně vnitřního extremismu a korupce do roku 2013. Tyto artikulované hrozby však nebyly Putinem prezentovány jako klíčové a v projevech se vyskytovaly nejméně často. Zároveň vnitřní a ekonomické hrozby a hrozby plynoucí z destabilizace Afghánistánu byly jednoznačně zastíněné

zájmem o hrozby, které byly dávány do souvislosti s vnímáním zahraničně-politických kroků USA jako hrozby.

Z analýzy projevů je rovněž patrné, že vnímání hrozeb Putinem bylo podmíněné vlivem tři navzájem podobných ideových proudů – civilizacionalismu (Tsygankov), eurasianismu (Mankoff) a fundamentálního nacionalismu (Jackson) – přičemž nejvýraznější byl vliv civilizacionalismu a eurasianismu. Civilizacionalismus se projevil zdůrazňováním historických kořenů Ruska a tradičních ruských hodnot, expanzionistickou politikou a poukazováním na unikátnost Ruska. Eurasianismus se projevil snahou řídit zahraniční politiku vlastní nezápadní cestou, geopolitickými zájmy Ruska v prostoru Eurasie a vnímáním Západu jako zdroje hrozeb pro ruskou národní bezpečnost.

Nyní shrnu artikulované hrozby do Tabulky 4 (viz níže), ve které uvedu počet výskytu jednotlivých témat v konkrétních letech. V této tabulce můžeme vidět, jak se počet artikulovaných hrozeb během mnou zkoumané doby měnil. Témata jsou seřazená od nejčastěji opakovaných po nejméně, přičemž je u jednotlivých témat vyznačeno, jestli bylo vnímání tématu jako hrozby podmíněné vnímáním aktivit USA jako primární hrozby.

Tabulka 4: Početnost výskytu témat jako hrozeb v jednotlivých letech a jejich návaznost na USA

	2012	2013	2014	2015	2016	Návaznost na USA
Pojem „hrozba“ obecně	40	52	50	75	180	-
Terorismus	35	40	45	270	275	ano
BMD systém	2	3	0	8	16	ano
NATO	0	0	2	5	16	ano
Informační	2	1	1	3	8	ano
Kulturní	2	0	0	3	6	ano
Ekonomické	1	1	1	1	3	ano
Ohrožení ruských mluvích lidí mimo RF (na Ukrajině)	0	2	4	1	0	ano
Korupce, vnitřní kriminalita, vnitřní extremismus a vnitřní terorismus	4	1	0	0	0	ne
Obchod s drogami a destabilizace Afghánistánu	1	1	0	1	0	ano
Ilegální migrace	0	0	0	1	1	ano

6.3 Komparace sekuritizačního procesu ve vládních dokumentech a projevech Vladimíra Putina

Pojďme nyní porovnat výsledky z analýzy vládních dokumentů s výsledky z analýzy projevů Vladimíra Putina. Obecně vládní dokumenty byly psány neutrální formou. Pouze místy mluvčí ministerstva zahraničí Maria Zakharová využívala agresivní rétoriky proti Spojeným státům americkým a to po roce 2014 zejména v roce 2016. Stejně jako v projevech, také ve vládních dokumentech byl pojem „hrozba“ užit nejčastěji v roce 2016, a tedy počet analyzovaných dokumentů a projevů byl nejvyšší v tomto roce.

Jaké jsou hrozby ruské bezpečnosti definované ve vládních dokumentech a projevech Vladimíra Putina? Vládní dokumenty jsme si rozdělili na dvě skupiny – čtyři hlavní dokumenty Ruské federace a další přidružené dokumenty. Ve čtyřech hlavních dokumentech bylo definováno velké množství hrozeb a rizik, přičemž jsme se zaměřili na ty, které se opakovaly, nebo prošly proměnou. Ruská federace označuje za hrozby ruské bezpečnosti v těchto dokumentech transnacionální hrozby, destabilizaci střední Asie a Zakavkazska včetně situace v Afghánistánu, technologické hrozby (Koncepte ZP RF 2013; Ruská národní bezpečnostní strategie 2015; Koncepte ZP RF 2016), vojenské hrozby (Vojenská doktrína RF 2014), NATO a BMD systém. Dále jsou to politické a společenské hrozby jako například činnost radikálních skupin podněcujících ruské obyvatelstvo k extremismu, činnost zločineckých skupin obchodujících s drogami a psychotropními látkami, zbraněmi a podobně. Dokumenty definují také kulturní hrozby jako například oslabování tradičních ruských hodnot. Ekonomické hrozby podle hlavních dokumentů spočívají v nízké konkurenceschopnosti a v západních sobeckých politikách, kdy se západní mocnosti snaží za každou cenu udržet své postavení v měnícím se mezinárodním systému, čímž ho dle dokumentů destabilizují.

Ruská federace v přidružených vládních dokumentech označovala jako hrozby nejčastěji mezinárodní terorismus (od roku 2012 až do 2016), americký raketový obranný systém (nejčastěji v letech 2015 a 2016), NATO (nejčastěji

v letech 2015 a 2016), informační hrozby (kyberútoky – nejčastěji v roce 2016) a kulturní hrozby, například hrozbu úpadku tradičních ruských hodnot vlivem západní kultury a teroristických a extremistických skupin (nejčastěji v roce 2016).

Vladimír Putin označoval jako hrozby ruské bezpečnosti do roku 2013 vnitřní hrozby jako vnitřní terorismus, extremismus a vládní korupci. Po roce 2013 a zejména v letech 2015 a 2016 označoval za hrozbu ruské bezpečnosti mezinárodní terorismus, NATO a BMD systém. V roce 2016 jako další hrozbu označil protiruskou kampaň vedenou Západem v čele s USA a kyberútoky z USA proti ruskému kyberprostoru. Zejména v roce 2016 označoval jako hrozbu také úpadek tradičních ruských hodnot. V neposlední řadě označil Putin za hrozbu ruské bezpečnosti dění na východní Ukrajině v roce 2014, kdy prý došlo k přímému ohrožení Rusů a rusky mluvících obyvatel východní Ukrajiny.

Můžeme vidět, že nejčastěji artikulovanými hrozbami pro ruskou bezpečnost jak ve vládních dokumentech, tak v projevech Putina, byl terorismus, BMD systém a NATO. Dalšími nejčastěji zmiňovanými hrozbami byly hrozby informačního a kulturního charakteru. Pojdme se nyní podívat na rozdíly a kontinuitu v sekuritizačním procesu v dokumentech a projevech.

Sekuritizace kulturních hrozeb

Největší rozdíly mezi projevy a vládními dokumenty nacházíme v artikulaci kulturních hrozeb. Ačkoli jsou kulturní hrozby prezentované v obou případech zejména v roce 2016, nacházíme v nich obsahové a početní rozdíly. Vládní dokumenty se kulturním hrozbám věnují jen minimálně a velmi okrajově. Zmiňuje se v nich, že ruské tradiční hodnoty jsou ohrožovány netolerantností a nesnášenlivostí jiných kultur, což dle dokumentů vede k extremismu a terorismu. Putin ve svých projevech zdůrazňoval kulturní bezpečnost a ohrožení tradičních ruských hodnot na rozdíl od vládních dokumentů velmi často. V proslovech využíval patriotistickou rétoriku. Slávu ruské historie neopomněl zmínit téměř v žádném projevu a při žádné veřejné události (v roce 2016).

Podívejme se na konkrétní fáze sekuritizačního procesu kulturních hrozeb, který vyvrcholil rokem 2014. Fáze 1: Nejdříve byli v roce 2014 za referenční objekt

označení rusky mluvící obyvatelé Krymu a jako hrozba byly prezentované násilné nepokoje na Ukrajině; fáze 2: argumentem se stalo přesvědčení, že obyvatelé Krymu jsou kulturně, historicky a národnostně spjati s Ruskem; fáze 3: následně došlo k přijetí opatření proti hrozbě – k připojení Krymu k Rusku.

Po tomto aktu došlo k nárůstu projevů a debat na téma kulturní bezpečnosti Ruska. Diskutovalo se mnohem častěji než v předešlých letech o dalších referenčních objektech jako o tradičních ruských hodnotách, historii a kultuře. Za hrozby byly označovány netolerantnost, národní, etnická a náboženská nesnášenlivost, extremismus a zejména vnucování západních hodnot ruské společnosti. Ačkoli bylo prezentování kulturních hrozeb nejčastější v roce 2016, sekuritizace v tomto případě nepokročila do další fáze – nedošlo k přijetí protiopatření.

Sekuritizace NATO

Podíváme – li se na prezentování NATO jako hrozby, Vladimír Putin ve svých projevech věnoval NATO mnohem větší pozornost, co se týče vysvětlení možných dopadů rozšiřování NATO a jeho vojenské přítomnosti v Evropě než vládní dokumenty. Ruské vládní dokumenty označují NATO nejdříve jako risk a od roku 2015 jako hrozbu pro ruskou národní bezpečnost. Vladimír Putin nejdříve varuje, že možné rozšiřování NATO bude znamenat hrozbu pro ruskou bezpečnost a následně od roku 2015 mluví o NATO jako o vojenské hrozbě. Největší hrozba, jak podle vládních dokumentů, tak podle Putina, plyne z vojenského potenciálu NATO, které se nebezpečně přibližuje k ruským hranicím. Můžeme říci, že dokumenty a projevy jsou v tomto ohledu totožné. Výrazně se však liší využitá rétorika. Vladimír Putin využívá od roku 2015 útočnější rétoriku vůči NATO a viní NATO a obecně Západ v čele s USA za to, že kvůli ignoraci ruských zájmů byl Putin nucen dát svolení k vojenskému zákroku v Evropě. V tomto ohledu jsou vládní dokumenty psány neutrálním jazykem.

Viděli jsme, že NATO je za hrozbu označené až v roce 2015, což teoreticky představuje první fázi sekuritizačního procesu. Jako argumenty (ve 2. fázi) Rusové uváděli vojenský a jaderný potenciál NATO, jehož struktury se přibližují k ruským hranicím. V členských státech NATO mohou být instalovány obranné raketové

systemy a další zbraňové systémy, které z důvodu blízkosti ruských hranic mohou být namířené proti Rusku, což patří mezi další argumenty, proč bylo NATO prezentované jako hrozba.

Analýza projevů a dokumentů ukázala, že ačkoli bylo NATO za hrozbu označené až po připojení Krymu k Rusku, Rusové toto připojení argumentovali právě z důvodu možného rozšiřování NATO o Ukrajinu. V momentě připojení Ukrajiny včetně Krymu do NATO, by NATO získalo přístup do Černého moře, odkud by mohly být zbraňové systémy namířené proti Rusku. Připojení Krymu k Rusku argumentoval Putin mimo jiné jako prevenci rozmístění amerických zbraňových systémů na tomto území v rámci NATO. Proto připojení Krymu k Rusku chápu jako *opatření* proti potenciální hrozbě NATO.

Sekuritizace terorismu

V případě terorismu jak projevy Vladimíra Putina, tak oficiální dokumenty Ruska, poukazují na hrozbu terorismu jako na nejzávažnější hrozbu pro ruskou bezpečnost v roce 2015. Většina oficiálních dokumentů je psána sice neutrální formou, přesto sdělení dokumentů jasněji a přesněji dávají do souvislosti hrozbu terorismu se zahraniční politikou USA. Oproti nim jsou některé projevy Putina vágnější. Například místo toho, aby Putin řekl, že Spojené státy ovlivňují média v Německu, řekne, že jsou média v Německu ovlivňována „druhou stranou Atlantiku“ (Putin 2016).

První fázi sekuritizačního procesu můžeme vysledovat již v roce 2012 a pravděpodobně i mnohem dříve³⁹. Nejčastěji zmiňovanými argumenty jak v dokumentech, tak v projevech, bylo šíření extremistických a radikálních ideologií teroristy dovnitř Ruska a výcvik ruských občanů v zahraničních teroristických organizacích ISIL nebo Al-Nusra, kteří nabitě zkušenosti využívali proti Rusku. V roce 2015 byla za hrozbu označena také údajná podpora teroristické organizace Al-Nusra ze strany Spojených států amerických. V tomto roce došlo ke třetí fázi sekuritizačního procesu, přijetí protiopatření, které spočívalo v zahájení ruské

---

³⁹ Konkrétní dobu označení terorismu za hrozbu ruské bezpečnosti neuvádím, protože jsem zkoumala dokumenty a projevy až od roku 2012. S terorismem však Rusové zápasí již od samotného vzniku Ruské federace.

vojenské operace proti terorismu v Sýrii. Rusko se tak zároveň postavilo na stranu Bašára Asada. Během roku 2015 a 2016 pokračovalo naléhavé prezentování terorismu jako hrozby, které vyvrcholilo v roce 2016 posílením vojenské přítomnosti Ruska v Sýrii.

Sekuritizace BMD systému

Srovnáme – li prezentování BMD systému jako hrozby, označení BMD systému jako hrozby je přítomné v proslovech Putina již od roku 2012, zatímco vládní dokumenty pojednávají o BMD jako o hrozbě až v roce 2016. Do té doby dokumenty pojmenovávaly BMD systém jako „obavu“. Vládní dokumenty o BMD systému a americké zahraniční politice vůči Evropě a Blízkému východu pojednávají spíše zdrženlivě, ve snaze neprovokovat USA. Putin je v tomto ohledu odhodlanější a konkrétnější. Vládní dokumenty jako hlavní argument uvádějí porušení mezinárodního práva, kdy budováním BMD systému dochází k posilování bezpečnosti jednoho na úkor bezpečností jiných států. Putin jako hlavní argumenty uvádí snahu USA oslabovat ruské jaderné kapacity, nabořovat mezinárodní rovnováhu moci a jadernou paritu mezi Ruskem a USA. Velkým problémem je rovněž neochota USA zohledňovat ruské zájmy, na což poukazují vládní dokumenty i proslovy V. Putina. K přijetí opatření proti hrozbě došlo v roce 2014, kterým bylo připojení Krymu k Rusku. Podle Rusů případné instalování BMD systému na Krymu by přímo ohrozilo ruskou bezpečnost z důvodů uvedených výše.

Po připojení Krymu pokračovalo prezentování a argumentování BMD systému jako hrozby Vladimírem Putinem, které v roce 2015 vyvrcholilo dalším protiopatřením. Jako opatření proti hrozbě BMD systému nastartoval Putin modernizaci vojenských zbraňových systémů a armády. Rusko začalo zbrojit. Nakonec i vládní dokumenty RF označily BMD systém za hrozbu ruské bezpečnosti v roce 2016.

Sekuritizace informačních hrozeb

Jak vládní dokumenty, tak Vladimír Putin, prezentovali hrozby v první fázi sekuritizačního procesu zneužívání informačních technologií k šíření terorismu,

extremismu, radikalismu a vybízení k násilí již od roku 2012. Od roku 2014 byly za hrozby označované také kyberútoky proti ruskému informačnímu prostoru s cílem posilovat neshovívavost, xenofobii a nacionalismus v ruské společnosti, jejichž počet podle Putina enormně stoupl. Kyberútoky pocházely jak od ruských extremistických skupin, tak těch mezinárodních. V roce 2016 byla jako hrozba v dokumentech i projevech prezentována také tzv. informační válka vedená Západem v čele s USA a snaha NATO získat informační převahu nad Ruskem.

Co se týče druhé fáze sekuritizačního procesu, argumentace informačních hrozeb, vládní dokumenty kladou větší důraz na jejich právní aspekt. Informační hrozby dle oficiálních dokumentů zasahují do vnitřní suverenity států a dochází tak k porušování mezinárodního práva. Tento právní aspekt argumentace v projevech Putina nenacházíme. Zároveň vládní dokumenty pojednávají o nabourávání státní suverenity ze strany humanitárních a lidsko-právních organizací a jejich informační a mediální činnosti v Rusku (Doktrína o IB RF 2016). Na druhou stranu zneužívání informačních technologií extremistickými skupinami a některými ruskými partnery uvádějí jak projevy Putina, tak vládní dokumenty. Vládní dokumenty jsou v tomto ohledu konkrétnější, protože přímo obviňují Západ z vedení informační války proti Rusku. Naopak Putin označuje jako hrozby zejména kyberútoky páchané proti ruskému informačnímu prostoru nejdříve ruskými extremistickými a teroristickými skupinami (v roce 2012) a později *některými zahraničními partnery*, potažmo USA (v roce 2016). Na rozdíl od dokumentů, Putin ani jednou přímo neřekl, že jsou to Američané, kteří stojí za kyberútoky v Rusku. Z jeho vyjádření je však jednoznačné, že z kyberútoků viní Američany (viz argumentace výše v analýze).

V roce 2016 vyvrcholila sekuritizace přijetím opatření v podobě vydání Doktríny o informační bezpečnosti Ruské federace, ve které je nastíněná strategie boje proti informačním hrozbám. Díky informační válce s USA rovněž vrcholí napjaté vztahy mezi nimi.

Díky analýzám vládních dokumentů a projevů Putina jsme zjistili, že přestože strategické oficiální vládní dokumenty (Koncepce ruské ZP 2013, 2016; Vojenská doktrína a Staregie ruské bezpečnostní politiky) definují mnoho

hrozeb pro ruskou národní bezpečnost, sekuritizačním procesem prošlo jen několik z nich. Znamená to, že jen několik témat je ruskými elitami vnímáno jako vážné bezpečnostní hrozby pro ruskou národní bezpečnost. Těmi jsou terorismus, americký obranný raketový systém, potenciální rozšiřování vojenských struktur NATO, kulturní a informační hrozby. Sekuritizované bylo rovněž téma ohrožení rusky mluvících obyvatel na Ukrajině. Tato prezentovaná hrozba byla připojením Krymu k Rusku eliminována.

7 ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zabývala hrozbami ruské bezpečnosti jakožto sociálními konstrukty. Cílem práce bylo „zjistit, jaká témata označuje Ruská federace jako hrozby pro její národní bezpečnost ve svých vládních dokumentech a jaká témata označuje Vladimír Putin jako hrozby pro ruskou národní bezpečnost v jeho posledním volebním období“ (viz Úvod).

Dalším dílčím cílem bylo zjistit, „jak je formulování hrozeb pro ruskou bezpečnost ovlivněno percepcí aktivit Spojených států amerických jako hrozeb a jaký vliv mají na percepci hrozeb ideové základy ruské zahraniční politiky“ (viz Úvod).

Následně na základě cíle práce jsem si stanovila jednu hypotézu a jednu výzkumnou otázku:

Hypotéza: Vnímání témat jako bezpečnostních hrozeb je podmíněné vnímáním Spojených států amerických jako primární hrozby ruské bezpečnosti, z kterého artikulování ostatních hrozeb vychází.

Otázka: Vliv kterého ideového proudu ruské zahraniční politiky má nejvýraznější vliv na percepci hrozeb v posledním volebním období Vladimíra Putina?

Pro dosažení cílů práce, potvrzení nebo vyvrácení hypotézy a zodpovězení otázky jsem vytvořila následující strukturu práce: V první části práce jsem vymezila pojmy bezpečnost, hrozba, sekuritizace a národní identita v konstruktivistickém pojetí. Vysvětlila jsem, jak dané jevy spolu souvisí a jak s nimi budu zacházet v praktické části práce. Pojem hrozba jsem v práci chápala jako intersubjektivně ustanovený jev, který procházel procesem sekuritizace. Sekuritizaci jsem v praktické části práce využila tak, že jsem

při analýzách hrozeb sledovala první tři fáze sekuritizačního procesu – označení jevu za hrozbu, argumentaci a přijetí opatření k eliminaci artikulované hrozby. V první části práce jsem rovněž vysvětlila, že národní identita, vnímání sebe sama, vnímání národní historie a historický zahraničně–politický diskurs ovlivňují zahraniční politiky států a definování hrozeb národní bezpečnosti.

Proto jsem v další části práce představila nejdříve základní ideové proudy ruské zahraniční politiky a poté jsem sledovala jejich vliv na zahraniční politiku Ruské federace. Ukázala jsem, jak ideové proudy ovlivňovaly vztahy mezi USA a Ruskem po rozpadu Sovětského svazu.

Po těchto kapitolách následovaly obsahové analýzy oficiálních vládních dokumentů Ruska a oficiálních projevů Vladimíra Putina, ve kterých jsem analyzovala nejčastější témata prezentovaná jako hrozby pro ruskou národní bezpečnost. V analýzách jsem sledovala důvody k označení témat jako hrozeb, hledala jsem spojitosti mezi artikulovanými hrozbami a Spojenými státy americkými a všímala jsem si vliv ideových proudů na prezentování hrozeb.

Díky obsahovým analýzám se mi *podařilo* naplnit cíle práce, *potvrdit* stanovenou hypotézu a zodpovědět výzkumnou otázku. V této závěrečné části práce uvedu pro tuto skutečnost mé argumenty a to za pomoci zodpovězení pomocných výzkumných otázek:

- 1. Jaká témata označuje Ruská federace za hrozby pro její národní bezpečnost ve svých vládních dokumentech a jaká témata označuje Vladimír Putin jako hrozby pro ruskou národní bezpečnost v jeho posledním volebním období?*
- 2. Jak je formulování hrozeb pro ruskou bezpečnost ovlivněno za a) percepce aktivit Spojených států amerických jako hrozeb a za b) jaký vliv mají na percepci hrozeb ideové základy ruské zahraniční politiky a který ideový proud má nejvýraznější vliv na definování hrozeb?*

1. Odpověď na první výzkumnou otázku

Z analýz vyplynulo, že Rusové vnímají jako nejakutnější hrozby pro ruskou bezpečnost mezinárodní terorismus, americký systém protiraketové obrany, NATO, útoky vůči ruskému kyberprostoru, informační protiruskou kampaň vedenou Západem a další hrozby informačního charakteru a hrozby kulturního charakteru jako úpadek tradičních ruských hodnot doma a v zahraničí. Tato témata byla nejčastěji zmiňovaná jak ve vládních dokumentech, tak v projevech Vladimíra Putina, a zároveň prošla třemi fázemi sekuritizačního procesu. Bližší komparaci a specifikaci hrozeb viz v kapitole Komparace sekuritizačního procesu v dokumentech a projevech na s. 107.

2. Odpověď na druhou výzkumnou otázku

a) Z analýzy dokumentů a projevů vyplynulo, že artikulování hrozeb je ovlivněno percepcí aktivit Spojených států amerických jako hrozeb, čímž jsem potvrdila stanovenou hypotézu práce: *„Vnímání témat jako bezpečnostních hrozeb je podmíněné vnímáním Spojených států amerických jako primární hrozby ruské bezpečnosti, z kterého artikulování ostatních hrozeb vychází“*. Nyní uvedu mé argumenty:

Nejčastěji zmiňovaná témata v projevech Vladimíra Putina a ve vládních dokumentech měla co do činění s aktivitami USA. Nejvíce patrná souvislost je v označení BMD systému jako hrozby. Jedná se totiž přímo o americký produkt, který se Američané snaží, dle ruské percepce, instalovat poblíž ruských hranic a který by mohl přímo ohrozit vojenskou bezpečnost Ruska. Putin v roce 2015 podotýkal, že tato hrozba je mnohem závažnější než samotné NATO.

NATO je jako hrozba prezentováno z důvodu vojenského a jaderného potenciálu této organizace, která se přibližuje k ruským hranicím. NATO je Putinem a vládními dokumenty prezentováno jako nástroj zahraniční politiky USA, v čemž spatřuji hlavní linku mezi hrozbou NATO a USA. V členských státech NATO mohou být dle projevů a dokumentů instalovány americké obranné raketové systémy a jiné zbraňové systémy, které z důvodu blízkosti ruských hranic mohou

být namířené proti Rusku. Vzhledem k vedoucímu postavení USA v NATO k tomu může dojít na podnět právě Spojených států amerických.

Označení ukrajinské krize jako hrozby, konkrétně ohrožení rusky mluvících obyvatel Ukrajiny a Rusů žijících na východní Ukrajině zejména na Krymu, může rovněž s hrozbou vnímání amerických aktivit jako hrozby souviset. Putin přímo říkal, že pokud by se Ukrajina stala členským státem NATO, USA by získaly přístup do strategicky významného bodu pro Rusko, a to proto, že NATO vnímal jako nástroj zahraniční politiky USA. Na Krymu by mohly být nainstalovány americké zbraňové systémy, což by přímo ohrozilo ruskou bezpečnost, jak sám Putin podotkl. Ohrožení Rusů na Ukrajině proto *mohlo* znamenat záminku pro Putina, aby připojil Krym k Rusku a předešel tak hrozbě rozmístění amerických zbraňových systémů na Krymu.

V definování terorismu jako hrozby můžeme také nalézt spojnici mezi terorismem a vnímáním USA jako hrozby. Na straně jedné spočívala hrozba terorismu dle výsledků analýz v šíření extremistických a radikálních ideologií uvnitř Ruska a zneužití Rusů, kteří se odjížděli učit a trénovat například k ISIL, aby nabitě zkušenosti využili proti Rusku. Na straně druhé hrozba plynula také z údajné americké podpory teroristické organizace Jahbat al-Nusra. Maria Zakharová v jednom z projevů řekla, že podpora Jahbat al-Nusra znamená *přímou hrozbu* pro “Ruské letecké síly, další vojenský personál a ruské velvyslanectví v Sýrii” (Zakharová 2016a), tedy že aktivita USA znamená hrozbu pro ruskou bezpečnost.

Deklarované informační hrozby přichází dle analýz jak z teroristických a jiných extremistických skupin, tak od roku 2015 také z USA. Západ v čele s USA vede protiruskou kampaň, což podle analýz představuje hrozbu pro společenskou a kulturní bezpečnost Ruska. Protiruská kampaň totiž způsobuje oslabování tradičních ruských hodnot. Kyberútoky pak dochází k narušování státní suverenity Ruska.

Kromě těchto nejčastěji zmiňovaných hrozeb mají s USA souvislost také méně často zmiňované hrozby. Například hrozba obchodování s drogami z Afghánistánu a hrozba šíření terorismu z Afghánistánu vznikla podle analýzy

v důsledku rozvrácení afghánské státnosti a destabilizace Afghánistánu. Afghánistán byl podle ruských elit destabilizován americkou politikou vměšování se do vnitřních záležitostí států. Hrozba migrace z Blízkého východu do Evropy a Ruska vznikla dle ruských elit v důsledku obdobné americké politiky zasahování do vnitřních záležitostí například Libye a Iráku.

b) Jaký vliv mají na percepci hrozeb ideové základy ruské zahraniční politiky a který ideový proud má nejvýraznější vliv na definování hrozeb?

Nyní představíme vlivy ideových proudů na definování hrozeb a uvedeme, který ideový proud převládal, čímž zodpovíme výzkumnou otázku této práce. Obsahové analýzy poukázaly na několik trendů v ruské zahraniční politice, z nichž můžeme vyvodit vliv ruských ideových proudů. Můžeme v ní například vysledovat požadavek politických představitelů, aby byly respektovány národní zájmy Ruska ze strany Spojených států amerických. Do roku 2014 Putin poukazoval na to, že BMD systém a NATO jsou v rozporu s národními zájmy Ruska, ale jeho připomínky prý nebyly zohledňovány. Tento trend není v ruské zahraniční politice nový. Rusové si přejí, aby byly jejich zájmy respektovány a aby s nimi USA jednaly jako se sobě rovným partnerem již od dob, kdy nastoupil Vladimír Putin do funkce prezidenta poprvé. Stejně jako v jeho předešlém volebním období, i po roce 2012 Putin od USA požadoval, aby jednaly s Ruskem jako se sobě rovným partnerem a aby ve své zahraniční politice zohledňovaly národní zájmy Ruska. Putin se domníval, že Rusko má kapacity na to, aby vojensky konkurovalo USA. V projevech neustále odkazoval na vyspělost ruské vojenské techniky a armády. Sílu projevilo Rusko připojením Krymu a vojenskou operací v Sýrii. Putin se jednoduše domnívá, že Rusko patří mezi velmoci, ačkoli ekonomicky za USA stále zaostává, v čemž spatřuji vliv eurasiánství.

Když se v roce 2014 naplno ukázalo, že USA nebudou jednat podle ruských očekávání, Putin přešel k asertivní zahraniční politice, což vyústilo připojením Krymu k Rusku, následným zbrojením Ruska, vojenské akci v Sýrii a celkovému ochlazení vztahů ze strany Ruska k USA. K vyostření vzájemných vztahů došlo v roce 2016. Stejně jako ke konci jeho druhého volebního období, i po roce 2014 Putin argumentoval, že Rusko jedná pouze v reakci na americkou agresivní

zahraniční politiku. Tato asertivní expanzionistická antizápadní politika odkazuje na vliv eurasiánství.

Co se týče národní identity ruského národa, Putin ji do roku 2014 ztotožňoval se silným státem, v čemž můžeme vidět prvek statismu. Vyzdvihoval tradiční ruské hodnoty, které stmelují ruský národ, díky kterému lze vybudovat silný stát. Zároveň se zahraniční politika orientovala jak na východ, tak na západ, což odkazuje ke statismu a centrismu. Po roce 2014 začal Putin vyzdvihovat ruský národ jako unikátní civilizaci složenou z mnoha etnik se zvláštním citem pro tradiční ruské hodnoty, kulturu, historii a patriotismus, v čemž můžeme vidět vliv civilizationalismu. Vliv civilizationalismu a také eurasiánství na zahraniční politiku Ruska se projevil expanzionistickou politikou v roce 2014 (připojením Krymu) a asertivní politikou v dalších letech. Na Západ začal Putin nahlížet nedůvěřivě. Hrozby začaly plynout ze Západu, potažmo USA, a západních, potažmo amerických, negativních vlivů na ruskou společnost, což znova odkazuje na vliv eurasiánství a civilizationalismu.

Domnívám se tedy, že na formulování témat jako hrozeb od roku 2014 měl vliv ruský ideový proud eurasiánství a civilizationalismus a to zvláště na vnímání aktivit USA jako hlavní hrozby ruské bezpečnosti. Civilizationalismus se projevil zdůrazňováním historických kořenů Ruska a tradičních ruských hodnot, expanzionistickou politikou a poukazováním na unikátnost Ruska a dále snahou Ruska posilovat ruské hodnoty v zahraničí prostřednictvím proruských kampaní a podporou ruských zahraničních médií. Eurasianismus se projevil snahou řídit zahraniční politiku vlastní nezápadní cestou, geopolitickými zájmy Ruska v prostoru Eurasie (v Sýrii) a vnímáním Západu jako zdroje hrozeb pro ruskou národní bezpečnost.

Tato práce pojednávala o hrozbách ruské bezpečnosti jako o sociálních konstruktech. Zjistila jsem, že vnímání hrozeb je od roku 2012 ovlivněno percepcí aktivit Spojených států amerických jako primární hrozby, ze které artikulování ostatních hrozeb vychází. Zjistila jsem také, že percepce hrozeb bylo v minulosti

až do současnosti vždy ovlivňované některým z ideových proudů ruské zahraniční politiky. V současné době převládá sílcí vliv eurasiánství a civilizacionalismu.

Náš výzkum byl zarámován do třech fází sekuritizačního procesu. Tato práce otevírá prostor pro další výzkum zbylých dvou fází tohoto procesu. K prozkoumání se nabízí například vnímání hrozeb ruské bezpečnosti ruskými obyvateli.

8 Zdroje

Audience dialogue (2011). *Know Your Audience: chapter 16. Coding for kontent analysis*, 3. 8. 2011 (<http://www.audiencedialogue.net/kya16b.html> , 18. 3. 2017).

Auerbach, Carel F. – Silverstein, Louise B. (2003). *Qualitative data. An Introduction to Coding and Analysis* (New York University Press: New York, Lodon).

Buzan, Barry (1983). *People, States and Fear. The National Security Problem in International Relations* (Brighton: Wheatsheaf Books).

Buzan, Barry – Hansen, Lene (2009). *The Evolution of International Security Studies* (New York: Cambridge University Press).

Buzan, Barry – Wæver, Ole – de Wilde, Jaap (2005 [1998]). *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu* (Brno: Centrum strategických studií).

Carley, Kathleen (1993). Choices for Textual Analysis: A Comparison of Content Analysis and Map Analysis, *Sociological Methodology* (23/1993, s. 75–126).

Council on foreign relations (2008). *U.S.–Russia Strategic Framework Declaration*, 6. 4. 2008 (<http://www.cfr.org/proliferation/us-russia-strategic-framework-declaration/p16193>, 30. 3. 2017).

Clunan, Anne L. (2009). *The Social Construction of Russia's Resurgence. Aspirations, Identity, and Security Interests* (Baltimore: TheJohnsHopkins University Press).

De Haas, Marcel (2016). *Russia's foreign security policy in the 21st century. Putin, Medvedev and beyond* (New York, London: Routledge).

Dvořáková, Ilona (2010). Obsahová analýza / formální obsahová analýza / kvantitativní obsahová analýza, *Antropowebzin* (2/2010, s. 95–100).

Doktrína informační bezpečnosti RF (2016). *Ministerstvo zahraničí RF*, 5. 12. 2016 (http://www.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptlCkB6BZ29/content/id/2563163, 31. 3. 2017).

Dolgov, Konstantin (2016). *Statement by Foreign Ministry Commissioner for Human Rights, Democracy and the Rule of Law Konstantin Dolgov at the conference, The Role of Religion in the Modern World*, 1. 6. 2016

(http://www.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/humanitarian_cooperation/-/asset_publisher/acpY620dyC5B/content/id/2299046, 30. 3. 2017).

Guzzini, Stefano (2015). *A dual history of "securitization"* (Copenhagen: Danish Institute for International Studies).

Jackson, J. Nicole (2003). *Russian foreign policy and the CIS. Theories, debates and actions* (New York, London: Routledge).

Kanet, Roger E. (2011). *Russian foreign policy in the 21st century* (Hampshire: Palgrave Macmillan).

Koncepcie zahraniční politiky RF (2013). *Ministerstvo zahraničí Ruské federace* (http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptlCk6BZ29/content/id/122186, 4. 4. 2017).

Koncepcie zahraniční politiky RF (2016). *Ministerstvo zahraničí RF* (http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptlCk6BZ29/content/id/2542248, 3. 4. 2017).

Kuchins, Andrew C. (2015). Mismatched partners: US–Russia relations after the Cold war. In.: Cadier, David–Light, Margot (2015). *Russia's foreign policy. Ideas, domestic politics and external relations* (Hampshire: Palgrave Macmillan).

Lavrov, Sergej (2012). *Statement of S.V. Lavrov, Minister of Foreign Affairs of Russia, in the State Duma of Federal Assembly of the Russian Federation within 'Government Hour', Moscow, 14 March 2012, 14. 3. 2012* (http://www.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/165034, 29. 3. 2017).

Lavrov, Sergej (2015). *Article by the Russian Foreign Minister Sergey Lavrov "Russia's Priorities in Europe and the World" published in the January issue of the Serbian journal Horizons, 28. 1. 2015* (http://www.mid.ru/en/web/guest/maps/rs/-/asset_publisher/GLz7aPgDnSfP/content/id/916716, 30. 3. 2017).

Lo, Bobo (2002). *Russian foreign policy in the post-soviet era. Reality, illusion and mythmaking* (Hampshire: Palgrave Macmillan).

- Maligyn, Vladimír (2016). *"Russia and the crisis in Syria" by Ambassador Vladimir Malygin* (The Times of Malta, Thursday, 13 October 2016), 13. 10. 2016 (http://www.mid.ru/en/web/guest/maps/mt/-/asset_publisher/9kSZYNho7dia/content/id/2504867, 30. 3. 2017).
- Mankoff, Jeffrey (2009). *Russian foreign policy. The return of Great power politics* (Lanham, Boulder, New York, London: Rowman and Littlefield).
- McDonald, David (2007). Domestic Conjunctures, the Russian State, and the World Outside, 1700–2006. In: Legvold, Robert (2007). *Russian foreign policy in the twenty-first century and the shadow of the past* (New York: Columbia university press).
- McSweeney, Bill (2007). Identity and Security: Buzan and The Copenhagen School. In: BUZAN, Barry-HANSEN, Lene (2007). *International Security. Volume III Widening Security* (Routledge: London, New York).
- Ministerstvo zahraničí RF (nedatováno). *Rabotšie materialy* (<http://www.mid.ru/en/web/guest/rabocie-materialy>, 30. 3. 2017).
- Ministerstvo zahraničí RF (nedatováno). *Voprosy kontrola nad nad vooruzeniami i nerasprostranenia* (<http://www.mid.ru/en/web/guest/voprosy-kontrola-nad-vooruzeniami-i-nerasprostranenia>, 30. 3. 2017).
- Ministerstvo zahraničí RF (2012). *Information and Press Department of MFA of Russia Comments upon Kirghiz Mass Media Publications on Procedure of NATO Cargo Transit from Afghanistan Through Ulyanovsk Airport*, 22. 3. 2012 (http://www.mid.ru/en/web/guest/kommentarii_predstavatelya/-/asset_publisher/MCZ7HQuMdqBY/content/id/164034, 30. 3. 2017).
- Ministerstvo zahraničí (2013). *Main foreign policy events of 2013*, 26. 12. 2013 (http://www.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/82266, 30. 3. 2017).
- Ministerstvo zahraničí RF (2014). *Key foreign policy events of 2014*, 27. 12. 2014 (http://www.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/871197, 30.3. 2017).

- Ministerstvo zahraničí RF (2015). *Major foreign policy events of 2015*, 29. 12. 2015 (http://www.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2003505, 30. 3. 2017).
- Ministerstvo zahraničí RF (2016). *Key foreign policy outcomes for 2016*, 27. 12. 2016 (http://www.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2580761, 28.2.2017).
- Pacer, A. Valerie (2016). *Russian foreign policy under Dmitry Medvedev. 2008 – 2012* (New York, London: Routledge).
- Pain, Emil (2016). The imperial syndrome and its influence on Russian nationalism. In.: Kolstø, Pål–Blakkisrud, Helge (2016). *Imperialism, Ethnicity and Authoritarianism 2000–2015* (Edinburgh University Press).
- Putin, Vladimír (2012a). *Press statement and answers to journalists' questions following the meeting with President of Finland Sauli Niinisto*, 22. 6. 2012 (<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/15722>, 8. 3. 2017).
- Putin, Vladimír (2012b). *Reception in honour of graduates of military academies and universities*, 28. 6. 2012 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/15785>, 9. 3. 2017).
- Putin, Vladimír (2012c). *Meeting with service members at 201st Russian Military Base*, 5. 10. 2012 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/16605>, 8. 3. 2017).
- Putin, Vladimír (2012d). *G20 Summit*, 20. 6. 2012 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/15698>, 27. 3. 2017).
- Putin, Vladimír (2012e). *St Petersburg International Economic Forum*, 21. 6. 2012 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/15709>, 3. 4. 2017).
- Putin, Vladimír (2012f). *Meeting of Council for Interethnic Relations*, 24. 8. 2012 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/16292>, 8. 3. 2017).
- Putin, Vladimír (2012g). *Interview to Russia Today TV Channel*, 6. 9. 2012 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/16393>, 27. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2012h). *Vladimir Putin's comments on events in Libya*, 13. 9. 2012 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/16477>, 12. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2012i). *Meeting on countering terrorism*, 16. 10. 2012 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/16658>, 8. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2012j). *Meeting with core members of the Russian Popular Front*, 18. 10. 2012 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/16680>, 8. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2012k). *Address to the Federal Assembly*, 12. 12. 2012 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/17118>, 8. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2012l). *News conference of Vladimir Putin*, 20. 12. 2012 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/17173>, 27. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2012m). *Gala evening marking Security Agency Worker's Day*, 20. 12. 2012 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/17174>, 9. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2012n). *Presentation by foreign ambassadors of their letters of credence*, 26. 12. 2012 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/16538>, 9. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2013a). *Federal Security Service board meeting*, 14. 2. 2013 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/17516>, 27. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2013b). *Expanded meeting of the Defence Ministry Board*, 27. 2. 2013 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/17588>, 8. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2013c). *Direct Line with Vladimir Putin*, 25. 4. 2013 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/17976>, 12. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2013d). *Greetings to the participants of the international conference on European security*, 23. 5. 2013 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/48127>, 8. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2013e). *International Drug Enforcement Conference*, 5. 6. 2013 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/18261>, 8. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2013f). *Security Council meeting*, 5. 7. 2013, (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/18529>, 27. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2013g). *Interview to Channel One and Associated Press news agency*, 4. 9. 2013 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/19143>, 12. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2013h). *Security Council meeting*, 9. 9. 2013 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/19184>, 27. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2013i). *Speech at Shanghai Cooperation Organisation summit meeting in narrow format*, 13. 9. 2013 (<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/19214>, 12. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2013j). *Meeting of the Valdai International Discussion Club*, 19. 9. 2013 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/19243>, 8. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2013k). *News conference of Vladimir Putin*, 19. 12. 2013 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/19859>, 22. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2013l). *Speech at a CSTO Collective Security Council summit meeting in narrow format*, 23. 9. 2013 (<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/19268>, 12. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2014a). *Address by President of the Russian Federation*, 18. 3. 2014 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603>, 8. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2014b). *Meeting of the Federal Security Service board*, 7. 4. 2014 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/20724>, 12. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2014c). *Direct Line with Vladimir Putin*, 17. 4. 2014 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/20796>, 8. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2014d). *Vladimir Putin's interview with Radio Europe 1 and TF1 TV channel*, 4. 6. 2014, (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/45832>, 24. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2014e). *Security Council meeting*, 1. 10. 2014 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/46709>, 27. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2014f). *Meeting on drafting the 2016–2025 State Armament Programme*, 10. 12. 2014 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/46589>, 8. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2014g). *Expanded meeting of the Defence Ministry Board*, 19. 12. 2014 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/47257>, 27. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2015a). *Interview to Al-Ahram daily*, 9. 2. 2015 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/47643>, 8. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2015b). *Federal Security Service board meeting*, 26. 3. 2015 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/49006>, 27. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2015c). *Meeting with officers and prosecutors appointed to higher positions*, 15. 4. 2015 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/49226>, 3. 4. 2017).

Putin, Vladimír (2015d). *Direct Line with Vladimir Putin*, 16. 4. 2015 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/49261>, 12. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2015e). *Interview to the Italian newspaper Il Corriere della Sera*, 6. 6. 2015 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/49629>, 27. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2015f). *Joint news conference with President of Finland Sauli Niinistö*, 16. 6. 2015 (<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/49714>, 7. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2015g). *Plenary session of the 19th St Petersburg International Economic Forum*, 19. 6. 2015 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/49733>, 27. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2015h). *Reception in honour of graduates of military academies*, 25. 6. 2015 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/49763>, 27. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2015i). *Interview with Swiss media*, 27. 7. 2015 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/50066>, 27. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2015j). *CSTO summit*, 15. 9. 2015 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/50291>, 12. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2015k). *70th session of the UN General Assembly*, 28. 9. 2015 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/50385>, 7. 3. 2015).

Putin, Vladimír (2015l). *Interview to American TV channel CBS and PBS*, 29. 9. 2015 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/50380>, 12. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2015m). *Press statements following Russian-Kazakhstani talks*, 15. 10. 2015 (<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/50512>, 12. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2015n). *Meeting of the Valdai International Discussion Club*, 22. 10. 15 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/50548>, 12. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2015o). *State decorations were awarded to foreign citizens in a ceremony at the Kremlin*, 4. 11. 2015 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/50627>, 27. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2015p). *Meeting on Armed Forces development*, 10. 11. 2015 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/50656>, 27. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2015r). *Responses to journalists' questions following the G20 summit*, 16. 11. 2015 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/50704>, 12. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2015s). *Presidential Address to the Federal Assembly*, 3. 12. 2015 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/50864>, 27. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2015t). *Russia Today's 10th anniversary*, 10. 12. 2015 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/50911>, 27. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2015u). *Expanded meeting of Defence Ministry Board*, 11. 12. 2015 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/50913>, 12. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2015v). *Plenary session of St Petersburg International Cultural Forum*, 14. 12. 2015 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/50926>, 27. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2015w). *Vladimir Putin attended gala reception to mark Security Agency Worker's Day*, 19. 12. 2015 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/50977>, 12. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2015x). *News conference by Vladimir Putin following the BRICS and SCO summits*, 10. 7. 2015 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/49909>, 25. 4. 2017).

Putin, Vladimír (2015y). *Meeting with representatives of CIS member countries' security and intelligence agencies*, 28. 10. 2015 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/50579>, 25. 4. 2017).

Putin, Vladimír (2016). *Interview to German newspaper Bild. Part 1*, 11. 1. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/51154>, 7. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2016a). *Meeting of the Federal Security Service board*, 26. 2. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/51397>, 15. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2016b). *Meeting with Russian Armed Forces service personnel*, 17. 3. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/51526>, 15. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2016c). *Meeting with Russian Human Rights Commissioner Ella Pamfilova*, 22. 3. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/51548>, 15. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2016d). *Direct Line with Vladimir Putin*, 14. 4. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/51716>, 15. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2016e). *Presentation of officers appointed to senior command posts*, 21. 4. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/51764>, 15. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2016f). *Military parade on Red Square*, 9. 5. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/51888>, 15. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2016g). *Meeting on defence industry development*, 13. 5. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/51911>, 27. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2016h). *Joint press conference with Prime Minister of Greece Alexis Tsipras*, 27. 5. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/52024>, 27. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2016i). *Plenary session of St Petersburg International Economic Forum*, 17. 6. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/52178>, 8. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2016j). *Vladimir Putin addressed the State Duma's plenary session*, 22. 6. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/52198>, 7. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2016k). *United Russia party congress*, 27. 6. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/52279>, 25. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2016l). *Meeting of Russian Federation ambassadors and permanent envoys*, 30. 6. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/52298>, 16. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2016m). *Press statements and answers to journalists' questions following Russian-Finnish talks*, 1. 7. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/52312>, 7. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2016n). *Interview to Azerbaijan State News Agency AZERTAC*, 5. 8. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/52650>, 15. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2016o). *Informal meeting of BRICS leaders*, 4. 9. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/52819>, 16. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2016p). *Interview to Bloomberg*, 5. 9. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/52830>, 8. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2016r). *Answers to questions from French journalists from TF1 TV channel*, 12. 10. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/53081>, 16. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2016s). *Vladimír Putin answered questions from Russian journalists*, 16. 10. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/53103>, 16. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2016t). *Meeting of the Valdai International Discussion Club*, 27. 10. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/53151>, 8. 3. 2017).

Putin, Vladimír (2016u). *Presentation of foreign ambassadors' letters of credence*, 9. 11. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/53223>, 16. 3. 2017).

- Putin, Vladimír (2016v). *Meeting on developing new types of weapons*, 18. 11. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/53268>, 27. 3. 2017).
- Putin, Vladimír (2016w). *Meeting with UN Secretary-General-designate António Guterres*, 24. 11. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/53324>, 16. 3. 2017).
- Putin, Vladimír (2016x). *Presidential Address to the Federal Assembly*, 1. 12. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/53379>, 27. 3. 2017).
- Putin, Vladimír (2016y). *Gala evening marking Security Agency Worker's Day*, 20. 12. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/53558>, 16. 3. 2017).
- Putin, Vladimír (2016z). *Address at Shanghai Cooperation Organisation Council of Heads of State expanded session*, 24. 6. 2016 (<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/52259>, 25. 4. 2017).
- Rothschild, Emma (2007). What is Security? In: Buzan, Barry – Hansen, Lene (2007). *International Security. Volume III Widening Security* (Routledge: London, New York).
- Ruská národní bezpečnostní strategie (2015). *Rada bezpečnosti Ruské federace* (<http://www.scrf.gov.ru/security/docs/document133/>, 4. 4. 2017).
- Ryabkov, Sergej (2016). *Remarks by Deputy Foreign Minister Sergey Ryabkov at the Civic Chamber on military security issues in the context of Russia-NATO relations, September 22, 2016*, 22. 9. 2016 (http://www.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2461787, 30. 3. 2017).
- Sakwa, Richard (2008). *Putin. Russia's Choice* (New York, London: Routledge).
- Spohr, Kristina – Reynolds, David (2017). New Russia, old values Twenty-five years after the demise of the Soviet Union, Russia is consumed by an insatiable desire for recognition as the equal of America. *New Statesman* (2017/146), s. 22 – 27.
- Stritzel, Holger (2011). Security as translation: threats, discourse, and the politics of localisation. *Review of International Studies* (2011/37), s. 2491–2517.

Syromolotov, Oleg (2015). *Statement by Deputy Foreign Minister of the Russian Federation Oleg Syromolotov at the opening of the annual OSCE-wide Counter-Terrorism Conference, Vienna, June 30, 2015*, 30. 6. 2015 (http://www.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/international_safety/crime/-/asset_publisher/3F5lZsLVSx4R/content/id/1517238, 30. 3. 2017).

Tsygankov, P. Andrej (2016a). *Russia's Foreign Policy. Change and Continuity in National Identity* (Lanham, Boulder, New York, London: Rowman and Littlefield).

Tsygankov, P. Andrej (2016b). Crafting the State-civilization Vladimir Putin's turn to distinct values, *Problems of post-communism* (2016/63), s. 146 – 158.

Ulyanov, Mikhail (2012). *Statement by mr. Mikhail Ulyanov, Director of the Department for Security Affairs and Disarmament, MFA of Russia, representative of the Russian Federation at the First Committee of the 67th Session of the UNGA*, 12. 10. 2012 (http://www.mid.ru/en/web/guest/general_assembly/-/asset_publisher/lrzZMhfojRUj/content/id/139262, 30. 3. 2017).

Vojenská doktrína Ruské federace (2014). *Rada bezpečnosti Ruské federace* (<http://www.scrf.gov.ru/security/military/document129/>, 29. 3. 2017).

Waisová, Šárka (2005). *Bezpečnost. Vývoj a proměny konceptu* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Wendt, Alexander (2012 [1999]). *Social Theory of International Politics* (New York: Cambridge University Press).

Wæver, Ole (2007). Securitisation and Desecuritization. In: Buzan, Barry-Hansen, Lene (2007). *International Security. Volume III Widening Security* (Routledge: London, New York).

Zakharova, Maria (2012). *Comment of the Deputy director of the Information and Press Department of the MFA of Russia M.V. Zakharova in connection with new unilateral sanctions applied by the USA against Iran*, 13. 8. 2012 (http://www.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/147094, 30. 3. 2017).

Zakharova, Maria (2016a). *Comment by Foreign Ministry Spokesperson Maria Zakharova on new US National Defence Authorisation Act*, 27. 12. 2016

(http://www.mid.ru/en/web/guest/kommentarii_predstavatelya/-/asset_publisher/MCZ7HQuMdqBY/content/id/2580498, 30. 3. 2017).

Zakharová, Maria (2016b). *Comment by Foreign Ministry Spokesperson Maria Zakharova on new threats of sanctions from the United States*, 28. 12. 2016 (http://www.mid.ru/en/web/guest/kommentarii_predstavatelya/-/asset_publisher/MCZ7HQuMdqBY/content/id/2581641, 30. 3. 2017).

Zakharova, Maria (2017). *Briefing by Foreign Ministry Spokesperson Maria Zakharova, Moscow, February 9, 2017*, 9. 2. 2017 (http://www.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2634574, 30. 3. 2017).

Zmeevsky, A. V. (2012). *Statement of the Special Representative of the President of the Russian Federation on International Cooperation in Combating Terrorism and Transnational Organized Crime A.V. Zmeevsky at the ministerial meeting of the Global Counterterrorism Forum, Abu Dhabi, December 14, 2012*, 14. 12. 2012 (http://www.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/130206, 30. 3. 2017).

9 RESUMÉ

The topic of this thesis is the research of the threats of the Russian national security as social constructions. The main aim is to find out what topics are perceived as the threats to the Russian national security, what threats are declared in the Russian official governmental documents and what perceives Vladimir Putin as the threat to the Russian security. The secondary objectives are to find out a) how the perception of the threats is influenced by the perception of the activity of the United States as the main threat to the Russian national security and b) what kind of Russian foreign policy ideas thinking influences the perception of the threats in years 2012 – 2016. The research hypothesis and research question are formulated at the beginning of the thesis.

The first part of the thesis is dedicated to the conceptualization of the security and the influence of the national identity on the foreign policy of states. The Russian foreign policy ideas thinking and their influence on the Russian foreign policy after the collapse of the Soviet Union are introduced in the next part of the thesis. The main part of the thesis is dedicated to the analysis of the Russian official governmental documents and the analysis of the speeches of Vladimir Putin. The final part contains the comparison of the results of both analyses. In the end of the thesis the main arguments for confirmation of the research hypothesis are introduced and the research questions are answered.